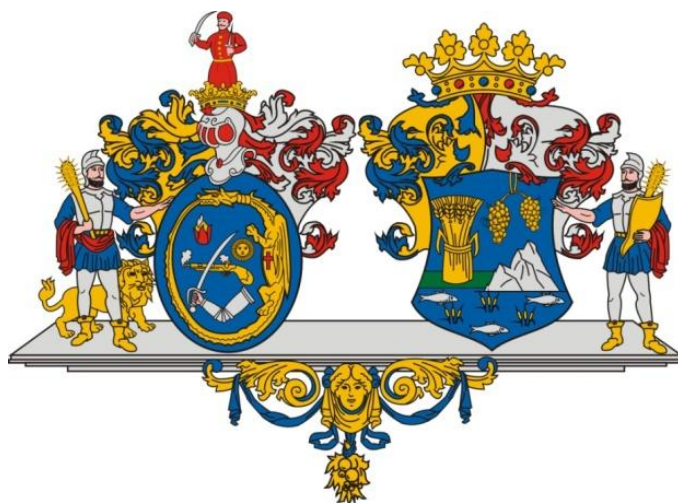

Hajdú-Bihar megyei Területfejlesztési Program 2014-2020

Stratégiai Programrész

2014. június 5.

Készítette:

Hajdú-Bihar Megyei Fejlesztési Ügynökség
Bara Annamária
Kiss Gábor

INNOVA Észak-alföld Regionális Fejlesztési és Innovációs Ügynökség
Berde Ágnes Barbara
Papp György
Piskolcziné Baracsi Enikő
Völgyiné Nadabán Márta

és a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Hivatala
Csordás-László Enikő
Ibrányi András
Jámbor Erika
Maczik Erika

Tartalomjegyzék

1. A tervezési folyamat eljárásainak, a tervezés tárgykörének és körülményeinek leírása	5
1.1. A megyei tervezési folyamat jogszabályi háttere	5
1.2. A tervezési előzmények, feladatok, mérföldkövek	9
1.3. A tervezés koordinációja, a tervezésbe bevont szereplők és szerepük bemutatása	11
1.4. Az eddig lezajlott társadalmassítási folyamat	12
2. Célrendszer.....	14
2.1. Stratégiai célok.....	14
2.2. A célok viszonyrendszerének bemutatása.....	24
3. A prioritások azonosítása, eredményességi kritériumai és közreműködői	30
3.1. 1. prioritás: Fenntartható környezet.....	32
3.2. 2. prioritás: A megyei agrárium komplex fejlesztése.....	40
3.3. 3. prioritás: Versenyképes gazdaság.....	48
3.4. 4. prioritás: Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében	55
3.5. 5. prioritás: Intelligens társadalom	61
3.6. 6. prioritás: Egészséges és gondoskodó társadalom.....	66
3.7. 7. prioritás: Az innovatív gazdaságot támogató környezet fejlesztése Debrecenben.....	69
3.8. 8. prioritás: Élhető vidék – élhető települések	78
4. A tervezéskísérő eljárások.....	83
4.1. Előzmények, a területi hatásvizsgálat kidolgozásának folyamata.....	83
4.2. A területi hatásvizsgálat eredményei röviden.....	83
4.3. A területi hatásvizsgálatban megfogalmazott javaslatok a társadalmi, gazdasági és környezeti szempontú intézkedésekre	84

5. A végrehajtásában közreműködő szervezetek közti munkamegosztás, együttműködés és információcsere meghatározása, az érdekérvényesítés rendszere.....	88
5.1. A végrehajtásban közreműködő üzleti és civil szervezetek bevonásának módja, a Hajdú-Bihar megyei Önkormányzat Partnerségi Programja.....	88
5.2. A megvalósítást és a program monitoringozását meghatározó folyamatok jogszabályi keretei	90
5.3. A végrehajtásban közreműködő szervezetek együttműködésének formális keretei, felelősségei, kompetenciái.....	93
6. A végrehajtás és a finanszírozás intézményi és eljárásrendi rendszerének átfogó bemutatása	94
6.1. A jelenlegi irányítási struktúra bemutatása, tapasztalatok összegzése.....	94
6.2. A 2014-2020 közötti programozási időszak végrehajtásra és finanszírozásra vonatkozó intézményi és eljárásrendje	95
7. Monitoring és értékelési terv	97
7.1. Hajdú-Bihar megye monitoring és értékelési tervének szakmai és jogszabályi megalapozottsága.....	97
7.2. Hajdú-Bihar megye monitoring és értékelési rendszere, indikátorai	98
8. Mellékletek.....	102

1. A tervezési folyamat eljárásainak, a tervezés tárgykörének és körülményeinek leírása

1.1. A megyei tervezési folyamat jogszabályi háttere

Az Európai Unióból a 2014 és 2020 közötti hétéves ciklusra, Magyarországra érkező források alapját az EU Kohéziós Politikája, valamint Vidékfejlesztési Politikája adja. A források egyrészt elősegítik Magyarország felzárkózását az EU legfejlettebb régióihoz, másrészt a mezőgazdaság versenyképességét és a vidéki térségek népességmegtartó képességének megőrzését szolgálják.

A vonatkozó uniós jogszabályoknak megfelelően minden tagállamnak az átadott forrásokat a fejlesztési programokban rögzítettek szerint kell felhasználni. E programok megtervezés tagállami felelősség, szorosan együttműködve az EU Bizottságával.

A 2014–2020-as időszak legfontosabb tervezési dokumentuma Partnerségi Megállapodás. Ez a korábbiaktól eltérően integrált dokumentum, hiszen foglalkozik egyrészt a Strukturális és Kohéziós Alapokkal, másrészt az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alappal és Európai Tengerügyi és Halászati Alappal. A Megállapodás magában foglalja az Európai Területi Együttműködési programok is.

A Partnerségi Megállapodás meghatározza fő fejlesztési prioritásait, eljárásrendi és intézményrendszeri alapvetéseit a 2014 és 2020 közötti időszakra. A kormány jelen stratégia tervezésekor még nem hozta nyilvánosságra a Partnerségi Megállapodás, 2014 márciusában Brüsszelbe küldött végső változatát.

Az Országgyűlés 1/2014.(I.3.) határozatával elfogadta a Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptiót, mely az ország társadalmi, gazdasági, valamint ágazati és területi fejlesztési szükségleteiből kiindulva hosszú távú jövőképet, valamint fejlesztéspolitikai célokat és elveket határoz meg. **Az OFTK Hajdú-Bihar megye vonatkozásában az alábbi fejlesztési irányokat határozta meg:**

- Az oktatás színvonalának javítása a szakképzés és a felsőoktatás piaci igényeknek megfelelő, valamint a közoktatás szociális dimenziójú fejlesztésével.
- A K+F+I ösztönzése a kis- és középvállalkozók bevonásával.
- A vállalkozási környezet fejlesztése ipari parkok létrehozásával és a meglévők továbbfejlesztésével, a klaszteresedési folyamat erősítésével, valamint az üzleti, logisztikai, közlekedési és szolgáltatási háttér fejlesztésével, a táji, környezeti szempontok figyelembevételével.
- A mezőgazdaság versenyképességének erősítése a biotermelés ösztönzésével, az agrármarketing tevékenység fejlesztésével és a helyi termékek támogatásával.
- A centrum és a periféria közötti különbségek mérséklése a belső kohézió erősítésével és a határmenti együttműködések segítségével.
- Vidéki környezetminőség javítása a megújuló energiaforrások arányának növelésével, a helyi energiatermelés és -ellátás ösztönzésével, a szociális ellátó-hálózat fejlesztésével és otthonteremtési kezdeményezések elősegítésével.
- Az idegenforgalom fejlesztése komplex programcsomagok kialakításával, illetve a turisztikai infrastruktúra és az marketing tevékenység erősítésével.
- Debrecen fejlesztése, különös tekintettel az egészségiparra.
- Az elővárosi kötőtpályás közösségi közlekedés fejlesztése Debrecenben.

2011. évi CLXXXIX. törvény rendelkezik Magyarország helyi önkormányzatairól. Ennek értelmében a **megyei önkormányzat területi önkormányzat, amely törvényben meghatározottak szerint területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési, valamint koordinációs feladatokat lát el.**

A **területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvényt** 2013 decemberében módosították, annak érdekében, hogy

- erősödjön a területi önkormányzatok szerepe a területi tervezésben és a tervek megvalósításában,
- átláthatóbbá a kormányzati és önkormányzati szereplők közötti feladatmegosztás, valamint, hogy
- megteremtődjön az összhang a hazai területfejlesztési célkitűzések, valamint az Európai Unió támogatási források felhasználása között.

A törvény értelmében a megye vált a területfejlesztés legfontosabb területi szintjévé. Ez az új törvény szélesebb körben határozza meg a megyei önkormányzatok feladatkörét, mely a területfejlesztés vonatkozik. A törvény egyértelművé tette továbbá a kormányzat és a megyei önkormányzatok közötti feladatmegosztást, pl. az Országos Területfejlesztési Érdekegyeztető Fórum létrehozásával.

A megyei önkormányzatok a törvényben meghatározottak szerint területfejlesztés, területfejlesztési tervek végrehajtásához és a területfejlesztés koordinációjához kapcsolódó, területrendezési és vidékfejlesztési feladatokat látnak el. **A megyei önkormányzat össze kell, hogy hangolja** a megyét alkotó települések településfejlesztési koncepcióját és integrált településfejlesztési stratégiáját, valamint településrendezési eszközei kidolgozását a megyei területrendezési tervhez való illeszkedés érdekében, valamint véleményezi ezeket a megyei területfejlesztési koncepcióhoz és programhoz való illeszkedésük érdekében.

A megyei önkormányzat e koordinációs feladatköréből adódóan együttműködik a települési önkormányzatokkal, a megye fejlesztésében közvetlenül és közvetve közreműködő területi államigazgatási szervekkel, az érdekelt civil és szakmai szervezetekkel.

A Kormány 1831/2013. (XI. 14.) Korm. határozata rendelkezik a 2014–2020 közötti időszakban a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) tervezésének egyes szempontjairól, az operatív programhoz tartozó megyék megyei önkormányzatai és a megyei jogú városok önkormányzatai tervezési jogkörébe utalt források megoszlásáról, valamint a 2014–2020 közötti források területi koordinációjának kereteiről szóló 1115/2013. (III. 8.) Korm. határozat módosításáról. E határozat szerint a **TOP-ban a decentralizált források tervezése integrált programok kialakításával a következő három területi szinten valósul meg: megyei szint, megyei jogú város szintje, valamint várostérség és megyei jogú város térségének szintje.**

A megyei önkormányzatok tervezési jogkörében készülő megyei szintű fejlesztési programok forrásaiknak **indikatív megoszlása Hajdú-Bihar megye** vonatkozásában - a Kormány 1298/2014. (V. 5.) Korm. határozata a 2014–2020 közötti időszakban a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program tervezésének egyes szempontjairól, valamint az operatív programhoz tartozó megyék megyei önkormányzatai és a megyei jogú városok önkormányzatai tervezési jogkörébe utalt források megoszlásáról alapján - az alábbi.

Európai Regionális Fejlesztési Alap (M Ft)	Európai Szociális Alap (M Ft)	Forrás összesen (M Ft)
29 507,6	3 548,0	33 055,6

A megyei jogú városok önkormányzatai közvetlen tervezési jogkörében készülő fejlesztési programok forrásainak indikatív, megyei jogú városok közötti megoszlása alapján **Debrecenre allokált összeg:** 40 809, 00 mFt.

A várostérségek, valamint a megyei jogú városok térségeinek fejlesztését támogató források indikatív, **kistérségek szerinti megoszlása** Hajdú-Bihar megyében - a Kormány 1298/2014. (V. 5.) Korm. határozata a 2014–2020 közötti időszakban a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program tervezésének egyes szempontjairól, valamint az operatív programhoz tartozó megyék megyei önkormányzatai és a megyei jogú városok önkormányzatai tervezési jogkörébe utalt források megoszlásáról alapján - az alábbi.

Kistérség	Allokált forrás (mFt)
Balmazújvárosi	1 829,00
Berettyóújfalui	2 469,60
Debreceni	548,4
Derecskei	2 311,30
Hajdúböszörményi	2 251,90
Hajdúhadházi	1 481,60
Hajdúnánási	1 792,80
Hajdúszoboszlói	2 369,00
Nyíradonyi	1 801,60
Püspökladányi	2 271,20
Hajdú-Bihar összesen	19 126,40

A várostérségek és a megyei jogú városok térségének fejlesztésével összefüggő tervezési feladatokat a megyei önkormányzatok végezik el az érintett települési önkormányzatok bevonásával.

A Kormány 1600/2012. (XII. 17.) Korm. határozatával a **fejlesztési források tervezése kapcsán érvényesítendő célokat és alapelveket**. Kiemelte többek között, hogy a **2014–2020 között elérhető források felhasználásának tervezését integrált módon, valamennyi elérhető fejlesztési forrás figyelembevételével kell elvégezni**, és, hogy a fejlesztési forrásokat lehetőség szerint koncentrált módon, kevés számú fejlesztési prioritásra összpontosítva kell felhasználni. **A 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználását központi koordinációval működő decentralizált intézményrendszernek kell támogatnia**, amelyben hatékony központi koordináció mellett érvényesül az ágazati szakpolitikákért felelős tárcák tervező és irányító szerepe.

A kormányhatározat értelmében a rendelkezésre álló fejlesztési forrásokból elsősorban **vissza nem térítendő támogatások** nyújtására kell törekedni, a fejlesztéspolitikai önerő minimalizálása mellett. A **közsférához tartozó kedvezményezettek** esetében biztosítani kell, hogy a támogatási döntések az általános **pályázati rendszertől eltérő, egyszerűsített eljárásrend** keretében szülessenek meg,

E kormányhatározat előirányozta a 2014–2020 közötti európai uniós források felhasználását biztosító **operatív programok szerkezetét is**, mely az 5.2.fejezetben kerül bemutatásra.

A Kormány 1143/2013. (III. 21.) határozata vonatkozik a 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználására vonatkozó programok **indikatív prioritásaira**, valamint a Kormány 1322/2013. (VI. 12.) határozata rendelkezik a 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési forrásokhoz kapcsolódó **indikatív forrásallokációról**. A Kormány 1122/2014. (III. 6.) határozatával mindkét jogszabályt visszavonta.

A Bizottság 2014. március 11-én hagyta jóvá a 2014. július 1-jétől 2020 végéig alkalmazandó, SA.37718 számú magyar **regionális támogatási térképet**. A térkép a 2014-2020 között alkalmazandó Regionális állami támogatásokról szóló iránymutatás alapján meghatározott területen adható maximális támogatási intenzitásokat tartalmazza. A regionális támogatási térkép az európai uniós versenyjogi értelemben vett állami támogatásokkal kapcsolatos eljárásról és a regionális támogatási térképről szóló 37/2011. (III. 22) Korm. rendelet 25. §-ában került kihirdetésre.

Ennek értelmében az Észak-Alföld tervezési-statisztikai régióban maximálisan 50% lehet a támogatás intenzitás **nagyvállalatok** számára. E támogatási intenzitások - a szállítási ágazat és nagyberuházások kivételével - a **kisvállalkozások** beruházásai esetében 20 százalékponttal, a középvállalkozások beruházásai esetében 10 százalékponttal növelhetők. A jogszabály pontosan meghatározza a nagyberuházásokra vonatkozó maximális támogatási intenzitásokat is.

A Kormány 2018/2013. (XII. 29.) Korm. határozatával egy új típusú eszköz bevezetését tette lehetővé a gazdaságfejlesztési célokat szolgáló operatív programok esetében, mely az **integrált területi beruházás**. Ennek értelmében területileg integrált beruházás (ITI) az egy, de akár több operatív program legalább két prioritási tengelye által finanszírozott program. Ez által lehetővé válhat több operatív programon átívelő komplex fejlesztési programok megvalósítása. A rendelet meghatározta az eszköz alkalmazásának területtípusait és témáit is, melyek közül az alábbi két terület vonatkozik Hajdú-Bihar megyére

- a) a kevésbé fejlett régiókban található megyei jogú városok esetében fenntartható városfejlesztés céllal és
- b) a kevésbé fejlett régiókban található megyék esetében gazdaságfejlesztési céllal,

A Kormány 1492/2013. (VII. 29.) Korm. határozata rendelkezik a **közösségvezérelt helyi fejlesztések** (CLLD) alkalmazásának módjáról, valamint az eszköz használatához szükséges feltételekről. E határozat értelmében a közösségvezérelt helyi fejlesztések, mint új területi integrációs eszköz területének lehatárolásában, valamint a stratégiák végrehajtásának összehangolásában a **megyei önkormányzatok koordinációs szerepet töltenek be**, annak érdekében, hogy a megye területén megvalósuló fejlesztések minél több szinergikus hatást eredményezzenek. Kiemelt fontosságú, hogy e fejlesztések tervezése lehetőség szerint több európai uniós alap bevonására épülő modell felhasználásával történjen, a területileg integrált, társadalmi, gazdasági környezeti szempontok szerint értelmezett komplex fejlesztések hozzáadott értékének növelése érdekében.

A megyei önkormányzat feladata, a területfejlesztési törvény alapján, a vidékfejlesztési stratégiák összehangolása a megyei, térségi, határ menti és határon átnyúló fejlesztési és területfejlesztési koncepciókkal és programokkal, valamint a megyét érintő területrendezési tervekkel, a helyi akciócsoportok tevékenységének összehangolása a fejlesztéspolitikával és a területfejlesztéssel, valamint nyomon követi és értékeli a vidékfejlesztési akciók lebonyolítását.

A 2014-2020-as európai uniós időszakra való felkészülés során számos dokumentumot kell készíteni a fejlesztések megalapozására. E munkák irányvonalait határozza meg a 218/2009. (X.6.) Kormányrendelet, mely a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályaira vonatkozik.

A Kormány 1187/2014. (III. 28.) Korm. határozata szerint, mely az **intelligens szakosodási stratégia tervezési folyamatának irányítási rendszeréről** szól, az intelligens szakosodási stratégia térségi szintű tervezési folyamataiban a megyei és a megyei jogú városi szintnek kell érvényesülnie. Ennek érdekében **térségi tervezési munkacsoportok** kerülnek megalapításra a megyei önkormányzatok és a megyei jogú városok önkormányzatai szakértőinek részvételével, amelyek – egységes módszertani keretek között – a helyi gazdaság, tudományos élet és civil szektor bevonásával biztosítják a térségi szintű tervezési feladatok ellátását.

1.2. A tervezési előzmények, feladatok, mérföldkövek

A 1428/2013. (VII. 10). sz. kormányrendelet értelmében meghirdetett ÁROP-1.2.11/A-2013 kódszámú pályázatban foglaltakkal összhangban, a megyei tervezési folyamat az alábbi **7 fő feladatkörből** áll:

1. Megyei szintű helyzetfeltáró dokumentumok elkészítése

A stratégia-alkotás előkészítését a megye gazdasági, társadalmi és környezeti állapotának feltérképezése jelentette. A megyei fejlesztési koncepció helyzetfeltáró és elemző munkarészeit a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzati Hivatal a Geolin Bt-vel együtt készítette el.

A Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés **214/2012. (XI. 30.) MÖK határozatával** fogadta el a megye területfejlesztési koncepciójának helyzetfeltáró munkarészét.

2. Megyei területfejlesztési koncepció elkészítése

A koncepció-alkotás következő lépését a javaslattevő fázis jelentette, melynek során a megye jövőképe és a legkedvezőbb fejlesztési irányok kerültek meghatározásra. A koncepció azzal a céllal készült, hogy kijelölje Hajdú-Bihar megye lehetséges kitörési pontjait, meghatározza azokat a főbb fejlesztési irányokat, amelyekre a megye a 2030-ig terjedő időszakban különös hangsúlyt kíván fektetni. A koncepcióban meghatározott célok és fejlesztési irányok kijelölése adja meg az alapot a 2014-2020 közötti európai uniós tervezési és költségvetési időszak operatív programjaihoz kapcsolódó megyei program elkészítéséhez.

A megyei koncepció javaslattevői munkarészét a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzati Hivatal, a Hajdú-Bihar Megyei Fejlesztési Ügynökség és az INNOVA Észak-Alföld Regionális Fejlesztési és Innovációs Ügynökség által alkotott konzorcium készítette el, a Nemzetgazdasági Minisztérium és a Nemzetgazdasági Tervhivatal szakmai útmutatásának, valamint a rendelkezésre álló európai uniós és hazai fejlesztési dokumentumok és stratégiák figyelembevételével.

A Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés **386/2013 (XI.29) sz. MÖK határozatával** fogadta el a koncepciót.

3. Megyei területfejlesztési program elkészítése

Az elkészült Területfejlesztési Koncepció alapján megkezdődött a Hajdú-Bihar megyei Területfejlesztési Stratégiai Program és Operatív Program kidolgozása.

A megyei területfejlesztési programot a miniszteri állásfoglalás beszerzését követően lehet elfogadni az 1996. évi XXI. tv 13.§ (4) alapján.

4. A 2014-2020 közötti uniós programozási időszak tervezését segítő megyei, a TOP tématerületeihez illeszkedő területfejlesztési részdokumentumok elkészítése

Ez a munkafázis szoros együttműködést kíván a Nemzetgazdasági Minisztérium Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal munkatársaival, kijelölt megyei kapcsolattartóival. E munkafázishoz a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal által kiadott iránymutatás jelenti a módszertani keretet.

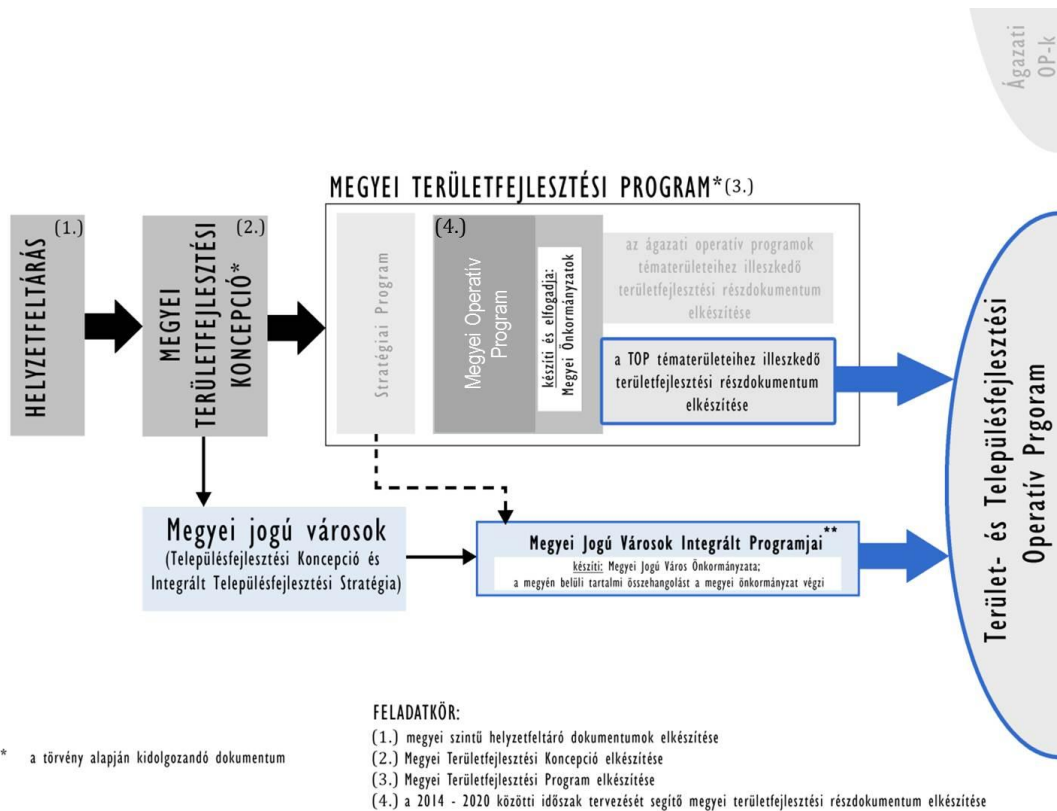
Az elkészítendő részdokumentumok az alábbiak, melyek alapul szolgálnak és beépítésre kerülnek a megyei területfejlesztési programba:

- megyei gazdaságfejlesztési részprogram
- kistérségi fejlesztési részprogramok
- ágazati operatív programokhoz kapcsolódó részdokumentum elkészítése

Tekintettel arra, hogy a nemzeti és megyei szintű tervezési folyamatok időben egyszerre történnek a **3. és 4. feladatkörbe tartozó tervdokumentumoknak egy időben, párhuzamosan kell elkészülniük.**

A 4. feladatkör elkészítésének a **fő célja, hogy a folyamat végeztével a megyék egyrészt ki tudják jelölni a legfontosabb térségi, TOP-ból és ágazati OP-kból finanszírozható fejleszté-**

seiket (projektek vagy több projektből álló projektcsoomagok). A megyei tervezési folyamat logikáját és az egyes térségi szintű és központi tervdokumentumok egymáshoz való illeszkedését az alábbi ábra szemlélteti.

5. Partnerség biztosítása

A megyei önkormányzatoknak partnerséget kell teremteniük a megyei területfejlesztési feladataik során mind az előkészítés, tervezés, mind a végrehajtás fázisaiban.

6. Területi koordináció ellátása

A különböző területi szinteken folyó tervezés összehangolásában a megyei önkormányzatoknak koordinációs szerepet kell betölteniük a fentebb részletesen bemutatott jogszabályoknak megfelelően.

7. Uniós forrásból támogatandó megyei projektötletek gyűjtése

Ez egy folyamatos projektgyűjtést foglal magában a közsféra és a nonprofit sféra irányából.

1.3. A tervezés koordinációja, a tervezésbe bevont szereplők és szerepük bemutatása

A 2014-2020-as időszakra vonatkozó Terület- és Településfejlesztési Operatív Program keretében folyó tervezés összehangolásában a megyei önkormányzatok koordinációs szerepet töltenek be. A megyei szintű programmal összefüggő tervezési feladatokat a megyei önkormányzatok végzik el.

A megyei területfejlesztési tervezést a Nemzetgazdasági Minisztérium (NGM) és a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal (NTH) koordinálja. Vezetésükkel rendszeres fórumok kerültek megszervezésre, ahol a tervezéshez szükséges legfontosabb információkat kapták meg a megyék tervezésért felelős munkatársai.

A megyei területfejlesztési tervezés során a Nemzetgazdasági Minisztérium a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal közreműködésével **rendszeres konzultációs és koordinációs fórumokat** („Megyei Tervezési Fórum Találkozókat”) tartott, ahol tájékoztatta a megyéket és a fővárost a tervezéshez kapcsolódó folyamatok aktuális állapotáról (pl. az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció szerepéről vagy a 2014-2020-as EU-s tervezési folyamatról, a programozás várható menetrendjéről).

Az NGM a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatallal közösen **útmutatókat** és segédleteket bocsátott a megyék részére a tervezési folyamat segítése érdekében (pl. *Útmutató a megyei önkormányzatok számára a megyei területfejlesztési koncepciók kidolgozásához, valamint az OFTK kidolgozásában való közreműködéshez – 2012.06.25*). A helyzetértékelési és a koncepció fázishoz egyaránt kapcsolódott minőségbiztosítás is.

A Hajdú-Bihar megyei Önkormányzat és a stratégiát készítő Hajdú-Bihar megyei Fejlesztési Ügynökség és az INNOVA Észak-alföld Regionális Fejlesztési és Innovációs Ügynökség Nonprofit Kft. szakembereiből létrehozásra került egy **területfejlesztési munkacsoport**. E munkacsoport legfontosabb feladata a tervezés folyamatának és társadalmasítás, partnerség építés koordinálása volt. A munkacsoport tagjai maguk is részt vettek a koncepció készítésében.

A megyei közgyűlés a 375/2013. (XI. 7) MÖK határozatával döntött arról, hogy *a tervezési és partnerségi folyamatok koordinálására, valamint az elkészült dokumentumok véleményezésére* **Megyei Tervezéskoordinációs Munkacsoportot** (továbbiakban: MTM) hoz létre, melynek tagjai:

- a megyei közgyűlés elnöke
- a megyei közgyűlés alelnökei
- megyei közgyűlés jegyzője
- Hajdú-Bihar megyei Közgyűlés Fejlesztési, Tervezési és Stratégiai Bizottság elnöke
- Debrecen Megyei Jogú Város polgármestere által delegált személy.

A megyei közgyűlés 387/2013. (XI. 29.) MÖK határozatával jóváhagyta az MTM tagjait.

A Hajdú-Bihar megyei Közgyűlés Debrecen megyei jogú várossal közösen hozta létre és működteti a **Megyei Területfejlesztési Konzultációs Fórumot**, melynek titkársági feladatait a Megyei Önkormányzati Hivatal látja el. A megyei területfejlesztési konzultációs fórum előzetesen állást foglal a megyei közgyűlés területfejlesztést érintő ügyeiben.

A megyei önkormányzat területfejlesztési feladataiban és hatásköreiben bekövetkezett jelentős mértékű változás szükségessé tette, hogy a lehető legszélesebb alapokon nyugvó kapcsolatrendszer építsen ki a területfejlesztés és területrendezés valamennyi szintjén közreműködő szereplőkkel.

A megyei gazdaságfejlesztési részprogram tervezéséhez kapcsolódóan ilyen szereplők a **gazdasági kamarák**, melyekkel a megyei tervezés korábbi szakaszában kialakult együttműködés tartalmának pontos meghatározása, illetve az együttműködés körének további szélesítése érdekében folytatott egyeztetések eredményeként elkészültek az együttműködési megállapodások. A megyei közgyűlés a

230/2013. (VI. 27.) MÖK határozatával döntött a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat és a Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi és Iparkamara között létrejövő együttműködési megállapodás megkötéséről, valamint a **231/2013. (VI. 27.) MÖK határozatával** döntött a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat és a **Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Hajdú-Bihar Megyei Igazgatósága** között létrejövő együttműködési megállapodás megkötéséről. Ezen megállapodások értelmében a partnerszervezetek vállalták, hogy tájékoztatást adnak a megyei önkormányzat számára a gazdálkodó szervezeteket érintő azon információkról, melyek elősegítik a megyei önkormányzat területfejlesztési feladatainak ellátását, valamint részt vesznek a megyei tervezés társadalmasítása érdekében létrehozott, szakmailag releváns munkacsoportokban. Vállalták továbbá, hogy véleményezik a megyei tervezési dokumentumokat.

A tervezés további szakaszaiban az egyes feladatkörökhöz kapcsolódóan további megállapodások megkötése is szükségessé válhat, egyrészt a megye területén működő turisztikai desztináció menedzsment szervezetekkel, a Hajdú-Bihar Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvánnyal, a megyei fejlesztési ügynökségekkel, a Széchenyi Programirodával, a megye városaival. Másrészt a tervezés központi szintjén a 2014-2020 közötti források területi koordinációjának kereteiről szóló 1115/2013. (III. 8.) Korm. határozat rendelkezik a 2014-2020 közötti időszak uniós finanszírozású fejlesztési programjának végrehajtásában a megyei területfejlesztési programok érvényesítésének szükségességéről.

A tervezési folyamat szakmai támogatására összehívásra került **6 szakmai munkacsoport** az alábbiak szerint:

- Környezeti munkacsoport
- Gazdaságfejlesztési, kutatás-fejlesztési és innovációs munkacsoport
- Turisztikai munkacsoport
- Oktatási, képzési, egészségügyi és szociális munkacsoport
- Agrár és vidékfejlesztési munkacsoport
- Közlekedési munkacsoport

A stratégia elkészítésének szakmai támogatására, a fejlesztési igények megalapozottságának vizsgálata céljából olyan szakértők kerültek bevonásra a munkacsoportokba, akik jól ismerik a megyét az adott szakterületen. A munkacsoportok összetételét az *1. sz. melléklet* tartalmazza.

1.4. Az eddig lezajlott társadalmasítási folyamat

A tervezés során a Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés elfogadta Partnerségi tervét (lásd jelen dokumentum 5. fejezetét), mely részletesen meghatározza a partnerség során alkalmazandó eszközöket, a partnerség fókuszát.

Kiemelten fontosnak tekinti Hajdú-Bihar megye Közgyűlése, hogy a megyei területfejlesztési dokumentumokról minél szélesebb körben fogalmazódjanak meg észrevételek, vélemények. Ennek megfelelően a dokumentumoknak az önkormányzat honlapján történő közzététele mellett a Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Hajdú-Bihar Megyei Területi Igazgatósága, a Hajdú-Bihar Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, valamint a Civil Információs Centrum honlapján történő közzétételeivel, a hozzájuk beérkező vélemények, javaslatok megyei önkormányzathoz történő továbbításával biztosított a társadalmi szervezeteknek, vállalkozásoknak, szakmai közösségeknek minél szélesebb körű részvétele.

A Stratégia kialakítása kapcsán különös hangsúlyt helyeztünk a megye városainak és településeinek kezdeményezéseire, az általuk megfogalmazott fejlesztési elképzelésekre, projektekre. A Megyei

Önkormányzat kezdeményezésére a megye minden város-térsége, kistérsége, járása hozzájárulhatott a stratégia megalkotásához.

A Tftv. 25. § értelmében a térségi területfejlesztési tervek nyilvánosak, illetve a tervezés folyamatáról és a tervek elfogadásáról tényközlő és általános ismertető híradást kell közzétenni az érintett térségi, szükség esetén országos tömegtájékoztatási eszközökben. A 218/2009. (X.6.) Kormányrendelet értelmében a programot véleményezésre meg kell küldeni az egyeztetésben résztvevők számára azzal, hogy a véleményezésre 45 napot kell biztosítani.

A Hajdú-Bihar megyei stratégia egyeztetésének eddigi fórumai

1. Hajdú-Bihar megyei Közgyűlés **bizottságainak** ülései
2. Hajdú-Bihar megyei **Tervezési Fórum** ülései
3. Hajdú-Bihar megyei **Tervezéskoordinációs Munkacsoport** ülései
4. **Szakmai egyeztetések** az alábbi szervezetekkel történtek
 - a) Hajdú-Bihar megyei Kereskedelmi és Iparkamara
 - b) Nemzeti Agrárgazdasági Kamara
 - c) Turisztikai Desztináció-menedzsment Szervezetek
 - d) Egyházak
 - e) Civil szervezetek
 - f) Hajdú-Bihar megyei Kormányhivatal
 - g) Állampolgárok
 - h) Leader Helyi akciócsoportok
5. **Tematikus munkacsoportülések** a fentieknek megfelelően kerültek megszervezésre több körben 2014. június 6-ig az 1. sz. melléklet szerinti struktúrában.
6. Konzultációs folyamat a megye területén található **városi önkormányzatokkal**, mely több körben és több szinten zajlott. Ennek keretében legalább három alkalommal minden város bevonásával városi és / vagy járási szintű tervezői találkozók kerültek megrendezésre 2013 augusztusa és 2014 júniusa között minden egyes várossal, valamint több alkalommal megyei szintű szakmai fórumok kerültek megrendezésre. Ez utóbbiak célcsoportjai a városok, és települések polgármesterei, településfejlesztésért felelős szervezetek képviselői voltak.
7. A **települések** számára folyamatos konzultációt biztosított a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat hivatala, valamint kifejezetten települések számára is került megszervezésre 2013. december 17-én egy tervezői találkozó.
8. Folyamatos konzultációs folyamat zajlott a **megyén túli meghatározó szereplőkkel**: szomszédos megyék szakembereivel, a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal kijelölt megyei kapcsolattartójával.

2. Célrendszer

2.1. Stratégiai célok

Hajdú-Bihar megye **jövőképét** a megye 2014-2020 közötti időszakra vonatkozó Területfejlesztési Konceptiója fogalmazta meg, mely dokumentum meghatározta az időszak fejlesztései során figyelembe veendő horizontális elveit és céljait is. A megye *horizontális elveinek* figyelembe vétele elengedhetetlen Hajdú-Bihar megye 2014-2020-as időszakban meghatározott célrendszerének teljesüléséhez. A *horizontális célok* túlmutatnak a horizontális elveken és konkrétabbak, hiszen a célállapothoz mérhető célérték is meghatározásra kerül. Ezek teljesülését a Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés legalább évenként ellenőrzi a részére a vonatkozó operatív program közreműködő szervezete(i) által átadott, valamint a Központi Statisztikai Hivataltól bekért adatok alapján.

Hajdú-Bihar megye 2014-2020-as időszakra vonatkozó **stratégiai céljai** két szinten kerültek meghatározásra annak érdekében, hogy mind a különböző tématerületek és ágazatok célirányos fejlesztései, mind a megye területi tagozódásának megfelelő speciális igényekre alapozott fejlesztések markánsan kiemelésre kerülhessenek. E szintek az ágazati és a területi szintek. A Területfejlesztési Konceptióban került meghatározásra és kifejtésre e 7 cél. Jelen fejezetben a megyei stratégiai program és megyei operatív program tervezése során a tervezett fejlesztések pontosítása miatt a Konceptió véglegesítését követően szükségessé vált frissítésekkel átvezetett célmeghatározások találhatók.

A Hajdú-Bihar megye 2014-2020 fejlesztési időszakra vonatkozó célrendszerét az alábbi ábra mutatja:

Hajdú-Bihar megye 2014-2020-as fejlesztési időszakra vonatkozó Jövőképe
Hajdú-Bihar megye 2030-ra megőrzi természeti értékeit és a helyi közösségek együttműködéseire, adottságaira és hagyományaira építve olyan fenntartható, kiegyensúlyozott, vidéki, lakosai számára minőségi szinten élhető környezet lesz, amely kihasználja Debrecen mint a Kárpát-medence egészség fővárosa és versenyképes innovációs központ gazdaságélénkítő és munkahelyteremtő tovagyrúzó hatását

Átfogó cél 1
Hajdú-Bihar megye természeti adottságaira, hagyományaira és kutatási potenciáljára alapozott gazdaságfejlesztés, mely növeli a foglalkoztatást és erősíti a megye kelet-magyarországi innovációs központ funkcióját

Átfogó cél 2
A szegénység és társadalmi kirekesztés csökkentéséhez, valamint a munkaképes korú lakosság piacképes képzettségi szintjének növeléséhez szükséges szolgáltatási és közigazgatási funkciók erősítése

Átfogó cél 3
Hatékony víz- és energiagazdálkodás, valamint a fenntartható környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése és fejlesztése a Tiszántúlon az éghajlat- és klímaváltozás negatív hatásainak csökkentésére

Stratégiai ágazati cél 1
Az Alföld értékeire épülő fenntartható környezet

Stratégiai ágazati cél 2
Versenyképes gazdaság és egészséges élelmiszer

Stratégiai ágazati cél 3
A megye gazdasági szerkezetének megfelelő oktatás, szakképzés

Stratégiai ágazati cél 4
Közösségi, szociális és társadalmi fejlesztések a leszakadó társadalmi csoportok esélyegyenlőségének és életminőségének javítására

Stratégiai területi cél 1
Debrecen, az Életerős város, mint a Kárpát-medence egészség és innováció fővárosa

Stratégiai területi cél 2
Járasközpontok és járási szintű kisvárosok mint a helyi közösségek együttműködéseinek centrumai

Stratégiai területi cél 3
Kistelepülések mint az élhető vidéki közösségek színterei

Horizontális elv 1
Az innovációs szemlélet integrálása a gazdasági és társadalmi folyamatokba

Horizontális elv 2
A társadalom és a gazdaság önszerveződő folyamatainak újraélesztése

Horizontális elv 3
Az életminőség javítása az öregedő társadalom kihívásaira válaszolva

Horizontális cél 1
2020-ra minden új beruházásnál és fejlesztésnél biztosítva legyen a környezeti, pénzügyi és társadalmi fenntarthatóság

Horizontális cél 2
A foglalkoztatás növelése a megye munkaképes korú lakossága körében

Horizontális cél 3
A megye lakosságának és gazdaságának bekapcsolása az információs társadalomba

2.1.1. Stratégiai ágazati célok

Stratégiai ágazati cél 1 (Á1) Az Alföld értékeire épülő fenntartható környezet

A megye egyik legfontosabb rész célja az Á1 stratégiai ágazati cél kapcsán, hogy hozzájáruljon Hajdú-Bihar megye településeinek a környezeti minőség növekedéséhez és megfelelő eszközökkel biztosítsa a környezeti fejlesztések megvalósulásához. Ezen eszközökkel a települések hozzá tudnak járulni az országos jelentőségű célok eléréséhez, mint például az energiafüggettség csökkentése, klímavédelmi célkitűzések elérése.

Az Alföld értékeire épülő fenntartható környezet stratégiai ágazati cél (Á1) elsősorban és közvetlenül a **fenntarthatóság környezeti dimenziójának** erősítését szolgálja az **Alföld tradicionális értékeinek**, az alföldi táj adottságainak megőrzésével, ugyanakkor áttételesen hozzájárul a gazdasági növekedés elősegítéséhez is.

A cél keretében a **klímaváltozás hatásaira válaszoló környezeti gazdálkodás** megteremtése, az **erőforrás-felhasználás hatékonyságának** növelése, a **szennyezések és terhelések megelőzése**, a már meglévők kezelése, mérséklése valósul meg.

A **fenntartható vízgazdálkodással** kapcsolatos beavatkozások (együttműködve a környező megyékkel és határon túli területekkel) keretében az aszály, a belvíz és az árvíz által okozott problémákra adunk választ, védve a felszín alatti vizeket. A vízbázis a lakossági ivó-vízforrásként és ipari/mezőgazdasági felhasználású vízbázisként is kezelendő. A lakossági és ipari **szennyvíz elvezetése** és kezelése az EU-s elvárások figyelembevételével valósítandó meg.

A lakosság egészségi állapotának és életminőségének megőrzése érdekében a gazdaságilag és környezetileg fenntartható **hulladékgazdálkodás** fejlesztése is a fókuszpontba kerül, amely a hulladékok mennyiségének csökkentése mellett magában foglalja az elkülönített hulladékgyűjtést, mely magában foglalja a nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvizek kezelését is.

Az Országos Hulladékgazdálkodási Terv (2014-2020) (OHT) részét képező Országos Megelőzési Program irányait figyelembe véve csökkenteni kell a keletkező, így a hulladékgazdálkodás áramába jutó hulladékok mennyiségeit megyei szinten is. Az OHT-val, illetve az Európai Unió 2008/98/EK irányelvében is meghatározott hulladékhierarchiával összhangban megyei szinten is meg kell teremteni a hulladékok újrahasználatát biztosító központok kialakítását, növelni kell az újrahasználatra való előkészítést, illetve újrafeldolgozás arányát, fejleszteni kell a regionálisan kialakított települési elkülönített hulladékgyűjtési rendszereket, ahol a fejlesztéseknek köszönhetően a gyűjtött hulladék minél nagyobb arányú anyagában történő és energetikai hasznosítását kell lehetővé tenni. Ezek révén lera-kásra csak olyan hulladékok kerülhessenek, melyek újrahasználat, újrafeldolgozása, hasznosítása műszakilag, technológiailag nem megoldható, illetve melyek egyéb kezelése életciklus elemzés alapján környezeti szempontból előnytelenebb megoldást nyújtana. A települési hulladékhöz kötődő logisztikai rendszereknek a stratégiai célkitűzések hatására kialakított hulladék válogatóművekhez kell kapcsolódniuk, melyekből olyan minőségű kezelt hulladékok kerülnek ki, melyek a hasznosítási technológiákban átvehetőek.

Energia-hatékony, megújuló energiákra épülő, de stabil és gazdaságilag is fenntartható infrastruktúrák és rendszerek kiépítése a cél a magán és közszférában egyaránt. Külön figyelmet érdemel a megye esetében jelentős termálvízkinccs, mint jelentős mennyiségben rendelkezésre álló geotermikus energiaforrás közösségi és mezőgazdasági célú hasznosítása.

A megye természeti adottságai jók, **természeti potenciálja jelentős**, és ennek megőrzése és fejlesztése kiemelkedően fontos a fenti stratégiai célok megvalósítása mellett, mind a tájvédelmi körzetek, mind a természetvédelmi területek vonatkozásában. Kiemelendő a megye területét is érintő, az UNESCO világörökség listáján szereplő **Hortobágyi Nemzeti Park** területe, amely nem csak országosan, de nemzetközileg is jelentős természetvédelmi terület, kultúrtáj, ezen a területen tájfenntartással, génmegőrzéssel és létesítmények természetbarát átalakításával segíthető elő a védett környezet hasznosítása.

Megyei szinten, kapcsolódva a Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020 génmegőrzési programjához és az EU 2020-ig szóló Biológiai Sokféleség Stratégiája értelmében meg kell állítanunk a biológiai sokféleség csökkenését a génmegőrzés eszközeivel. A megye területén található NATURA 2000 területek, valamint a természetes vizek, talajok védelme és megőrzése kiemelt fontosságú feladat.

Az „Alföld értékeire épülő fenntartható környezet” stratégiai ágazati cél a fenti szegmensek mellett támogatja a fenntartható települési környezet egyéb elemeit, többek között a települési lakásállomány minőségének javítását, a városi funkciójú zöldterületek kialakítását, rekonstrukcióját és a fenntartható közlekedés kialakítását célzó beruházásokat is, melybe beletartozik többek között a kerékpáros közlekedés feltételeinek javítása. Így a természeti környezet fejlesztése mellett a települési környezet fenntartható fejlesztése is hozzájárul megyénk értékeinek megőrzéséhez.

Stratégiai ágazati cél 2 (Á2)

Versenyképes gazdaság és egészséges élelmiszer

Hajdú-Bihar megye gazdasági adottságaira alapozva a **helyi gazdaságfejlesztés** és foglalkoztatás-ösztönzés érdekében megvalósul a megye **belső erőforrásainak és potenciáljainak a szinergikus kiaknázása és** fejlesztése. Hajdú-Bihar megye gazdaságára is jellemző *duális szerkezet ellensúlyozása a helyi vállalkozói aktivitás erősítésével és a foglalkoztatás növelésével* történik meg.

A **foglalkoztatás növelése horizontális célkitűzés** a helyi vállalkozások fejlesztésével és új vállalkozások betelepülésével teljesíthető. Ennek eléréséhez fel kell számolni az infrastrukturális (pl. közúti, vasúti) hátrányokat, illetve tovább kell fejleszteni az ingyenes és kedvezményes minőségi vállalkozás- és innováció-támogatási szolgáltatásokat.

A megye egészségének vonatkozásában fontos cél a külföldi tőkebefektetések támogatása, az ehhez szükséges támogató rendszer kiépítése.

A megye gazdaságában hosszú ideje fontos, az országos átlagot jelentősen meghaladó, szerepet játszó **mezőgazdaság (primer szektor)**. Az előnyös természeti adottságokra épülő **agrár- és élelmiszer-gazdasági potenciál** és az ezzel összefüggő **gazdasági diverzifikáció** egy komplex rendszer keretében magas hozzáadott értékű, nemzetközileg is versenyképes, egészséges élelmiszerek, funkcionális élelmiszerek előállítását teszi lehetővé, amelyet a megfelelő kutatás-fejlesztés támogat.

Nagyobb hangsúlyt kell fektetni a **fenntartható mezőgazdasági irányelvek** betartására figyelembe véve a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégia céljait.

A szállítási útvonalakat lerövidítendő gazdaság kialakítása érdekében támogatni kell ezen túl a minőségi helyi termékek előállításának és kereskedelmének ösztönzését. Ezzel összefüggésben a speciális igényeket kielégítő bio és ökológiai gazdálkodás támogatása is szükséges kisüzemek és családi gazdaságok szintjén. Tekintettel arra, hogy a HNP területének jelentős része, mely a hazai ökológiai gazdálkodás harmadát adja, Hajdú – Bihar megyében található, ezért megyei szempontból továbbra is fontos és kiemelten kezelendő az ökológia gazdálkodás szerepe.

Hajdú-Bihar megye ipara (**szekunder szektor**) kiegyensúlyozott szerkezetet mutat, jellemző a magas hozzáadott értéket produkáló iparágak markáns helyi jelenléte, több dinamikus iparág (elektronika,

gyógyszeripar) esetében a termelő funkciók mellett a termelésen kívüli funkciók (K+F, logisztika) is jelen vannak.

A megye alapvető adottságai miatt jelentős a szekunder szektorban az **élelmiszeripari feldolgozóipar**, melyet a helyi felvevőpiacok és együttműködések kialakításával, a rövid ellátási láncok erősítésével, a kisléptékű élelmiszer-feldolgozás és kapcsolódó értékesítés fejlődéséhez szükséges önkormányzati infrastrukturális feltételek megteremtésével segítünk.

Alapvető fontosságú a **vállalkozások működését segítő infrastruktúra** (ipari parkok, inkubátorházak) fejlesztése, a vállalkozások együttműködését segítő konstrukciók (pl. klaszterek) támogatása.

Kiemelt fontosságú a barnamezős területek kezelése, mely horizontális célként is megfogalmazásra került (A barnamezős beruházások támogatása előnyt élvez a zöldmezős beruházásokkal szemben.)

A vállalkozások fejlődését segítő infrastruktúra fontos eleme az **elérhetőséget** jelentő közlekedési és informatikai hálózatok és rendszerek kiépítettsége. Fontos cél ennek kapcsán a kelet-nyugati irányú, nemzetközi tranzitforgalom szabályozott átvezetésének biztosítása, valamint Debrecen és a megye déli részének logisztikai szerepét, és az európai hálózatokhoz való kapcsolódását segítő közlekedési infrastruktúra fejlesztések, melyek egyaránt vonatkoznak a közút, vasút és légiforgalmi fejlesztésekre. A korábbi időszak fejlesztéseire építve fontos cél a megye településein az **infokommunikációs rendszerek** további fejlesztése, mely elsősorban a vállalkozói szféra internet-ellátottságára és weben való jelenlétére bekapcsolására vonatkozik.

A szolgáltató szektor (**tercier szektor**) vonatkozásában cél – alapozva a meglévő kedvező adottságokra – az oktatás, az egészségügyi és szociális ellátás, valamint a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás megerősítése az alábbiak szerint.

Az **oktatás** – jelentőségének megfelelően – a megye stratégiai célrendszerében a Stratégiai ágazati cél 3-ban kerül, önálló célként kibontásra.

A terciér szektorban jelentős súlyú a **turisztikai ágazat**, amelybe a megye nemzetközi jelentőséggel bíró turisztikai központjai (pl.: Hortobágy, Hajdúszoboszló) fejlesztésével a jelenleg helyi jelentőséggel bíró területek is bekapcsolódhatnak, növelve a látogatottságát és erősítve a helyi gazdaságot illetve a helyi identitástudatot.

Kulturális és természeti örökségre alapozott vonzerő- és attrakciófejlesztés mellett az aktív- és egészségturizmus fejlesztése valósul meg a megye teljes területén. Hajdúszoboszló és a Hortobágy, mint kiemelt nemzetközi turisztikai desztináció a debreceni turisztikai és logisztikai (repülőtér) kínálathoz kapcsolódva fejlesztendő. A nemzetközi turisztikai potenciállal bíró területek és települések fejlesztése elindítása, kapcsolódva Kelet-Magyarország és a határon átnyúló területek turisztikai rendszeréhez, megőrizve az épített és természeti környezetet.

Debrecen, mint megújulni képes természeti, gazdasági és humán erőforrásaira támaszkodó, szolgáltatásai révén a határon is túlnyúló befolyással rendelkező, **magyarországi és nemzetközi szinten versenyképes regionális központot és tudáscentrumot kell fejleszteni**. A Debrecenre vonatkozó célok bemutatása a 1. Területi cél fejezet alatt található.

Stratégiai ágazati cél 3 (Á3)

A megye gazdasági szerkezetének megfelelő oktatás, szakképzés

A helyi szintű foglalkoztatás növeléséhez elengedhetetlen a munkaerő-kereslet és munkaerő-kínálat összehangolása, így az oktatás, szakoktatás és felsőoktatás minőségi fejlesztése során elsősorban a gazdasági szereplők által megfogalmazott elvárások szempontjait kell figyelembe venni, kialakítva a piaci igényekhez illeszkedő oktatási struktúrát, támogatva a vállalkozások bevonását a képzésekbe. A munkaerő piaci igények nyomán követésére kialakítandó rendszer racionalizálja a pályaorientációs folyamatokat. Fontos támogatandó terület ezen túlmenően a korai iskolaelhagyás csökkentése.

Az **közoktatás** esetében szükséges az arra fogékony diákok érdeklődését a magas hozzáadott értéket produkáló iparágak igényeit elsősorban kielégítő **természettudományok felé orientálni**, erősíteni a természettudománnyal kapcsolatos képzéseket. Továbbá a közoktatásban elengedhetetlen a hátrányos helyzetű és különleges bánásmódot igénylő diákok számára ösztöndíjprogramok, iskolarendszeren kívüli tanulást segítő programok fejlesztése, működtetése, a közoktatás megfelelő szintű informatikai fejlesztéseinek biztosítása.

A megye **szakképzése** vonatkozásában hatékony, munkaerő piaci igényekre rugalmasan reagáló, foglalkoztatást bővítő, mindenki által elérhető, szociálisan érzékeny szakképző hálózat kialakítása a cél. Ehhez kapcsolódóan erősíteni kell a munkaerő-piaci kapcsolatokat, javítani kell a képzési rendszer rugalmasságát és erősíteni kell a szakképzés eszközeivel a társadalmi és területi kohéziót. Fontos feladat a vállalati kapcsolatokra épített **gyakorlat-orientált** képzés erősítése. A felsőfokú oktatási intézmények fejlesztése mellett szükséges célzott **foglalkoztatási és képzési programok** kialakítása, melyek a konkrét térségi gazdasági igényekre épülve, az önkormányzatok, helyi foglalkoztatók és a képző intézmények partneri együttműködésére alapozva segítik elő a megfelelő képzettségű munkaerő biztosítását, ezáltal a térségi foglalkoztatási viszonyok javítását.

A Debreceni Egyetem célja¹, hogy meglévő tapasztalataira, eredményeire és értékeire alapozva javítsa a nemzetközi felsőoktatási versenyben elért pozícióit, fejlessze az idegen nyelvű képzések megvalósításához szükséges képességeit és kapacitásait, növelje az intézményben tanuló külföldi hallgatók számát. Továbbá célja, hogy egyedülállóan széles képzési kínálatát tartalmi és képzésszervezési szempontból optimalizálja, azaz az erőforrások koncentrációjával, a szakok, karok közötti párhuzamosságok feltárásával és megszüntetésével, a „tanulmányi útvonalak” racionalizálásával olyan képzési portfóliót alakítson ki, amely magas minőségben képes kiszolgálni a hallgatói, munkapiaci igényeket. Az egyetemnek célja, hogy hallgatói részére a munkaerő-piac szereplői által elfogadott, magasan értékelt képzési tartalmat – azaz diplomát – biztosítson és, hogy kiemelkedő tehetségű hallgatói számára lehetőséget teremtsen képességeik kibontakoztatására, tehetségük „kamatoztatására”.

A Debreceni Egyetem a mezőgazdasági oktatás területén kiemelkedő hagyományokkal rendelkezik és továbbra is fontos olyan programok kialakítása a tudásátadás tématerületen, melyek segítik az agráriumhoz kapcsolódó tudásszint emelkedését és a fiatalok kötődésének erősítését a vidéki területekhez.

Az oktatás minőségi fejlesztéséhez szükséges az intézményekben működő, **oktatás és kutatást támogató közművelődési intézmények infrastruktúrájának és adatbázisainak modernizálása**. Az Á3 Stratégiai célban megfogalmazott, az **infokommunikációs rendszerek** további fejlesztésére vonatkozó rész cél fontos elemét képezi – a vállalkozásokon túl – a közintézmények modern hálózatba történő bekapcsolása is.

¹ Debreceni Egyetem: Intézményfejlesztési Terv

Stratégiai ágazati cél 4 (Á4)

Közösségi, szociális, egészségügyi és társadalmi fejlesztések a leszakadó társadalmi csoportok esélyegyenlőségének és életminőségének javítására

A 2020-ig tartó időszakban fontos cél az **öregedő társadalom és a leszakadástól veszélyeztetett csoportok** által előidézett kihívásokra való felkészülés, az ezzel kapcsolatos szociális, egészségügyi és társadalmi infrastruktúra-fejlesztések megvalósítása.

A hozzáférés egyenlőtlenségeinek mérséklése érdekében az **egészségügyi alapellátó rendszer** infrastrukturális fejlesztése és szolgáltatásainak korszerűsítése a lakosság egészségben eltöltött éveinek számának növekedését, a munkaképesség mielőbbi visszaállítását, valamint a szolgáltatások minőségének és költséghatékonyságának javítását segítik elő.

A megye településein fontos a szociálisan leszakadó csoportok felzárkóztatásának segítése, az esélyegyenlőség javítására szolgáló személyi, tárgyi, infrastrukturális háttérfeltételek biztosítása, illetve a szociális gazdálkodás modellkísérletének beindítása. A kirekesztődés mérséklése érdekében a települési és kistérségi szinten meg kell valósítani az időskorúakról, testi- és szellemi fogyatékosokkal élőkről, szenvedélybetegekről, hajléktalanokról gondoskodó **szociális ellátás és kapcsolódó szolgáltatások** infrastrukturális és szolgáltatásfejlesztését.

A járási rendszer kialakításával kapcsolatosan is fontos biztosítani a minőségi, innovatív **közszolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférést** a megye minden lakosa számára, különös hangsúlyt helyezve a biztonságos környezet kialakítására.

A megye településein azok népességmegtartó erejüknek növelése érdekében erősíteni szükséges a **helyi identitástudatot** és kohéziós erőt a helyi **kultúra értékeinek megőrzésével és fejlesztésével**, a nemzetiségi közösségek vonatkozásában is.

Ennek szellemében a megye **kulturális intézményeinek infrastrukturális fejlesztése** mellett 2020-ig szükséges ezen intézmények szolgáltatási és program portfóliójának folyamatos fejlesztése is. A kulturális intézmények (könyvtárak, muzeális intézmények, stb.) fontos szerepet töltenek be a helyi társadalmi kohézió erősítésében. Cél az információs és közösségi szerepvállalásuk erősítése, és részvételük növelése az élethosszig tartó tanulást támogató képzési folyamatokban.

2.1.2. Stratégiai területi célok

Stratégiai területi cél 1 (T1)

Debrecen, az Életerős város, mint a Kárpát-medence egészség és innováció fővárosa

Debrecen Megyei Jogú Város a helyi tudás-intenzív ágazatok egymásra épülését erősítő gazdaság-szerkezet fejlesztésével, a helyi szereplők együttműködésével szeretné elérni, hogy az **Életerős város** komplex programja révén a régió innovációs központja legyen.

Debrecen K+F+I mentén történő sikeres fejlesztése kizárólag egy sokszereplős összehangolt stratégia révén lehetséges. Az Életerős város komplex program egyik legfontosabb rész célja a **nemzetközileg versenyképes gazdaság** igényeit kielégítő infrastruktúra-fejlesztés, a gazdasági szereplőket támogató környezet kialakítása Debrecenben. Ezen túl a város **felsőoktatási és kutatási intézményei infrastruktúrájának** a fejlesztése, a **tudományos eredmények gyakorlati hasznosításának** erősítése is kiemelt fejlesztési cél.

Ennek kapcsán fontos a helyi infrastruktúra fejlesztésére építve a városban folyó gazdasági, tudományos és kereskedelmi tevékenység intenzíven bekapcsolása a **nemzetközi vérkeringésbe**, lehetővé

téve új piacok elérését, illetve stratégiai kapcsolatok kiépítését. Erre alapozva a négyes hélix modellben² magas hozzáadott értékű beruházásoknak kell megvalósulniuk, illetve a kulcságazatokban kutató-innovációs központoknak kell létrejönniük, kapcsolódva például a termál, egészségipar, egészséges élelmiszer és sportegészségügyi témákhoz.

A komplex fejlesztések humán erőforrás oldalát a nemzetközileg is kiemelkedő, munkaerő-piaci igényeknek megfelelő, **minőségi képzés** (közoktatás, szakképzés és felsőoktatás, valamint térítéses képzés) és a kutatás kell, hogy megteremtse. Ennek elengedhetetlen részét képezi az oktatásban, kutatásban résztvevők, a lakosság és elsősorban a fiatalok szemléletváltozása, az innováció társadalmi elterjesztése.

A városban több ágazatban erős a vállalatokra alapozott **innovációs környezet**, amelynek fejlesztését komplex exportösztönzéssel, vállalkozások támogatásával és új cégek letelepítésével kell megvalósítani. Debrecen versenyképességének növelése érdekében lényeges a **digitális gazdaság** előremozdítása.

A **vállalkozás- és kutatás-fejlesztés** területén a fejlesztési intézményrendszer hatékony, párhuzamoságoztól mentes átgondolására, átalakítására van szükség, ahol az intézmények összefogásra épülő hálózatot hoznak létre. A fejlesztési intézményrendszer a legtöbb esetben Debrecenből is el tudja látni a feladatát, például export- és befektetés-ösztönzés területén a megyei ipari területek és a megyei vállalatok összefogása is lehetséges.

Kiemelt fontosságú a **repülőtér** fejlesztése, egyrészt a logisztikai lehetőségek kiaknázása, másrészt a külföldi működő tőke befektetések érdekében, melynek fejlesztése a kiemelt fontosságú a megye egészének fejlesztését tekintve is.

Fontos cél a **nemzetközi szintű, minőségi turizmus feltételeinek javítása, a meglévő adottságok magasabb szintre emelése**. Debrecenben kiemelt fontosságú a magasabb színvonalú, és így magasabb bevételt eredményező idegenforgalom feltételeinek megteremtése, építve az idegenforgalom fejlesztése szempontjából több területen is kiemelkedő adottságaira. A város gyógyhatású termásvíz hasznosítására vonatkozó, még ki nem használt kapacitásaihoz kapcsolódóan magas színvonalú orvosi-gyógyászati szolgáltatások kiépítése a cél, a Debreceni Egyetem humán erőforrására támaszkodva. A modern társadalom kívánalmainak megfelelően cél a város környékén található természetközeli területek fejlesztése. Ezen túlmenően cél az üzleti, sport és konferencia turizmus fejlesztése. Ennek kapcsán fontos az **épített és természeti környezet védelme, állapotának javítása, valamint a közművelődési infrastruktúra fejlesztése**.

A városban található ingatlanok, intézmények állapotát javító, valamint az aktív és egészséges élethez kapcsolódó infrastruktúra kapacitását növelő és minőségének fejlesztése fontos a város élhetőbbé tétele szempontjából. Bár Debrecenben nem található szegregált városrész, fontos a szegregációval fenyegetett **lakókörnyezetek**, funkcióhiányos és leromlott városi területek komplex fejlesztése új funkciók kialakításával és a meglévő funkciók figyelembevételével a hátrányos helyzetű lakosság életminőségének és esélyei javításának érdekében. A városfejlesztés kapcsán kiemelt fontosságú az energiahatékonyság erősítése és támogatása a köz- és magánszférában egyaránt.

A város **külső és belső közlekedési feltételeinek és elérhetőségének javítása** fontos fejlesztési cél, mely nemcsak a gazdasági szereplők igényeit elégíti ki, hanem a lakosság számára is élhetőbbé teszi a várost. A város és agglomerációjának kapcsolatában az elővárosi közlekedés megerősítése révén elő kell segíteni a munkaerő mobilitását, kapcsolódva a megyei igényekhez, amely javíthatja Debrecen, mint intézményi központ esetében a közszolgáltatásokhoz, az oktatáshoz, valamint a munkalehetőségekhez való hozzáférést is. A közlekedési fejlesztések fontos eleme a CO₂ kibocsátás csökkentéséhez kapcsolódó beruházások megvalósítása, elsősorban a közösségi közlekedés vonatkozásában.

² Az innovációs folyamatok területi irányításának új modellje az ún. négyes hélix modell, amelyben a gazdaság szereplői, a kormányzatok és a tudományos élet szereplői a tevékenységük központjába a lakosságot, a társadalmat helyezik (mint végfelhasználót)

Debrecen Magyarország második legnagyobb lélekszámú városaként kiterjedt **szociális ellátórendszer** működtetését biztosítja. Ennek kapcsán alapvető fontosságú a kapacitás bővítése és a meglévő intézmények folyamatos felújítása. A város egészségügyi intézményeinek fejlesztése folyamatosan fejlesztendő terület. Cél, hogy az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése a szociális ellátórendszerrel összhangban történjen meg.

Debrecen mint Magyarország második legnagyobb városa, kiemelkedő nemzeti jelentőségű nagyváros, nemzetközi repülőtérrel, vállalatokra alapozott innovációs környezettel, amely országos hatáskörű **intézményeknek** is otthont adhat.

Stratégiai területi cél 2 (T2)

Járasközpontok és járási szintű kisvárosok, mint a helyi közösségek együttműködéseinek centrumai

A járásközpontok és járási szintű kisvárosok a járások szintjén a közigazgatás és egyben a gazdaság centrumai, mindamelllett az egyes térségekben eltérő, a sajátos térségi adottságokra szabott szinergikus beavatkozások területi szintje a városi (kisvárosi) szint. A célzott, területileg integrált stratégiai fejlesztések segítségével kerül kibontásra ezen szint és kapcsolódó térsége lehetőségei, potenciáljai. Fontos kiemelni, hogy a városok komplex fejlesztése nem értelmezhető önmagában, a különböző funkciókra tekintettel (pl. oktatási, szociális, gazdasági) a várost a térségüket alkotó településekkel együtt kell fejleszteni.

Hajdú-Bihar megyében a hajdú városok és a bihari térség városai és térségeik jelentős mértékben különböznek egymástól, így eltérő fejlesztési irányokat kell meghatározni. Míg a városok egyik részében (elsősorban a hajdúvárosok) a már jól kiépült városi funkciók megerősítésére, fejlesztésére van szükség, addig a több olyan település is található a megyében, ahol az épített környezet minőségét és a közigazgatási funkciót kell kiépíteni vagy megerősíteni.

Ezek a települések a középfokú funkciók jól kiépültek, jelentős vonzáskörzettel bírnak, legtöbbjük járási központ. A városiasodás rendszerváltás utáni felgyorsulásának köszönhetően több olyan település is elnyerte a városi címet, ahol a középfokú városi funkciók – a korábbi időszak számos fejlesztése ellenére – hiányosak. Ezek miatt nemcsak az épített környezet minőségi fejlesztésére, hanem a közigazgatási – szolgáltatási szegmens fejlesztésére is szükség van.

A megyeszékhelyen koncentrálódó gazdaság mellett a járásközpontokban és járási szintű kisvárosokban vannak jelen olyan közép- és nagyvállalatok, melyek esetében az innovációra épülő fejlesztés révén cél a **beszállítói hálózatok megerősítése**, illetve a **helyi térségi foglalkoztatás növelése**. Különös figyelmet kell fordítani az **élelmiszeripari** vállalkozások fejlesztésére, letelepítésére, működési környezetük fejlesztésére.

A járásközpontok és kisvárosok **közlekedést és elérhetőséget** érintő feladatai közül az egyik legfontosabb cél a fenntartható városi közösségi közlekedés erősítése a városi mobilitás környezetileg (pl. levegőszennyezés, zajterhelés) és pénzügyileg (működtetési költségek) fenntarthatóbbá tételével. Ennek igazodnia kell a közigazgatás átszervezéséhez (pl. a Debreceni és a Nyíradonyi járás esetében). Fontos cél ezen túlmenően a meglévő kapcsolati hiányok és szűk keresztmetszetek felszámolása Debrecen és a járásközpontok elérése, valamint a határmenti forgalom zavartalan áthaladásának biztosítása érdekében. A közösségi közlekedés fontos eleme a kerékpár-úthálózat rendszerének teljessé tétele, a meglévő szakaszok hálózattá kapcsolása, valamint a magas baleseti kockázatot jelentő közös pályán való közlekedés feltételeinek javítása, bel és külterületen egyaránt.

A foglalkoztatás növeléséhez elengedhetetlen a megfelelő képzettségű munkaerő rendelkezésre állása. A szakképző intézmények, illetve szakiskolák képzésének harmonizálása szükséges a megye gazdasági struktúrájával, illetve közös, **gyakorlat-orientált (duális) képzési rendszer** kialakítása indokolt a vállalatokkal együttműködve azon városokban, amelyekben jelentős foglalkoztatók vannak jelen. Az oktatáshoz kapcsolódó célokat az Á3 Stratégiai ágazati cél fogalmazza meg.

A járási központok a **térségi közigazgatás központjai**, ezért ezeken a településeken biztosítani kell a járás települései számára a minőségi, elérhető és egyenlő esélyű hozzáférést a közszolgáltatásokhoz és közigazgatáshoz, különös tekintettel az egészségügyi, népegészségügyi és szociális szolgáltatásokra.

A stratégiai ágazati célok megvalósulásának sikerességét nagyban segítheti a megye kedvező geopolitikai, határmenti helyzete. Törekedni kell arra, hogy a területi igényekre szabott, a helyi szereplők bevonásával megvalósított és a megye belső erőforrásaira építő integrált fejlesztések jöjjenek létre, amelyek egyszerre akár több területi típus fejlődését segítik. A megyei önkormányzatnak koordinatív szerepköre ezeknél a fejlesztéseknél kiemelkedő jelentőségű lehet. A határmenti szerepből adódó kiemelt cél a **megye határmentiségből adódó szerepének erősítése**, a megye fejlődését szolgáló együttműködések kialakítása, fejlesztése.

A **közösségi kezdeményezések** támogatása is kiemelt fontosságú a megyében, mely egyaránt vonatkozhat a városi és települési szintű fejlesztésekre, gazdasági – társadalmi – szociális problémák megoldására fókuszálva. Fontos, hogy ezen fejlesztések összhangban legyenek a városok és térségeik fejlesztésével, így erősítve a fejlesztések eredményességét.

Stratégiai területi cél 3 (T3)

Kistelepülések, mint az élhető vidéki közösségek színterei

A vidéki kistelepüléseknek az elmúlt időszakban az elöregedés, az elvándorlás és elszegényedés problémájával kellett szembenézniük. Fontos cél ezeknek a folyamatoknak a kezelése, olyan **biztonságos, gazdaságilag életképes és élhető vidéki környezet** fenntartása, amely megőrzi a megye vidéki területeinek értékeit, erősíti a települések önmegtartó erejét. Az **önszerveződés** és az **önfenntartó gazdálkodás** segíti a minőségi életkörülmények kialakítását, melyet a vállalkozói szemlélet terjedésének erősítésével és a foglalkoztatást biztosító (elsősorban mezőgazdasághoz kötődő) vállalkozások fejlesztésével, valamint a generációs megújulás támogatásával lehet elérni.

A vidéki lakosság közszolgáltatásokhoz és közigazgatáshoz való hozzáféréseinek megkönnyítése érdekében javítani kell a **kapcsolatot a járásközpontokhoz** és a járási szintű kisvárosokhoz, különösen a munkába járás megkönnyítése érdekében.

A kistelepüléseken elengedhetetlen a **közművelődési intézmények** (könyvtárak, közművelődési feladatok ellátó intézmények) és **közösségi helyszínek megtartása**, infrastrukturális és tartalmi fejlesztése, hiszen ezek jelentik a reális alternatívát a hátrányos helyzetű csoportok bekapcsolására az egész életen át tartó tanulás folyamatába, alapvető kompetenciák, képességek megszerzésének a gyakorlatban, valamint a helyi identitástudat megőrzését is szolgálják. Ezen fejlesztés hozzájárul a térségek és települések népesség-megtartó erejének, helyi életminőséget javító képességének növekedéséhez is. A helyi hagyomány kreatív felhasználása, az ehhez szükséges ismeretek és kompetenciák birtoklása hosszabb távon hozzájárul a térség gazdasági növekedéséhez és a foglalkoztatás javításához egyaránt.

2.2. A célok viszonyrendszerének bemutatása

A célok viszonyrendszerét, koherenciáját a Hajdú-Bihar megyei Területfejlesztési Konceptió 4.1 fejezete mutatja be. Tekintettel arra, hogy a célok nem kerültek megváltoztatásra, így jelen alfejezet nem tartalmazza a Konceptió vonatkozó fejezetének megismétlését.

Összegzésképpen megállapítható, hogy Hajdú-Bihar megye és a szomszédos megyék átfogó céljai is tartalmazznak gazdasági, társadalmi és a természeti erőforrások fejlesztésére vonatkozó célokat.

A szomszédos megyék kivétel nélkül kiemelten kezelik a periférikus és vidéki térségek felzárkóztatását:

- Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területi céljai között a „Szatmár-Beregi térség, mint a megye leghátrányosabb, összefüggő válságövezete (külső periféria)” és a „Szabolcs-Szatmár-Bereg megye rurális térségei” területi célok irányozzák elő a periférikus és vidéki térségek felzárkóztatását
- Borsod-Abaúj-Zemplén megye nem jelöl ki területi cél alapon periférikus és vidéki térségeket, azonban az Abaúj-Cserehát térségét rögzíti, ahol a társadalmi felzárkóztatás kiemelten kezelendő
- Jász-Nagykun-Szolnok megyében területi céljai között a „T3. Városhálózati szerepek és város-vidék kapcsolat megújítása a tiszántúli mezővárosi térségben” területi cél fókuszál a vidéki térségek felzárkóztatására.
- Békés megye területfejlesztési programja nem alkalmaz területi célokat; a periférikus és vidéki térségek fejlesztését a „Térségi brandek fejlesztése” és a „Társadalmi, gazdasági kohézió erősítése a megye perifériális helyzetű településeiben” stratégiai célok rögzítik.

Hajdú-Bihar megye a szomszédos megyékkel egyeztetve készítette el fejlesztési koncepcióját, mely egyeztetés megelőzte a társadalmi vitát. Így olyan koncepciók készültek minden megyei szereplő részéről, melyek koherenciában állnak egymással.

A 2014-2020 tervezési időszakra vonatkozó operatív programok kapcsolatára vonatkozóan elmondható, hogy a kapcsolat általában szoros.

Az illeszkedésvizsgálat bemutatása

Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közgyűlés 686/2013. (XII.16.) számú határozatával közvitára bocsátott Jász-Nagykun-Szolnok megyei területfejlesztési Program 2014-2020 – Stratégiai és Operatív Program egyeztetési változatában az „Átfogó célok 2030” mellett a „Stratégiai célok 2014-2020” kategóriában „Területi”, „Specifikus” és „Horizontális” célokat határoztak meg. Jelen illeszkedésvizsgálat a specifikus stratégiai célok tekintetében került elvégzésre.

A **Békés Megyei Önkormányzat** Közgyűlése és bizottságai által nem tárgyalt Békés Megye területfejlesztési programja – Stratégiai program munkaközi változata a célrendszerből vezeti le a program prioritásait, így jelen illeszkedésvizsgálat a program átfogó és specifikus céljai tekintetében került elvégzésre.

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Fejlesztési Program Stratégiai részprogramjának munkaanyaga célrendszere az átfogó és stratégiai célok mellett területi és horizontális célokat is rögzít, jelen illeszkedésvizsgálat a program átfogó és stratégiai céljai tekintetében került elvégzésre.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye átfogó jövőképét, valamint célrendszerét a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés a 27/2013. (IV.24.) számú önkormányzati határozatával elfogadta. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Konceptió javaslattevő fázisa a stratégiai célokhoz rendelik hozzá a prioritásokat. Az átfogó és stratégiai célok mellett horizontális célokat és alapelveket is rögzít,

azonban jelen illeszkedésvizsgálat a program átfogó és stratégiai céljai tekintetében került elvégzésre.

Hajdú-Bihar megye és a határos megyék célrendszerei koherenciájának vizsgálatát és az Operatív programok prioritásaihoz való illeszkedést az alábbi táblázatok mutatják be.

Hajdú-Bihar megye és a szomszédos megyék célrendszereinek illeszkedése

Hajdú-Bihar megye	Szabolcs-Szatmár-Bereg megye		Borsod-Abaúj-Zemplén megye		Jász-Nagykun-Szolnok megye		Békés megye	
	illeszkedés		illeszkedés		illeszkedés		illeszkedés	
Átfogó cél 1: Hajdú-Bihar megye természeti adottságaira, hagyományaira és kutatási potenciáljára alapozott gazdaságfejlesztés, mely növeli a foglalkoztatást és erősíti a megye kelet-magyarországi innovációs központ funkcióját	+++	Az aktív megye <i>Értékteremtő foglalkoztatás és az aktivitás növelése</i>	+++	Foglalkoztatás bővítése	+++	A1. Erőteljes kapcsolódás a makrogazdaság fejlődési tengelyeire <i>A megye a Budapest metropolisz-térség dinamikus urbanizálódó külső gyűrűjének részévé, illetve haszonélvezőjévé válik</i>	+++	Békés megyében élők életkörülményeinek javítása, a megye fenntartható gazdasági és társadalmi viszonyainak megteremtése, a foglalkoztatás javítása.
	++	A vonzó megye <i>Vonzó természeti, társadalmi, kulturális és gazdasági környezet megteremtése</i>	+++	A gazdaság teljesítőképességének javítása				
Átfogó cél 2: A szegénység és társadalmi kirekesztés csökkentéséhez, valamint a munkaképes korú lakosság piacképes képzettségi szintjének növeléséhez szükséges szolgáltatási és közigazgatási funkciók erősítése	+++	A szolidáris megye <i>A mélyszegénység felszámolása és a leszakadó térségek felzárkóztatása</i>	++	Társadalom alkalmazkodó képességének javítása	+	A2. Változatos kultúrtájak dinamikus egyensúlya <i>Kialakulnak a globális társadalmi, gazdasági és környezeti folyamatokhoz rugalmasan alkalmazkodni képes vidék társadalmi, intézményi, tájszerkezeti feltételei</i>	+++	Békés megyében élők életkörülményeinek javítása, a megye fenntartható gazdasági és társadalmi viszonyainak megteremtése, a foglalkoztatás javítása.
	++	A vonzó megye <i>Vonzó természeti, társadalmi, kulturális és gazdasági környezet megteremtése</i>	+	Térségi együttműködések ösztönzése	++	A3. Egészséges, képzett lakosság, együttműködő társadalom <i>A megyében fennmaradnak és dinamikus módon bővülnek a tudás és hálózattársadalomba való bekapcsolódás terén elért eredmények, és kialakulnak a munkaerőpiacra jutásban korlátozott csoportok bekapcsolódásához szükséges feltételek</i>		
Átfogó cél 3. Hatékony víz- és energiagazdálkodás, valamint a fenntartható környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése és fejlesztése a Tiszántúlon az éghajlat- és klímaváltozás negatív hatásainak csökkentésére	+	A vonzó megye <i>Vonzó természeti, társadalmi, kulturális és gazdasági környezet megteremtése</i>	+++	Természeti és kulturális erőforrások hatékonyabb, fenntartható hasznosítása	+	A2. Változatos kultúrtájak dinamikus egyensúlya <i>Kialakulnak a globális társadalmi, gazdasági és környezeti folyamatokhoz rugalmasan alkalmazkodni képes vidék társadalmi, intézményi, tájszerkezeti feltételei</i>	+++	Békés megyében élők életkörülményeinek javítása, a megye fenntartható gazdasági és társadalmi viszonyainak megteremtése, a foglalkoztatás javítása.
Stratégiai átfogó cél 1 A1. Az Alföld értékeire épülő fenntartható környezet	+++	2. Zöld megye <i>Zöldgazdaság, klímabarát energiagazdálkodás, a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás</i>	+++	4. Az egyedi természeti és kulturális erőforrások fenntartható hasznosítása	++	S4. A társadalom és a gazdaság megújulását, a táj konszolidációját hátráltató infrastrukturális hiányosságok felszámolása	++	Természeti és épített értékek, a szellemi és kulturális örökség megóvása, alkotó innovatív fenntartható továbbfejlesztése
			+++	5. Az energia megújuló forrásokból történő előállításának és helyi felhasználásának ösztönzése				
			+++	6. Környezeti állapot és környezetbiztonság javítása				

Hajdú-Bihar megye	Szabolcs-Szatmár-Bereg megye		Borsod-Abaúj-Zemplén megye		Jász-Nagykun-Szolnok megye		Békés megye	
	illeszkedés		illeszkedés		illeszkedés		illeszkedés	
Stratégiai átfogó cél 2 A2. Versenyképes gazdaság és egészséges élelmiszer	+++	1. Versenyképes élelmiszergazdaság <i>az agrárgazdaság erősítése fókuszált módon</i>	+++	1. Gazdasági versenyképesség javítása, munkahelyteremtés és innovációs tevékenységek ösztönzése	+++	S2. Az agrárvertikum versenyképességének, tájfenntartó- és foglalkoztatási potenciáljának növelése	+++	Értékalapú gazdaságfejlesztés
	++	3. Proaktív megye <i>A megyei szintű gazdasági, társadalmi önszerveződés feltételeinek kialakítása</i>					+++	Térségi brandek fejlesztése
	+	6. Dinamizálódó decentrumok és szolgáltatató járásközpontok <i>a megyei gazdasági decentrumok és járásközpontok funkcióbővítése és összehangolt fejlesztése</i>					+	3. A munkaerőpiaci központok elérhetőségének javítása
+			Társadalmi, gazdasági kohézió erősítése a megye perifériális helyzetű településein					
Stratégiai átfogó cél 3 A3. A megye gazdasági szerkezetének megfelelő oktatás, szakképzés	+++	4. Képzett megye <i>rugalmas szakképzési, felsőoktatás és innovációs környezet kialakítása</i>	++	2. A helyi társadalom munkaerőpiaci igényekhez történő alkalmazkodóképességének javítása	+++	S1. A lakosság képzettségi szintjének és egészségi állapotának javítása	++	Társadalmi, gazdasági kohézió erősítése a megye perifériális helyzetű településein.
	++	3. Proaktív megye <i>A megyei szintű gazdasági, társadalmi önszerveződés feltételeinek kialakítása</i>						
	++	5. Fejlett centrum <i>a nyíregyházi agglomerációnak mint gazdasági foglalkoztatási, közszolgáltatási és kulturális centrumnak a fejlesztése</i>						
	+	6. Dinamizálódó decentrumok és szolgáltatató járásközpontok <i>a megyei gazdasági decentrumok és járásközpontok funkcióbővítése és összehangolt fejlesztése</i>						
Stratégiai átfogó cél 4 A4. Közösségi, szociális, egészségügyi és társadalmi fejlesztések a leszakadó társadalmi csoportok esélyegyenlőségének és életminőségének javítására	++	6. Dinamizálódó decentrumok és szolgáltatató járásközpontok <i>a megyei gazdasági decentrumok és járásközpontok funkcióbővítése és összehangolt fejlesztése</i>			+++	S1. A lakosság képzettségi szintjének és egészségi állapotának javítása	+	Térségi brandek fejlesztése
	++	7. Élhető vidék és felzárkózó külső perifériák <i>a megye külső perifériáinak komplex felzárkóztatása és a vidéki térségek integrált fejlesztése</i>			+++	S3. Leszakadó társadalmi csoportok életminőségének és esélyegyenlőségének javítása	+	Természeti és épített értékek, a szellemi és kulturális örökség megóvása, alkotó innovatív fenntartható továbbfejlesztése
					++	S4. A társadalom és a gazdaság megújulását, a táj konszolidációját hátráltató infrastrukturális hiányosságok felszámolása		

Jelmagyarázat: +++ erős illeszkedés; ++ közepes illeszkedés; + gyenge illeszkedés

Hajdú-Bihar megye és az Operatív Programok illeszkedésvizsgálata

Stratégiai ágazati célok	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP)	Gazdasági és Innovációs Operatív Program (GINOP)	Vidékfejlesztési Program (VP)	Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP)	Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program (IKOP)	Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program (KEHOP)
<p>Stratégiai ágazati cél 1 (Á1)</p> <p><i>Az Alföld értékeire épülő fenntartható környezet</i></p>	<p>TOP 2. Prioritási tengely <i>Települési környezet fenntartható fejlesztése</i></p> <p>TOP 3. Prioritási tengely <i>Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken</i></p>	<p>GINOP 4. prioritás <i>Természeti és kulturális erőforrások megőrzése, az örökségi helyszínek hasznosításán és az energiahatékonyság növelésén keresztül</i></p>	<p>VP 1. prioritás <i>A tudásátadás és az innováció előmozdítása a mezőgazdaságban, az erdészetben és a vidéki térségekben</i></p> <p>VP 4. prioritás <i>A mezőgazdaságtól és az erdészettől függő ökoszisztémák állapotának helyreállítása, megőrzése és javítása</i></p>	-	<p>IKOP 1. prioritás <i>Nemzetközi (TEN-T) közúti elérhetőség javítása</i></p> <p>IKOP 2. prioritás <i>Nemzetközi (TEN-T) vasúti és vízi úti elérhetőség javítása</i></p> <p>IKOP 3. prioritás <i>Fenntartható városi közlekedés fejlesztése, elővárosi vasúti elérhetőség és energia-hatékonyság javítása</i></p> <p>IKOP 4. prioritás <i>Elővárosi, regionális vasúti elérhetőség és energiahatékonyság</i></p> <p>IKOP 5. prioritás <i>Fenntartható városi közlekedésfejlesztések</i></p>	<p>KEHOP 1. prioritási tengely <i>A klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás</i></p> <p>KEHOP 2. prioritási tengely <i>Települési vízellátás, szennyvízelvezetés és -tisztítás, szennyvízkezelés fejlesztése</i></p> <p>KEHOP 3. prioritási tengely <i>Hulladékgazdálkodással és ármentesítéssel kapcsolatos fejlesztések</i></p> <p>KEHOP 4. prioritási tengely <i>Természetvédelmi és élővilágvédelmi fejlesztések</i></p> <p>KEHOP 5. prioritási tengely <i>Energiahatékonyság növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása</i></p>
<p>Stratégiai ágazati cél 2 (Á2)</p> <p><i>Versenyképes gazdaság és egészséges élelmiszer</i></p>	<p>TOP 1. Prioritási tengely <i>Térségi gazdaságfejlesztés a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében</i></p>	<p>GINOP 1. prioritás <i>Vállalkozások versenyképességének javítása és foglalkoztatásának ösztönzése</i></p> <p>GINOP 2. prioritás <i>Tudásgazdaság fejlesztése</i></p> <p>GINOP 3. prioritás <i>Infokommunikációs fejlesztések</i></p> <p>GINOP 4. prioritás <i>Természeti és kulturális erőforrások megőrzése, az örökségi helyszínek hasznosításán és az energiahatékonyság növelésén keresztül</i></p> <p>GINOP 5. prioritás <i>Foglalkoztatás ösztönzése és a vállalati alkalmazkodóképesség fejlesztése</i></p> <p>GINOP 6. prioritás <i>Pénzügyi eszközök és szolgáltatások fejlesztése</i></p>	<p>VP 1. prioritás <i>A tudásátadás és az innováció előmozdítása a mezőgazdaságban, az erdészetben és a vidéki térségekben</i></p> <p>VP 2. prioritás <i>A versenyképesség fokozása a mezőgazdasági termelés valamennyi típusa esetében és a mezőgazdasági üzemek életképességének javítása</i></p> <p>VP 3. prioritás <i>Az élelmiszerlánc szervezésének és a kockázatkezelésnek a mezőgazdaság terén történő előmozdítása</i></p> <p>VP 5. prioritás <i>Az erőforrás-hatékonyság előmozdítása, az alacsony széndioxid kibocsátású és az éghajlatváltozás hatásaihoz alkalmazkodni képes gazdaság irányába történő elmozdulás</i></p>	-	<p>IKOP 1. prioritás <i>Nemzetközi (TEN-T) közúti elérhetőség javítása</i></p> <p>IKOP 2. prioritás <i>Nemzetközi (TEN-T) vasúti és vízi úti elérhetőség javítása</i></p>	<p>KEHOP 5. prioritási tengely <i>Energiahatékonyság növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása</i></p>

Stratégiai ágazati célok	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP)	Gazdasági és Innovációs Operatív Program (GINOP)	Vidékfejlesztési Program (VP)	Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP)	Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program (IKOP)	Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program (KEHOP)
<p>Stratégiai ágazati cél 3 (Á3)</p> <p><i>A megye gazdasági szerkezetének megfelelő oktatás, szakképzés</i></p>	<p>TOP 1. Prioritási tengely <i>Térségi gazdaságfejlesztés a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében</i></p>	<p>GINOP 2. prioritás <i>Tudásgazdaság fejlesztése</i></p> <p>GINOP 5. prioritás <i>Foglalkoztatás ösztönzése és a vállalati alkalmazkodóképesség fejlesztése</i></p>	<p>VP 1. prioritás <i>A tudásátadás és az innováció előmozdítása a mezőgazdaságban, az erdészetben és a vidéki térségekben</i></p>	<p>EFOP 3. prioritás <i>Gyapardó tudástőke</i></p> <p>EFOP 4. prioritás <i>Infrastrukturális beruházások a gyapardó tudástőke érdekében</i></p>	-	-
<p>Stratégiai ágazati cél 4 (Á4)</p> <p><i>Közösségi, szociális, egészségügyi és társadalmi fejlesztések a leszakadó társadalmi csoportok esélyegyenlőségének és életminőségének javítására</i></p>	<p>TOP 4. Prioritási tengely <i>A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése</i></p> <p>TOP 5. Prioritási tengely <i>Közösségi szinten irányított várostérségi helyi fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)</i></p> <p>TOP 6. Prioritási tengely <i>Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás-ösztönzés</i></p>	-	<p>VP 6. prioritás <i>A társadalmi befogadás előmozdítása, a szegénység csökkentése és a gazdasági fejlődés támogatása a vidéki térségekben</i></p>	<p>EFOP 1. prioritás <i>Társadalmi együttműködés erősítése</i></p> <p>EFOP 2. prioritás <i>Infrastrukturális beruházások a társadalmi együttműködés erősítése érdekében</i></p> <p>EFOP 5. prioritás <i>Pénzügyi eszközök alkalmazása a társadalmi együttműködés erősítése érdekében, valamint társadalmi innováció és transznacionális együttműködések</i></p> <p>EFOP 6. prioritás <i>Helyi stratégiák végrehajtása, társadalmi innováció és transznacionális együttműködések</i></p>	<p>IKOP 4. prioritás <i>Elővárosi, regionális vasúti elérhetőség és energiahatékonyság</i></p> <p>IKOP 5. prioritás <i>Fenntartható városi közlekedésfejlesztések</i></p>	<p>KEHOP 5. prioritási tengely <i>Energiahatékonyság növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása</i></p>

3. A prioritások azonosítása, eredményességi kritériumai és közreműködői

A Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Konceptió célrendszerében foglalt stratégiai ágazati és területi célok elérése érdekében meghatározásra kerültek azok a prioritások, melyek keretében az adott intézkedések – mint a koncepció végrehajtását szolgáló fejlesztési eszközök – alkalmazásra kerülnek.

Hajdú-Bihar megye 2014-2020-as időszakra vonatkozó fejlesztési prioritásai

1. Fenntartható környezet
2. A megye agráriumának komplex fejlesztése
3. Versenyképes gazdaság
4. Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében
5. Intelligens társadalom
6. Egészséges és gondoskodó társadalom
7. Az innovatív gazdaságot támogató környezet fejlesztése Debrecenben
8. Élhető vidék, élhető települések

Ezen prioritások és a Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Konceptióban meghatározott célok közötti összefüggéseket az alábbi táblázat mutatja.

HBM területfejlesztési stratégiája céljainak és prioritásainak kapcsolatai és a kapcsolat erősségei										
Prioritás	Célok									
	C1	C2	C3	Á1	Á2	Á3	Á4	T1	T2	T3
1. Fenntartható környezet	+	-	++	++	-	-	-	+	+	+
2. A megye agráriumának komplex fejlesztése	++	+	++	+	++	+	+	++	++	++
3. Versenyképes gazdaság	++	-	-	-	++	++	-	++	+	+
4. Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében	++	-	-	-	++	-	+	++	+	+
5. Intelligens társadalom	++	++	-	-	++	++	+	+	+	-
6. Egészséges és gondoskodó társadalom	-	++	-	-	-	-	++	++	+	+
7. Az innovatív gazdaságot támogató környezet fejlesztése Debrecenben	++	+	+	-	++	++	+	++	+	-
8. Élhető vidék, élhető települések	+	++	+	-	-	-	++	-	+	+

++ erős kapcsolat, + közepes kapcsolat, - gyenge kapcsolat/nincs kapcsolat

A Hajdú-Bihar megyei Stratégiai Program keretében tervezett beavatkozások egyértelműen beazonosíthatók a fenti prioritásokhoz az alábbiak szerint:

1. Fenntartható környezet

- 1.1. Komplex vízgazdálkodás
- 1.2. A megye természeti, táji értékeinek védelme
- 1.3. Komplex hulladékgazdálkodás
- 1.4. Környezeti kárelőrejelzés és kárelhárítás
- 1.5. Fenntartható energiahasználat és energiahatékonyság

2. A megye agráriumának komplex fejlesztése

- 2.1. Versenyképes mezőgazdaság
- 2.2. Fenntartható mezőgazdaság
- 2.3. Tudásátadás a mezőgazdaságban
- 2.4. Hatékony energiafelhasználás
- 2.5. Együttműködések a megyei agrárium erősítéséért

3. Versenyképes gazdaság

- 3.1. Támogató üzleti környezet fejlesztése
- 3.2. Vállalkozásfejlesztés
- 3.3. Helyi érdekű gazdaságfejlesztés
- 3.4. Innováció és versenyképesség fejlesztése
- 3.5. A megye értékeire épülő turizmus

4. Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében

- 4.1. Nemzetközi és országos közlekedési hálózatok fejlesztése
- 4.2. Megyei és helyi közlekedési hálózatok fejlesztése
- 4.3. Községi és környezetbarát közlekedés fejlesztése
- 4.4. Infokommunikációs fejlesztések

5. Intelligens társadalom

- 5.1. Piaci igényekhez illeszkedő oktatás
- 5.2. A kulturális intézményrendszer fejlesztése
- 5.3. Szemléletformálás

6. Egészséges és gondoskodó társadalom

- 6.1. Egészséges megye
- 6.2. Gondoskodó megye

7. Az innovatív gazdaságot támogató környezet fejlesztése Debrecenben

- 7.1. Gazdaság és innováció-fejlesztés
- 7.2. Élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztés
- 7.3. Turizmusfejlesztés
- 7.4. Közlekedés-fejlesztés
- 7.5. Humán-erőforrás fejlesztés
- 7.6. Településfejlesztés
- 7.7. Környezetfejlesztés, CO₂ csökkentés

8. Élhető vidék, élhető települések

- 8.1. Települési környezet fejlesztése
- 8.2. Hatékony közigazgatás és közszolgáltatás
- 8.3. Helyi közösségek, együttműködések

3.1. 1. prioritás: Fenntartható környezet

Indoklás

Hajdú-Bihar **felszíni vizekben** szegénynek mondható, legjelentősebb vízfolyásai a Tisza, a Berettyó és a Sebes-Körös, mely közvetlen és közvetett módon vezetik le a terület vízfolyásait. Szerényebb vízfolyásnak tekinthetők a Hortobágy, a Kösely és Kállók. A megye vízgazdálkodásában, lakossági-, mezőgazdasági- és ökológiai vízellátásában, illetve rekreációs funkcióiban is nagy jelentőségű a Keleti-, valamint Nyugati-főcsatorna.

Magyarország, így a megye is gazdag **felszín alatti vizekben**. Ugyanakkor a külső tényezőknek való kitettségünk jelentős, ami a vízgazdálkodásnál fokozottan érvényes és katasztrófavédelmi szempontból jelentős feladatokat róhat a megye szereplőire. Hajdú-Bihar megye hidrológiai adottságaiból következik, hogy az ár- és belvizek komoly veszélyt jelentenek a területre.

A megyében problémát jelent a települések külterületén a csapadékvíz kezelése, a termőterületek belvízmentesítése és öntöző rendszerek kiépítése. Környezet és humán-egészségügyi szempontból kiemelt fontosságú az egészséges ivóvíz biztosítása, vizeink balneológiai hasznosítása valamint a lakossági szennyvíz (beleértve a nem közművel összegyűjtött települési szennyvizet is) elvezetése és kezelése az EU-s elvárások figyelembevételével (Víz Keretirányelv). A megyében számos település érintett legalább az ivóvízkezelés és a lakossági szennyvíz kezelés egyik témakörében, mint például Balmazújváros, Bakonszeg, Pocsaj, Hajdúnánás, Hajdúdorog, Vámospercs.

Magyarországon 2000 óta jelentősen, 55%-kal csökkent az öntözhető területek nagysága, mely 2007-ben csupán 140 ezer ha volt. A szám 2007 óta tovább csökkent. Ezzel párhuzamosan egy erős stagnálás figyelhető meg az öntözött területek nagyságában, hozzávetőlegesen 90 ezer hektárt öntözünk. Ez elenyésző 2%-os arány a teljes 4,5 millió művelt területhez képest. Magyarország ezzel az aránnyal jelentősen elmarad az európai országokhoz képest. Hajdú – Bihar megyében is jelentős elmaradás van az öntözés területén. A komplex vízgazdálkodás keretében mezőgazdasági öntözéssel mérsékelhetőek a növénytermesztés aszálykárjai (szélsőséges csapadékeloszlás) továbbá a komplex vízgazdálkodási rendszer kialakítása egyszerre szolgálhatja az öntözés, a belvízmentesítés-tárolás, a halgazdálkodás, a rekreáció és a természetvédelem céljait.

A megye **természeti, táji értékei** több szempontból is változatosak és sokszínűek. Hajdú-Bihar megyében kiemelkedő jelentőségűek az ökológiai hálózat területei, a védett természeti területek, ezek védőövezete, a természeti területek és ökológiai folyosók, melyek a vadon élő védett állatfajok élő-, táplálkozó- és fészkelő helyei és vonulási útvonalai, védett növényfajok, növénytársulások élőhelyei, tájképvédelmi övezetek, egyedi tájértékhez tartozó területek, illetve nemzetközi egyezmények és jogszabályok alá tartozó területek (pl. Natura 2000). Az ökológiai hálózat térségi övezetei mellett a megye természeti, táji értékei közé tartoznak a kiváló termőhelyi adottságú szántó- és erdőterületek, országos és térségi jelentőségű tájképvédelmi területek. A védett természeti területek közül kiemelkedő jelentőségű a Hortobágyi Nemzeti Park, amely – túl a terület nem lebecsülendő agrárfunkcióján – Hajdú-Bihar megye nemzetközi idegenforgalmának egyik névjegye.

A megye kiváló minőségű termőföldjein elsősorban a mezőgazdaság tevékenység által okozott talajszennyezés jelent problémát.

Jelenleg a Hajdú-Bihar megyében, az országos átlagnak megfelelően a begyűjtött lakossági szilárd és ipari hulladék mintegy 60%-át előkezelés nélkül, lerakással ártalmatlanítják, ami lényegében a jelenlegi hulladékfeldolgozási technológiák legkevésbé fejlett módja, ennek átalakítása hosszabb távon ajánlott. A környezeti fenntarthatóság elve mellett a lakosság egészségi állapotának és életminőségének megőrzése érdekében szükséges a gazdaságilag és környezetileg megalapozott, **komplex hulladékgazdálkodás** megvalósítása, beleértve az elkülönített hulladékgyűjtést, a szilárd hulladékok hasznosítását, törekedve a hulladékok mennyiségének csökkentésére.

A korszerűtlen, szigetelés nélküli régi települési hulladéklerakók rekultivációi a megyében gyakorlatilag befejeződtek. A Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és –tisztítási Megvalósítási Program előrehala-

dása következtében a szennyvíziszap mennyisége növekszik, és a jövőben egyre nagyobb mértékben növekedni fog. Gondoskodni kell a szennyvíztisztító telepekről kikerülő kezelt szennyvíziszap minél nagyobb arányú hasznosításáról, illetve ártalommentes elhelyezéséről.

Jelentős környezeti állapot javulást eredményezett, de még mindig sok intézkedés maradt az állattartó telepek fejlesztési nyomán. Sorra lettek felszámolva az utóbbi pár évben a korszerűtlen, talajvizet szennyező trágyatárolók. Mostanára, egy-két elmaradt fejlesztésű telep kivételével, a híg- és szilárd trágya kijuttatását csak ellenőrzött körülmények között lehet elvégezni, melyhez előírt a szigetelt tároló alkalmazása is.

A települési-térségi infrastruktúra beruházásokkal kapcsolatosan egyre növekvő környezetvédelmi elvárások vannak **környezeti kármegelőzés, kárelhárítás és kármentesítés szempontjából**.

A megyében a legjellegzetesebb problémát a kevésbé szabályozott mezőgazdasági eredetű légszennyezés okozza, azonban a környezet állapota az országos helyzethez képest kedvezőnek mondható. Nagyobb problémát időnként a közlekedésből, lakossági tüzelésből és kedvezőtlen meteorológiai helyzetből eredő szállópor okoz, melyet a növényborítottság növelése jelentősen javíthat.

Magyarország a klímaváltozás szempontjából fokozottan sérülékeny. Előrejelzések szerint az aszályosodásnak kitett térségek aránya növekedni fog, ami fokozottan jelzi a környezetre vonatkozó kárelőrejelzés és az ezzel összefüggő kárelhárítás fejlesztésének szükségességét.

Hajdú – Bihar megyében a megújuló energiaforrások korszerű hasznosítására és az **energiahatékonyság** növelésére számos projekt elindult, de a folyamat még a kezdetén tart. Az EU 2020 Stratégia Energia, Éghajlatváltozás célkitűzés értelmében az energiahatékonyságot 20%-al kell javítani, és a Nemzeti Reform Programban meghatározott 10%-os teljes energia-megtakarítás eléréséhez is jelentős számú beavatkozásra van szükség. Mind a magán, mind a köztulajdonú ingatlanok vonatkozásában hiányosság van az energiahatékonyság területén, szükséges energiahatékonysági korszerűsítés továbbfolytatása, lehetőség szerint megújuló energiaforrások alkalmazásának kombinálásával. A megyében az elmúlt időszakban megvalósult több közel nulla energiaigényű épületek létesítése, mely jó alapot szolgáltat a további hasonló beruházásokhoz.

Fenntartható energiahasználat tekintetében Hajdú-Bihar megye adottságai a megújuló energiák hasznosítására nagyon kedvezőek. A geotermikus energiára alapozva növelhetjük a mezőgazdasági termelés értékét is, hiszen Hajdú – Bihar megyében indokolt a geotermikus energia széles körű alkalmazása (mezőgazdasági, épületenergetika; egyéb ipari). A helyi energiatermelést és –ellátást a mező- és erdőgazdálkodási használatú területek gyengébb minőségű talajain természetesen termeszett energianövények, vagy növények energetikai célú felhasználásra történő termesztése ösztönözheti. A megye energiaimporttól való függése ezáltal csökkenthető, é hozzájárulva a helyi gazdaság élénkítéséhez, a munkahelyteremtéshez, és a környezettudatos életmód, szemlélet elterjedéséhez is. A fosszilis energiahordozók árának növekedésével a megújuló energiaforrások tudatos használata egyre időszerűbb, a környezetbarát technológiák kialakítása, fejlesztése és termelési folyamatokban történő alkalmazása, a melléktermékek környezettudatos kezelési feltételeinek biztosítása, újrahasznosítása, és az ezekhez szükséges szolgáltatások fejlesztése előtérbe kerül. A Hajdú-Bihar megyében található egyéb alternatív energiaforrások hasznosítására a környezetipar fejlesztései egyre több lehetőséget teremtenek.

Kapcsolódás európai uniós tematikus célkitűzéshez és/vagy beruházási prioritáshoz

A Európai Unióban a környezet, a természeti táj tisztasága és megőrzése, a hatékony energia-, víz- és hulladékgazdálkodás is kiemelt témakörök, ehhez igazodva az 1. prioritás a *a következő EU tematikus célkitűzésekhez járul hozzá:*

- (4) az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés támogatása minden ágazatban (a karbonszegény gazdaság)
- (5) éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, valamint a kockázat megelőzésének és – kezelésének elősegítése
- (6) környezetvédelem és az erőforrások hatékonyságának elősegítése

Kapcsolódó stratégiai ágazati és területi célok

A prioritás legszorosabban az 1. sz. ágazati célhoz: (Á1): Az Alföld értékeire épülő fenntartható környezethez kapcsolódik. Komplexitásából következően azonban lazábban kötődik mindhárom területi célhoz is, melyek az alábbiak:

- Stratégiai területi cél 1 (T1): Debrecen, az Életerős város, mint a Kárpát-medence egészség és innováció fővárosa
- Stratégiai területi cél 2 (T2): Járasközpontok és járási szintű kisvárosok, mint a helyi közösségek együttműködéseinek centrumai
- Stratégiai területi cél 3 (T3): T3: Kistelepülések mint az élhető vidéki közösségek színterei

A prioritás a területi célokhoz való kötődése alapvetően gyenge, mivel a prioritás és ahhoz rendelt intézkedések esetében területi tagolódás nem érvényesül, érvényesülhet.

A prioritás keretében tervezett beavatkozások

1.1. beavatkozás: Komplex vízgazdálkodás

Hazánk kétpólusú vízrajzi adottságait tekintve a vízhiányos időszakokra megfelelő műszaki tározó infrastruktúra fejlesztésével gondoskodni kell a víz visszatartásáról annak érdekében, hogy a megye távlati vízigényei a meglévő rendszerekkel kielégíthetők legyenek, mivel a meglévő rendszerek nem alkalmasak az időszakosan jelentkező többletvíz nagymértékű tárolására és visszatartására.

Ivóvízminőség javítása érdekében kisléptékű ivóvízminőség-javító rekonstrukciók elvégzését ösztönzi a beavatkozás. Szükséges az ivóvízminőség javító program folytatása a jogszabályban meghatározott, egészséges ivóvízzel nem rendelkező településeken. Az **ivóvízminőség** javításának fontos eleme a víz-hálózatok rekonstrukciója. A hálózat állapota a megyében jelentős mikrobiológiai, mikroszkópos biológiai kifogásoltságot eredményez.

A szennyvizek okozta környezetterhelések csökkentése érdekében a szennyvízelvezető rendszerek, **szennyvíztisztító telepek** fejlesztését és bővítését is támogatja a beavatkozás.

A csatornázásra nem kerülő településrészekben, illetve kistelepülésekben a környezetkímélő és költségtakarékos egyedi szennyvíz-elhelyezési kisléptékű technológiáinak alkalmazását kell szorgalmazni. Kiemelten kezelendő Hajdú – Bihar megyében a csatornázottság növelése, illetve ahol ez nem megoldott, a nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvíz kezelése.

Megyei szinten fontos támogatni a keletkező szennyvíziszap kezelésével; hasznosításával és ártalmatlanításával kapcsolatos tevékenységeket, innovatív technológiákat.

Az utóbbi évek megyei kármentesítési, rekultivációs projektjei révén szinte teljesen felszámolásra kerültek a települési folyékony hulladékot fogadó, mára felhagyott oxidációs tavak, szikkasztók. Ennek lehetőségét a nagyarányú szennyvízkezelő telepfejlesztések is biztosították. A nem közművel gyűjtött

folyékony települési hulladékokat szabályozott, műszakilag ellenőrzött telephelyi körülmények között kell kezelni, a korábbi korszerűtlen leürítő helyek nagy része szintén rekultivációra került. Ugyanakkor a megyében támogatandó, hogy a még rekultiválatlan, kármentesítés nélküli korszerűtlen szikkasztó és ürítő helyek további szennyezése is felszámolásra kerüljön.

Hajdú-Bihar megye tekintetében kiemelt fontosságú a megyei **termálvízkincs** megtartását, felhasználását eredményező beavatkozások, különös tekintettel a termálvizekkel való fenntartható gazdálkodás fontosságára.

Felszíni és felszín alatti vízkészletek megőrzése, fenntartható térségi vízszétosztás fejlesztése, árvizek kártételei elleni védekezés fejlesztése érdekében vízgazdálkodással kapcsolatos fejlesztések, jellemzően a belvíz elvezetése és gyűjtőhálózatba terelése, valamint a belterületi belvízrendezés tervezett a beavatkozás keretein belül. A vízbázis megfelelő kezelését eredményező, az aszály és árvíz, vagyis a víztöbblet és a vízhiány kettős szorításának enyhítését segítő fejlesztések valósulhatnak meg a beavatkozás keretében. A vízkészletek megőrzése érdekében törekedni kell az öntözőrendszerek fejlesztése kapcsán a felszíni vizek használatára.

A beavatkozás támogatja a felszíni, öntözésre alapozott öntözőrendszereket, különös tekintettel a klimatikus változásokra, a minőségi mezőgazdasági termény előállítására, illetve a rétegvizek jelenlegi hazai korlátozására a mezőgazdasági esőztető öntözések során.

A települések kül- és belterületét egyaránt érintő fejlesztések kapcsán kiemelt fontosságú és támogandó terület **minden érintett szereplő** (önkormányzatok, hatóságok, stb.) **bevonása** a fejlesztések előkészítésébe és megvalósításába, függetlenül a megyei hovatartozástól.

1.2. beavatkozás: A megye természeti, táji értékeinek védelme

A **természeti értékek** (pl. természetes élővizek, növény- és állatvilág) károsodása, visszaszorulása miatt a természetvédelmi területek jelentősége egyre inkább felértékelődik.

A megfelelő **ökológiai szemlélet** kialakítása érdekében széleskörű környezeti oktató- és ismeretterjesztő programok kidolgozására van szükség. Az időjárási szélsőségek okozta károk kivédésére szinten tartó és fejlesztő beruházások szükségesek.

A beavatkozás ösztönzi a Natura 2000 területek és egyéb **természeti területek** fejlesztését, fenntartását elősegítő, integrált víz-és tájgazdálkodási szemléletű, a biodiverzitást (a környezet biológiai sokféleségének fontosságát, az ökoszisztémák fenntarthatóságát) szem előtt tartó, komplex területgazdálkodási, környezetvédelmi fejlesztések megvalósulását.

1.3. beavatkozás: Komplex hulladékgazdálkodás

Összhangban az Országos Hulladékgazdálkodási Tervvel támogatni kell az olyan intézkedéseket, melyek fókuszában a hulladékok keletkezésének mennyiségi csökkentése áll, elsősorban a hulladékok keletkezésének megelőzésére vonatkozóan. Kiemelten támogatandó még a hulladékok újrahasználatra történő előkészítése, az újrafeldolgozás, valamint a hulladékok energetikai és egyéb hasznosítása.

A beavatkozás kiemelten támogatja a **hulladék** elkülönített **gyűjtésére, hasznosítására** (ideértve az anyagában történő hasznosítást is), valamint a települési szilárd hulladék esetén a biológiai, a papír, a műanyag-, az üveg- és a fémhulladékok elkülönített gyűjtésére, (az elkülönített gyűjtés és szállítási rendszerek fejlesztése), hasznosítására irányuló, a komplex hulladékgazdálkodás irányába mutató fejlesztéseket.

A beavatkozás ösztönzi a korszerű hulladékkezelés továbbfejlesztését, akár együttműködések kialakításával, közös beruházások támogatásával megvalósuló, a feldolgozó vállalatokat is érintő fejlesztések formájában.

Az utóbbi évek szabályozásai következtében kialakuló, jelenleg is formálódó nonprofit **közszolgáltatói** hálózat elemei Hajdú-Bihar megyében is létrejöttek. A fejlesztéseknek éppen ezért kiemelten kell támogatni ezen közszolgáltatói szereplőket, illetve tevékenységeik fejlesztését.

A jövőben elsősorban illegálisan elhagyott hulladékok miatti kisebb beavatkozásokra lesz szükség, melyek felszámolásában fontos szerepet fognak játszani a közszolgáltató, illetve egyéb megbízott hulladékgazdálkodási engedéllyel rendelkező cégek.

A megyei intézkedéseknek a jövőben elő kell segíteni, hogy az elsősorban környezetvédelmi jelentőségű infrastrukturális hiányosságok megszűnhessenek a talajvizet szennyező és korszerűtlen hígrágya tároló telepeken. A környezetvédelmi és az állattartás technológiájának együttes fejlesztésére irányuló tevékenységek.

1.4. beavatkozás: Környezeti kármegelőzés, kárelhárítás és kármentesítés

A beavatkozás ösztönzi a környezetszennyezéssel kapcsolatos **környezeti károk** előrejelzésének és megelőzésének segítését, környezeti kármentesítési feladatok végrehajtását, az érintett hatóságok és szervezetek humán és infrastrukturális fejlesztéseit.

A beavatkozás keretében támogatandóak a megyei szinten jelentős problémát okozó belvízkárok megelőzésére és megszüntetésére irányuló projektek.

A **barnamezős** területek vonatkozásában a beavatkozás támogatja e területek kármentesítését, rekultivációját és újbóli hasznosítását. A barnamezős területeken tervezett beruházások kapcsán – különösen a termőföld védelme érdekében – kiemelt fontosságú e területek környezeti hatásvizsgálata. A fejlesztések kapcsán fontos kiemelni, hogy e területek bármilyen típusú újrahásznosítását a környezeti monitoring és a megfelelő kármentesítési feladatok végrehajtása humán- és környezet-egészségügyi szempontból is meg kell, hogy előzze.

A szennyezett területek rekultiválására irányuló **kármentesítési** feladatokat (talajtisztítás, felszín alatti vizek tisztítása) aktualizáló tényfeltárás elvégzését, műszaki beavatkozási terv elkészítését követően lehetséges végrehajtani a beavatkozás keretében.

Megyei szinten a fenti információkat bemutató, az országos rendszerhez kapcsolódó **elektronikus tájékoztatási rendszereket** is fejleszteni szükséges.

1.5. beavatkozás: Fenntartható energiahasználat és energiahatékonyság

Az **energiahatékonyság** és az energia-megtakarítás növelését célzó infrastrukturális fejlesztések mellett az energiatudatosság növelése érdekében komplex szemléletformálási programok megvalósítását is támogatja a beavatkozás.

Az energiahatékonyságot növelő beavatkozások sorába értendő az önkormányzati infrastruktúra energiahatékonyság növekedést eredményező fejlesztése mellett a magántulajdonú lakóingatlanok energetikai korszerűsítése is.

A **megújuló energiaforrások** - használatának növelése és jellemzően nem hálózatra történő integrálásuk megteremtése érdekében villamos energiát valamint a megújuló villamos energia mellett hőt is előállító erőművek létesítése, korszerűsítése, fejlesztése szükséges Hajdú-Bihar megyében. Ehhez kapcsolódóan a megújuló energiákat használó technológiák kialakítása áll a beavatkozás fókuszában, ahol

a természetes megújuló energiaforrások (biomassza, biogáz-, geotermikus-, nap-, víz- és szélenergia) mellett a mezőgazdasági/erdészeti/ipari melléktermékek és egyéb hulladékok energetikai hasznosítására is sor kerül. Az energiatermelési céllal telepített növények termesztésén túl a termelt energia tárolása érdekében kis kapacitású tároló rendszerek létesítése, fejlesztése is cél a beavatkozás keretében.

A természeti erőforrásokkal történő gazdálkodás azonban nem minden esetben fenntartható; részleteiben feltáratlan és még kihasználatlan megújuló energia potenciál miatt további fejlesztések szükségesek.

A fentiekén túl a beavatkozás támogatja a szélesebb körű alkalmazás elterjesztéséhez szükséges, az ipari léptékű bevezetés előtt álló, újonnan kifejlesztett **technológiák** demonstrációs (minta) léptékű megépítésének és tesztelésének ösztönzését.

A beavatkozás ösztönzi a **zöld gazdaság** létrehozását megalapozó, gyakorlatban megvalósítható stratégiai cselekvési tervek kidolgozását. E tervek komplexen veszik figyelembe a támogatáspolitikai megváltoztatását, az erőforrásokhoz való igazságos hozzáférést, az új agrár- és a vidékfejlesztési irányokat, a fenntartható fejlődést és a megújuló energia program szempontjait. A stratégiai cselekvési terv alapján elérendő új szerkezetet kialakítása megvalósítható a beavatkozás kereteiben.

A prioritás eredményességi kritériumainak és számszerűsített mutatóinak meghatározása

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Eredményességi kritérium	Bázisérték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága
1.1.Komplex vízgazdálkodás					
1.2.A megye természeti, táji értékeinek védelme					
1.3.Komplex hulladékgazdálkodás					
1.4.Környezeti kárelőrejelzés és kárelhárítás					
1.5.Fenntartható energiahasználat és energiahatékonyság					

A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre
1.1.Komplex vízgazdálkodás	
1.2.A megye természeti, táji értékeinek védelme	
1.3.Komplex hulladékgazdálkodás	
1.4.Környezeti kárelőrejelzés és kárelhárítás	
1.5.Fenntartható energiahasználat és energiahatékonyság	

A prioritáshoz kapcsolódó kiemelt fejlesztések meghatározásra

A beavatkozás megnevezése	Projektek listája	Tervezett ágazati forrás és releváns prioritás (3.0 verziók alapján)
1.1.Komplex vízgazdálkodás	<p>Földmedrű létesítmények reaktivációja a 219/2004. (VII. 21.) Korm. Rendelettel összhangban</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvíz leürítő helyek - Szennyvíztelepek oxidációs tavai - Hígtrágya tározók <p>Árvízi és belvízi veszélyeztetettség csökkentését támogató programok összhangban Magyarország Vízyűjtő-gazdálkodási Tervével (TA3, TA5 és TA6 műszaki intézkedésekkel)</p>	<p>KEHOP 3. prioritási tengely: Hulladékgazdálkodással és kármentesítéssel kapcsolatos fejlesztések</p> <p>KEHOP 1. prioritási tengely: A klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás</p>
1.2.A megye természeti, táji értékeinek védelme		
1.3.Komplex hulladékgazdálkodás	<p>Kommunális közszolgáltatások fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> - A kommunális közszolgáltatások rendszerének fejlesztése, korszerű technológiák alkalmazása, ellátási hiányok megszüntetése (ivóvíz szolgáltatás, szennyvízkezelés, hulladékkezelés), illetve kialakítása a 25/2002. (II.27.) Korm. rendelettel, az Ivóvízminőség Javító Programmal és a nemzeti Szennyvízprogrammal összhangban - Települési vízminőség-javító technológiák fejlesztése, ivóvíz hálózat re- 	<p>KEHOP 2. prioritási tengely: Települési vízellátás, szennyvíz-elvezetés és – tisztítás, szennyvíz-kezelés és fejlesztése</p>

	konstrukciója az Ivóvízminőség-javító Program III. ütemével összhangban -. Szennyvíz ártalommentes elhelyezése a nem kötelezett településeknél (25/2002. (II.27.) Korm. rendelet) -. Kommunális szennyvíziszap, mint nyersanyag energetikai célú hasznosítása	
1.4.Környezeti kárelőrejelzés és kárelhárítás		
1.5.Fenntartható energiahasználat és energiahatékonyság		

Indikatív forrásallokáció

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Indikatív forrásallokáció, mrd Ft
1.1.Komplex vízgazdálkodás	
1.2.A megye természeti, táji értékeinek védelme	
1.3.Komplex hulladékgazdálkodás	
1.4.Környezeti kárelőrejelzés és kárelhárítás	
1.5.Fenntartható energiahasználat és energiahatékonyság	

3.2. 2. prioritás: A megyei agrárium komplex fejlesztése

Indoklás

Az agrárágazat – területi struktúrájából következően - Hajdú-Bihar megyében ugyan kedvező természeti adottságokkal, gazdálkodási hagyományokkal és jelentős agrárpotenciállal rendelkezik, azonban az ágazat jövedelem-termelő képességének növelése érdekében a nagyobb hozzáadott értéket képviselő tevékenységek erősítése, valamint az agrártermékek előállításához, feldolgozásához, logisztikájához és értékesítéséhez kötődő értékteremtési lépések kiemelten kezelendő területek. Mindemellett fontos kiemelni a mezőgazdaság strukturális átalakulását övező bizonytalanság és a szervezeti-technológiai feltételek két évtizede fennálló kiforratlanságának negatív hatását a mezőgazdaság szerepének megerősödésére.

Hajdú-Bihar megye kedvező adottságokkal rendelkezik egy versenyképes, korszerű agrárgazdaság megteremtéséhez. A mezőgazdasági termelés számára a természeti adottságok változatosak, s a szántóföldi művelés számára kedvező adottságú a megye területének több mint a fele.

Hajdú-Bihar megyében eddig is törekvés volt a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági területek fenntartható hasznosítása. Ugyanakkor elmondható, hogy továbbra is jelentős a vegyszerek és műtrágyák használata, illetve a jellemzően intenzív talajművelés kedvezőtlen hatása a talaj kémiai-; fizikai-; biológiai tulajdonságaira (pl.: vízmegtartó képesség, szerkezeti struktúra, szerves anyag tartalom, talajerózió).

A fenntartható fejlődés a mezőgazdaságban is megkívánja az emberi szükségletek kielégítésének, illetve a környezeti- és a természeti erőforrások védelmének összhangját, vagyis a termőhely adottságainak a figyelembevételét, a termelési igények és a környezetvédelmi célok együttes megvalósítását, a környezet minimális terhelését, valamint a gazdaságosságát.

Magyarországon, így Hajdú – Bihar megyében sem nőtt megfelelő mértékben az ellenőrzött ökológiai gazdálkodás alá vont területek nagysága. A hazai ökológiai gazdálkodás területének egyharmada a Hortobágyi Nemzeti Park (HNP) területére esik. Szerepét fokozza, hogy magasabb élőlétszám igénye révén növeli a foglalkoztatottságot, az ökológiai gazdaságokból kikerülő biotermékek hozzájárulnak, a megyei lakosság egészségének megőrzéséhez valamint hozzájárul az ökológiai egyensúly megőrzéséhez. Országosan is problémaként jelenik meg, hogy a génbankok alulfinanszírozottsága miatt jelentős, felbecsülhetetlen értékű genetikai értékek tűnhetnek el.

A megye viszonylag **változatos táji adottságaihoz** alkalmazkodik területhasználatának szerkezete. Az alapanyag termelés és élelmiszer-feldolgozás terén kitörési pontot mind az alapanyag termelés, mind a feldolgozás számára a magasabb hozzáadott értékű, kiemelkedő minőségű termékek előállítása jelenthet, kihasználva a kiváló beltartalmi értékekkel rendelkező alapanyagok által nyújtott lehetőségeket. Az intenzív, nagyüzemi mezőgazdaság kiváló feltételei mellett kedvezőek még a lehetőségek az **ökológiai gazdálkodás** kibontakozására is, valamint az extenzív állattartásra.

A szárazság és a vele jövő vízhiány azonban nemcsak a mezőgazdaságot sújtja, hanem zavart okoz az ivóvízellátásban, a turizmusban, de káros hatással van az egészségre is. Az öntözés kiterjesztése új távlatokat, lehetőségeket teremtene meg Hajdú-Bihar megye mezőgazdaságának tartós eredményessége érdekében, mely kiemelkedően jelentős háttérrel biztosíthatna a növekvő gazdasági fejlődéshez. A mezőgazdasági termelés fejlesztésének, stabilizációjának, valamint az exportárualapok növelésének egy nagyon hatékony módja, eljárása az öntözés alkalmazása.

Hajdú – Bihar megye az ország egyik vezető agrártermelője, ahol meghatározó a gabona- és ipari növények termelése, illetve a természetes és szántóföldi takarmánybázisra épülő **állattenyésztés**. Ugyanakkor megfigyelhető az éves termésmennyiségek ingadozása, valamint az erdőterületek megduplázódása mellett az egyéb területhasználati formák háttérbe szorulása. Az agrárágazat kapcsán negatívumként említhető meg a korábbi **feldolgozóipari kapacitások leépülése**, mely alacsonyabb helyi hozzáadott érték előállítását eredményezi.

Megállapítható, hogy Hajdú-Bihar mezőgazdaságában – szemben a hazai mezőgazdaság szántóföldi növénytermesztés irányába tolódó szerkezetével – ma is jelentős szerepe van a növénytermesztés és állattartás integrációjának. Ez a szerkezeti adottság, illetve az élőmunka-igényes kertészeti ágazatok alulreprezentáltsága is oka annak, hogy a megye mezőgazdasága országos átlagot meghaladó termelékenységűt mutat.

Hajdú-Bihar megyében jelentős a halhús-termelés, az ország számos nagy termelő bázisa ide köthető (Hortobágy, Debrecen, Hajdúszoboszló, Hajdúböszörmény), mely kedvező alapot ad a halászati ágazat fejlesztéséhez.

Hajdú – Bihar megyére jellemző, hogy a mezőgazdaságban dolgozók aránya jelentős. A megye foglalkoztatásban betöltött szerepe meghatározó jelentőségű, ugyanakkor csökkenő tendenciát mutat. Problémát jelent a megye vidéki területein a fiatalok helyben történő foglalkoztatása, a mezőgazdasághoz kapcsolódó munkaerő utánpótlás és a megyei igényekhez igazodó képzés növekvő hiánya.

A **hatékony energiafelhasználás** tekintetében a megye kedvező adottságokkal rendelkezik a mezőgazdaságra épülő komplex fejlesztések megvalósításához. A kiváló termőföldek, erős termelési hagyományok a nagyüzemi előállítás tekintetében, a korábbi és meglévő piacok kiterjedtsége és a hagyományokkal rendelkező szerveződések megfelelő alapot adnak a tervezett fejlesztésekhez.

Az intenzív mezőgazdaság energiaigényes ágazat, mind a felhasznált energiahordozókat (pl. üzemanyagok, villamos áram, földgáz), mind az mezőgazdasági inputanyagok (pl. műtrágya) előállításához szükséges energiát tekintve. Ugyanakkor nagy mennyiségben alkalmas energia előállításra is a fő-, vagy melléktermékeiből. Továbbá számos megújuló energiaforrást is lehetséges hasznosítani az ágazatban a fosszilis energiaigény csökkentésére. A megújuló energiaforrások egyik legjelentősebb potenciálja az erdőgazdálkodásban és mezőgazdaságban keletkező biomassza vagy biometán alapanyagok, melyeket az adott üzemben, vagy üzemek mellett települések energia ellátásához is lehet használni.

Hajdú-Bihar megye kiváló termásvíz potenciállal rendelkezik, melyet a mezőgazdasági energiatermelésben elsősorban az üvegházak, állattartó épületek fűtésére lehet alkalmazni.

A mezőgazdaság jelentős szerepet játszik a periférikus helyzetű és elmaradottnak tekinthető, sok esetben aprófalvas térségek társadalmi-gazdasági életében is, ahol az egyedüli megélhetési lehetőséget jelenti. Ennek oka, hogy az anyagi lehetőségek és szocio-kulturális hagyományok szinte egyetlen alternatívaként kínálják széles és a társadalom többi részétől képzettségben és ennél fogva jövedelemben is leszakadó társadalmi rétegei számára az agrárgazdálkodást.

A helyi gazdaságfejlesztés fontos aspektusa, hogy számos gazdasági szolgáltatáshoz való hozzáférés a kistelepüléseken élők számára helyben nem biztosított. A megye azon társadalmi-gazdasági perifériális térségekben, ahol a szaktudás, a tőke, a vállalkozási szemlélet hiánya miatt a lakosság vállalkozóvá válása nem reális, ugyanakkor a munkalehetőségek hiánya sürgős beavatkozást kíván, a gazdaságszervezés alkalmas megoldásának tűnik a közösségi – szövetkezeti – vállalkozások formája is. A helyi gazdaságfejlesztés és a vidékfejlesztés vonatkozásában a gazdasági bázis erősítése, a strukturális átalakulás mellett megtalálható a gazdasági diverzifikáció megteremtése is szükséges, mely sokszínűség, többlábbon-állás még igen sok kihasználatlan kapacitással rendelkezik a szolgáltatás terén, de különösen a falusi turizmus vonatkozásában.

Kapcsolódás európai uniós tematikus célkitűzéshez és/vagy beruházási prioritáshoz

Az agrárium komplex fejlesztése tekintettel arra, hogy minden más ágazathoz van kapcsolódása, **így több EU tematikus célkitűzéshez hozzájárul:**

- (1) A kutatás, technológiai fejlesztés és innováció erősítése
- (3) A kis- és középvállalkozások, a mezőgazdasági (az EMVA esetében), a halászati és akvakultúra-ágazat (az ETHA esetében) versenyképességének javítása
- (4) Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés támogatása minden ágazatban
- (6) Környezetvédelem és az erőforrás-hatékonyság javítása
- (8) A foglalkoztatás előmozdítása és a munkaerő mobilitásának támogatása
- (10) Beruházások az oktatás, készségfejlesztés és élethosszig tartó tanulás területén.

Kapcsolódó stratégiai ágazati és területi célok

Az agrárium komplex fejlesztése prioritás egy összetett prioritás, mely több stratégiai ágazati célhoz is kapcsolódik szorosan és közvetlenül:

- Stratégiai ágazati cél 1 (Á1): Az Alföld értékeire épülő fenntartható környezet
- Stratégiai ágazati cél 2 (Á2): Versenyképes gazdaság és egészséges élelmiszer
- Stratégiai ágazati cél 3 (Á3): A megye gazdasági szerkezetének megfelelő oktatás, szakképzés
- Stratégiai ágazati cél 4 (Á4): Közösségi, szociális, egészségügyi és társadalmi fejlesztések a le-szakadó társadalmi csoportok esélyegyenlőségének és életminőségének javítására

A prioritás a területi célokhoz való kötődése e fentieknél általában véve némileg gyengébb, de egyértelműen erős a 2.2.- 2.4. beavatkozások esetén:

- Stratégiai területi cél 1 (T1): Debrecen, az Életerős város, mint a Kárpát-medence egészség és innováció fővárosa
- Stratégiai területi cél 2 (T2): Járásközpontok és járási szintű kisvárosok, mint a helyi közösségek együttműködéseinek centrumai
- Stratégiai területi cél 3 (T3): T3: Kistelepülések mint az élhető vidéki közösségek színterei

A prioritás keretében tervezett beavatkozások

2.1. beavatkozás: Versenyképes mezőgazdaság

A beavatkozás a gazdaságok versenyképességének megteremtése, fokozása érdekében történő intézkedéseket fogja össze, építve a kedvező adottságokra és a meglévő kapacitásokra. Az élelmiszeripari, agrárgazdasági piacaink a megfelelő minőségű, azonos színvonalú termékek befogadására nyitottak. Annak érdekében, hogy a piaci igények kielégítése növekvő mértékű legyen a megye vonatkozásában, elengedhetetlen a minőségi termelésre való ösztönzés összhangban a Nemzeti Vidékstratégia 2012 – 2020 „Hozzáadott értéknövelés, biztonságos élelmiszerellátás, biztonságos piac” stratégiai területével.

A beavatkozás elsődleges fókuszában a megye kis- és középvállalatainál (kertészetek, állattartó telepek, haltenyészetek) történő **növénytermesztési- és állattartási technológiák fejlesztése**, innovatív technológiák bevezetése áll. Az alapanyag termelés és élelmiszer-feldolgozás terén kitörési pontot mind az alapanyag termelés, mind a feldolgozás számára a magasabb hozzáadott értékű, kiemelkedő minőségű termékek előállítása jelenthet, kihasználva a kiváló beltartalmi értékekkel rendelkező alapanyagok által nyújtott lehetőségeket, melynek fontos elemét képezi a termékfejlesztés.

Törekedni kell a különleges minőségű, illetve **különleges fogyasztói igényeknek** megfelelő termékek előállítására, a rés piacok igényeinek kielégítésére (pl. gyógynövények), valamint a melléktermékek

hasznosítására. Fontos a meglévő vízi létesítmények vízfelhasználás hatékonyságának javítása, korszerűsítése, az öntözőberendezések felújítása, az öntözési rendszerek fejlesztése. Az élelmiszeripari üzemek esetében mindemellett különösen fontosak az erőforrás-használat hatékonyságát (víz, energia, nyersanyag) javító fejlesztések az elérhető legjobb technológiák alkalmazásával.

A prioritásban megfogalmazottakhoz kapcsolódva a beavatkozás keretében ösztönözni és segíteni kell a termelők, termelői közösségek jelentkezését és részvételét az Uniós rendszerekben, hozzá kell járulni az ágazatban megtermelt áruk hatékony **külpiaci marketingjéhez**.

A kapcsolatok, **hazai és nemzetközi együttműködések** erősítése szükséges továbbá az agrárgazdaság szereplői, a kutatás és az innováció, valamint az élelmiszerlánc egyes szereplői között, kiemelten a mezőgazdaság, erdészet, élelmiszer-feldolgozás, rövid ellátási láncok, halgazdálkodás terén.

2.2. beavatkozás: Fenntartható mezőgazdaság

Összhangban a Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020 fenntartható agrárszerkezet- és termeléspolitika stratégiai területével Hajdú – Bihar megyében is ösztönözni szükséges olyan gazdálkodási rendszerek kialakítását, melyek hosszú távon járulnak hozzá a **fenntartható mezőgazdaság** kialakításához.

A beavatkozás az **éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás**, valamint a környezetvédelem és erőforrás-hatékonyság megvalósulását célozza meg, mindamelllett, hogy kiemelt figyelmet kíván fordítani a természeti értékek, ökoszisztémák és erőforrások megőrzésére, a fenntartható gazdálkodás megvalósítására.

A fenntartható fejlődés érdekében kiemelten támogatandó a termelés fenntartható alapokra történő állítása. A fenntartható talajművelés vonatkozásában olyan fizikai és biológiai állapot kialakítását célzó fejlesztéseket kell támogatni, amelyek célja, hogy a talajban hosszútávon megőrzésre kerüljön és javuljon talajszerkezet. A fenntartható gazdálkodás vonatkozásában ösztönözni kell a gazdálkodó szervezeteket a **precíziós növénytermesztési** alkalmazások gyakorlatban való használatára, melynek keretében támogatni kell a termőhelyhez alkalmazkodó gazdálkodást, táblán belül változó technológiát, integrált növényvédelmet, a csúcstechnológiát, a távérzékelést, a térinformatikát, a geostatistikát, a növénytermesztés gépesítésének változását és az információs technológia vívmányainak alkalmazását.

A beavatkozás keretében fontos terület az **ökológiai gazdálkodás erősítése**, valamint a mezőgazdasági genetikai erőforrások megőrzésének támogatása, őshonos fajták tenyésztése, termelése, valamint a biodiverzitás fenntartása és javítása, mely képes a rés piacok, növekvő különleges fogyasztói igények (adalékmentes, különleges összetételű, funkcionális és különleges táplálkozási igényt kielégítő élelmiszerek) kiszolgálására is. A megye területén található NATURA 2000 területek, valamint a természetes vizek, talajok védelme és megőrzése kiemelt fontosságú feladat. Ezen ökológiai gazdálkodás célzó fejlesztések az ökoturisztikai fejlesztésekkel összhangban különösen támogatandóak.

Az agrárgazdaság legjelentősebb hozzájárulásaként az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulásban kiemelten támogatandó az erdőtelepítés, valamint az erdő-környezeti rendszerek kialakításának folytatása, a gazdálkodók ilyen irányú ösztönzése, különösen az olyan mezőgazdasági területeken, ahol gazdasági növények termesztése nem gazdaságos.

Az energiamérleg elven alapuló öntözés és a vízelvezetésen alapuló belvízgazdálkodás vízpótló öntözéssé és csapadékgazdálkodássá történő átalakítása támogatandó. Fontos feladat ezen túlmenően a már meglévő öntözőrendszerek felújítása és bővítése az öntözhető terület jelentős növelése érdekében. E fejlesztések kapcsán kiemelten fontos szempont, hogy ezek ne veszélyeztessék az ivóvízbázisokat. Ezek hatékonyságának növeléséhez fontos támogatni az öntözővíz szükséglet minél pontosabb meghatározását segítő kezdeményezéseket. Ezen fejlesztések kapcsolódhatnak egyaránt a kertészetek, valamint intenzív és extenzív kultúrák fejlesztéséhez, illetve akvapónia kialakításához.

A fenntartható mezőgazdaság kapcsán különösen támogatandóak a többfunkciós mezőgazdaság kialakítását segítő kezdeményezése, amelyek többféle élelmiszertermelési, ökológiai-környezeti, valamint regionális, társadalmi- funkciókat is elláthatnak.

2.3. beavatkozás: Tudásátadás a mezőgazdaságban

A kedvezőtlen szocio-demográfiai és térségi trendek, a gyenge vidéki KKV szektor és a fenntarthatósági, klíma adaptációs szempontoknak való gyenge megfelelés érdekében szükséges változtatni az ott élő emberek és az ott működő vállalkozások készségein, szemléletén, tudásán. Ezért kiemelten fontos az **oktatás, szakképzés, szakmai tanácsadás**, a korszerű gazdálkodási ismeretek terjesztése Hajdú-Bihar megye vidéki térségein.

A **fiatal mezőgazdasági termelők vállalkozási tevékenysége** megkezdésének támogatása kiemelt fontosságú a beavatkozás keretében. Ennek kapcsán képzés és mentorálás a legfontosabb tevékenység, amivel segíteni kell a kezdő, fiatal gazdákat, továbbá kiemelt fontosságú az oktatási intézményekkel és regionális képző központokkal való szorosabb együttműködés, tapasztalatcsere.

A beavatkozás keretében kiemelten kezelendő a mezőgazdasági oktatás szerves részeként a **gyakorlati tudásátadás fejlesztése** a megye teljes területén, mely a meglévő oktatóhelyek fejlesztésével és új kialakításával érhető el, hozzájárulva a vidék népességmegtartó erejének erősítéséhez.

A beavatkozás egyik legfontosabb támogatandó területe az agrárgazdasághoz kötődő **kutatás-fejlesztési és innovációs folyamatok erősítése** a megyében működő és elsősorban a Debreceni Egyetem tudásbázisára alapozva, a kutatás-fejlesztés és innovációs, valamint a gazdasági szereplők közötti együttműködés fejlesztése által.

Ehhez kapcsolódóan támogatandó az európai unió kezdeményezéseivel való kapcsolódás, pl. EIP.

2.4. beavatkozás: Hatékony energia-felhasználás

A beavatkozás nagy hangsúlyt fektet a **versenyképes és a fenntartható agrártermelés** javítására az energiafelhasználás hatékonysága javításának oldaláról, hiszen egyrészt javítja az ágazat energiahatékonyságát, megújuló energiaforrások és melléktermékek hasznosítását, másrészt csökkenti a metán és NO_x gázok kibocsátását. A mezőgazdasági energiafelhasználás hatékonyságának növelése érdekében támogatandó a modernebb gépek, eszközök, illetve beépített technológiák alkalmazása. A beavatkozás keretében támogatandóak a termálvíz potenciálra alapozva a mezőgazdasági energiatermeléshez kapcsolódóan az üvegházak, állattartó épületek fűtését segítő fejlesztések elsősorban kaszkád rendszer kiépítésével a meglévő termálfürdők kapacitásaira épülve. Ehhez kapcsolódóan kiemelten támogatandóak a termálvíz sótalanítását célzó fejlesztések.

A beavatkozás keretében kerül sor a **természeti erőforrások hatékony használatának** erősítésére a megújuló képességükre való tekintettel. Ezzel összefüggésben kulcsfontosságú természeti erőforrások, vagyis a talaj és a vízkészletek, vízbázisok védelme, mennyiségi és minőségi megőrzésük, a környezetbiztonság növelése. E beavatkozás szorosan kapcsolódik a 1.4. beavatkozásban megfogalmazottakhoz. Ennek keretében támogatandóak továbbá a bioüzemanyag előállításra vonatkozó kezdeményezések is.

2.5. beavatkozás: Együttműködések a megyei agrárium erősítéséért

A beavatkozás keretében legfontosabb az **élelmiszerlánc termékeinek biztonságát** segítő fejlesztések támogatása, melyek egyaránt vonatkozik azok előállítására, kereskedelmére, felhasználására vagy fogyasztására. E kontextusban a teljes élelmiszerlánc-szereplőinek együttműködése támogatandó összhangban a Nemzeti Élelmiszerlánc Biztonsági Stratégiával, a vállalkozásokon és hatóságokon át a médiát, a politikát, a szakmai, a civil, az oktatási és a tudományos szervezeteket egyaránt ideértve.

A helyi/térségi együttműködésben megvalósuló, valamint a gazdaságfejlesztési és közösségi célú fejlesztéseket egyaránt magában foglaló, akár szövetkezeti típusú projektek támogatása, szociális gazdaság erősítése a beavatkozás keretében kiemelten támogatandó.

A szociális gazdaság fejlesztését szolgáló beruházások célja a társadalmi gazdaság azon szegmensének támogatása, amely a társadalmi célú vállalkozásokkal ellentétben nem képes gazdasági önfenntartásra. A kedvezményezettek körét elsősorban a megye vidéki területein működő szociális szövetkezetek jelentik, amelyek fő feladata a hátrányos helyzetű foglalkoztatás feltételeinek megteremtése. A települési önkormányzatokat támogatni kell azon törekvéseikben, amelyek a foglalkoztatottságot növelik az önkormányzati földterületek mezőgazdasági célú hasznosításával, direkt és indirekt módon hozzájárulva a közfeladatok jobb és hatékonyabb ellátásához.

A prioritásban megfogalmazottakhoz kapcsolódva a beavatkozás keretében ösztönözni és segíteni kell a termelők, termelői közösségek jelentkezését és részvételét az Uniós rendszerekben, hozzá kell járulni az ágazatban megtermelt áruk hatékony külpiaci marketingjéhez.

A beavatkozás keretében támogatandó a rövid ellátási láncok kialakítása és promóciója Hajdú-Bihar megyében. Ebben a kontextusban a „rövid ellátási lánc” az együttműködés, a helyi gazdasági fejlesztés, valamint a termelők és a fogyasztók közötti szoros földrajzi és társadalmi kapcsolatok iránt elkötelezett, kevés számú gazdasági szereplő által alkotott ellátási lánc.

A korszerű és hatékony, a táji adottságokhoz igazodó mezőgazdasági termelés kialakításához kiemelten fontos, hogy a K+F+I programok agrárgazdasághoz kapcsolódó eredményei, információi eljussanak a helyi termelőkhez, így kiemelten támogatandó a falugazdászok hálózatának erősítése. Kiemelten fejlesztendő a falugazdászok közvetlen kapcsolódásának erősítése a kutatóintézetekkel, egyetemekkel, szakhivatalokkal, kiemelkedő mezőgazdasági termelőkkel. Fontos kapcsolataik erősítési a háztáji gazdálkodókkal, tanyasi gazdálkodókkal is. E hálózat fejlesztéséhez kapcsolódva támogatandóak az információáramlást biztosító képzések, szakképzések, tájékoztató fórumok infrastrukturális feltételeinek megteremtését, képzési központok (tájképző központok, tájgondnokságok) létesítését, fejlesztését célzó komplex programok, melyek segítségével az innovációk (pl. ellenálló növényfajták) és a módszerek hatékonyabban eljutnak a helyi termelők minél szélesebb köréhez.

A prioritás eredményességi kritériumainak és számszerűsített mutatóinak meghatározása

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Eredményességi kritérium	Bázisérték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága
2.1.Versenyképes mezőgazdaság					
2.2.Fenntartható mezőgazdaság					
2.3.Tudásátadás a mezőgazdaságban					
2.4.Hatékony energia-					

felhasználás					
2.5.Együtműködések a megyei agrárium erősítéséért					

A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre
2.1.Versenyképes mezőgazdaság	
2.2.Fenntartható mezőgazdaság	
2.3.Tudásátadás a mezőgazdaságban	
2.4.Hatékony energiafelhasználás	
2.5.Együtműködések a megyei agrárium erősítéséért	

A prioritáshoz kapcsolódó kiemelt fejlesztések meghatározására

A beavatkozás megnevezése	Projektek listája	Tervezett ágazati forrás és releváns prioritás (3.0 verziók alapján)
2.1.Versenyképes mezőgazdaság	<p>A helyi/térségi termelésre alapozott feldolgozóipari vállalkozások letelepedésének elősegítése, komplex fejlesztése a megyei fejlesztési programokkal összhangban.</p> <p>A megye élelmiszeripari termékeinek piacra jutását segítő marketing tevékenységek, akciók támogatása (belföld és külföld), összehangolt külpiaci agrármarketing program kialakítása</p>	<p>VP 3. prioritás: Az élelmiszerláncok szervezése, ideértve a mezőgazdasági termékek feldolgozást és értékesítését, állatjólét, kockázatkezelés a mezőgazdaság terén történő előmozdítása</p> <p>GINOP 1. prioritás: Vállalkozások versenyképességének javítása és foglalkoztatásának ösztönzése</p>
2.2.Fenntartható mezőgazdaság		
2.3.Tudásátadás a mezőgazdaságban		
2.4.Hatékony energiafelhasználás		
2.5.Együtműködések a megyei agrárium erősítéséért		

Indikatív forrásallokáció

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Indikatív forrásallokáció, mrd Ft
2.1.Versenyképes mezőgazdaság	
2.2.Fenntartható mezőgazdaság	
2.3.Tudásátadás a mezőgazdaságban	
2.4.Hatékony energiafelhasználás	
2.5.Együtműködések a megyei agrárium erősítéséért	

3.3. 3. prioritás: Versenyképes gazdaság

Indoklás

Hajdú-Bihar megye súlya Magyarország **bruttó hazai termékében** 3,8-4,2% között változott az ezredfordulót követő évtized folyamán. Budapestet és Pest megyét is figyelembe véve az ötödik legmagasabb GDP-vel rendelkező megye. 2010-ben 33,8 foglalkoztatott jutott 100 lakosra Hajdú-Bihar megyében, amely alapján a 17. a megyék és Budapest rangsorában.

Hajdú-Bihar megye ipara kiegyensúlyozott szerkezetet mutat, külön **pozitívum a magas hozzáadott értéket produkáló iparágak markáns helyi jelenléte**. A megye gazdasági szerkezetében a következő ágazatok dominánsak: mezőgazdaság; élelmiszer-, ital- és dohány-gyártás; vegyi anyag- és termékgyártás; gép, berendezés gyártása; villamos gép- és berendezés gyártása; villamos-energia, gáz-, gőz-, vízellátás; szállítás, raktározás, posta, távközlés; egészségügy, szociális ellátás.

A megye gazdasági szerepére kiemelkedő hatással bír **Debrecen** kelet-magyarországi nagyvárosok körében kimutatható vezető pozíciója, melynek gazdasága az egyik leginkább terciarizálódott nagyvárosi gazdaság. Több dinamikus iparág (elektronika, gyógyszeripar) külföldi tőke által meghatározott nemzetközi értékláncaiban Hajdú-Bihar megye nemcsak a termelő, hanem a közvetlen termelésen kívüli funkciók (például K+F, logisztika) telephelyeként is megjelenik.

A **gazdaságfejlesztést szolgáló infrastruktúra** komoly mértékben bővült az elmúlt években Hajdú-Bihar megyében, számottevő ipari parki és inkubációs kapacitás született, klaszterszervezetek alakultak.

Hajdú-Bihar megyét országos átlagtól tartósan elmaradó **vállalkozási aktivitás**, és a külföldi tőkebefektetések aránylag szerény jelenléte jellemzi. Hajdú-Bihar megye országos és (főként) vidéki átlagtól elmaradó iparosodottsága részben örökölt adottságokra, részben pedig arra a körülményre vezethető vissza, hogy a rendszerváltás után megszűnt **ipari munkahelyeket** kevésbé pótolták az új ipari beruházások. Ez szorosan összefügg a külföldi működő tőke szerényebb jelenlétével: a megye iparának exportorientáltsága ma is elmarad az országos átlagtól.

Az ágazat dinamikus szegmensei elsősorban a megyeszékhelyen működnek, s ezzel hosszabb távon földrajzi elhelyezkedése hozzájárul a megyén belüli területi különbségek növekedéséhez. Problémát jelent a vállalkozási aktivitás és külföldi működő tőkebefektetések erős **területi differenciáltsága**, a perifériák számottevő elmaradottsága is. Hajdú-Bihar megye gazdaságában is jelen van a hatékony multinacionális nagyvállalatok, illetve a gyenge versenyképességű hazai kis- és középvállalkozások kettség.

Figyelemre méltó a megye – elsősorban állami intézményrendszer bázisán nyugvó – kiemelkedő **kutatási-fejlesztési tevékenysége**, amely jó alapot kínál gazdaságában a tudásalapú, innovatív tevékenységek szerepének erősítéséhez. A megye K+F szektorának komoly strukturális gyengesége a vállalkozói szektor alulreprezentáltsága. A megye GDP-arányos kutatás-fejlesztési ráfordításai kiemelkedőek, amelynek háttérében a megye jellegzetes gazdasági szerkezete áll. A fent bemutatott GDP értékhez az átlagostól nagyobb arányú, oktatási-egészségügyi ágazati részesedés tartozik, amelynek főleg az oktatás része a K+F szektorral is szoros összefüggésben áll.

A **foglalkoztatás növelése** horizontális célkitűzés a helyi vállalkozások fejlesztésével és vállalkozások betelepülésével teljesíthető. Ennek eléréséhez az üzleti infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése mellett fel kell számolni az infrastrukturális (pl. közúti, vasúti) hátrányokat, illetve tovább kell fejleszteni az ingyenes és kedvezményes minőségű vállalkozás- és innováció-támogatási szolgáltatásokat.

A 2012 első féléves adatait vizsgálva elmondhatjuk, hogy a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák mutatójában Hajdú-Bihar megye 6. a megyék rangsorában, a 2011 hasonló időszakra képest 2 százalékponttal magasabb. Az összes vendégéjszaka vonatkozásában Hajdúszoboszló a 3. Debrecen a 13. helyen szerepel a 2012. évi statisztikákban.³ A vendégéjszakák 65%-a Hajdúszoboszlón realizálódott, ami jelzi az **egészségturizmus**, azon belül is a gyógyturizmus kiemelkedő jelentőségét. A megyében több nemzetközi és helyi jelentőségű gyógyfürdő, hozzájuk kapcsolódó gyógy szálloda üzemel.

Említést érdemel a megyében a **vallási turizmus** erős szerepe a református és a görög katolikus vallásra alapozva és a történelmi hagyományokon alapuló kulturális és örökségturizmus. A megye területét is érinti az UNESCO világörökség listáján szereplő **Hortobágyi Nemzeti Park** területe, amely nem csak országosan, de nemzetközileg is jelentős természetvédelmi terület, kultúrtáj, ezen a területen tájfenn-tartással, génmegőrzéssel és létesítmények természetbarát átalakításával segíthető elő a védett környezet hasznosítása.

A megyéhez kapcsolódik a Tisza-tó, melynek kapcsán eddig kihasználatlan potenciálok vannak a megye turizmusának és a Tisza-tó közös fejlesztésére vonatkozóan.

Bár a korábbi időszakban a megye nemzetközi turisztikai attrakciói kapcsán számos beruházás valósult meg, szükséges a nemzetközi és térségi turisztikai potenciállal bíró területek és települések további, összehangolt fejlesztése, az épített és természeti környezet megőrzésével, a modern marketing eszközök tudatos és a megyét lefedő rendszer kiépítésével és használatával. A turisztikai fejlesztésekhez kedvező alapot ad a megye a határmenti fekvése is.

Kapcsolódás európai uniós tematikus célkitűzéshez és/vagy beruházási prioritáshoz

A prioritástengely a következő EU tematikus célkitűzéshez járul hozzá:

- (1) A kutatás, technológiai fejlesztés és innováció erősítése
- (2) Az információs és kommunikációs technológiák hozzáférhetőségének, használatának és minőségének javítása
- (3) A kis- és középvállalkozások, a mezőgazdasági (az EMVA esetében), a halászati és akvakultúra-ágazat (az ETHA esetében) versenyképességének javítása
- (8) A foglalkoztatás előmozdítása és a munkaerő mobilitásának támogatása
- (10) Beruházások az oktatás, készségfejlesztés és élethosszig tartó tanulás területén

BERUHÁZÁSI PRIORITÁS (ERFA rendelet 5. cikk (8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása révén:

b) a foglalkoztatás-barát növekedés elősegítése a saját belső potenciál kifejlesztése révén, az adott területeket érintő területi stratégia részeként, beleértve a hanyatló ipari régiók átalakítását, valamint a konkrét természeti és kulturális erőforrások fejlesztését, illetve az ezekhez való hozzáférhetőség javítását.

Kapcsolódó stratégiai ágazati és területi célok

A versenyképes gazdaság szorosan kötődik az Á2 és Á3 stratégiai ágazati célokhoz, valamint a T1 területi célhoz:

- Stratégiai ágazati cél 2 (Á2): Versenyképes gazdaság és egészséges élelmiszer
- Stratégiai ágazati cél 3 (Á3): A megye gazdasági szerkezetének megfelelő oktatás, szakképzés
- Stratégiai területi cél 1 (T1): Debrecen, az Életerős város, mint a Kárpát-medence egészség fővárosa

³ http://www.turizmusonline.hu/aktualis/cikk/budapest__heviz_es_hajduszoboszló_volt_a_legnepszerubb

A prioritás kapcsolódása a fentiekhez képest összességében gyengébb a másik két területi cél kapcsán, mindazonáltal, hogy a helyi gazdaság fejlesztése beavatkozáshoz e két terület szorosan kapcsolódik:

- Stratégiai területi cél 2 (T2): Járasközpontok és járási szintű kisvárosok, mint a helyi közösségek együttműködéseinek centrumai
- Stratégiai területi cél 3 (T3): Kistelepülések, mint az élhető vidéki közösségek szinterei

A prioritás keretében tervezett beavatkozások

3.1. beavatkozás: Támogató üzleti környezet fejlesztése

A vállalkozói kultúra fejlesztése érdekében – a vállalkozások közvetlen és közvetett támogatása mellett – szükség van a működésüket közvetve támogató vállalkozói környezet fejlesztésére. Ennek érdekében a beavatkozás fókuszában a vállalkozások indításához és működéséhez szükséges fejlett önkormányzati vagy magántulajdonú infrastrukturális háttér (ipari park, logisztikai központ, ipari területek, szabad vállalkozási zónák, inkubátorházak, stb.) megteremtése és szolgáltatási portfóliójuknak a versenyképességet és innovációt ösztönző minőségi fejlesztése. Elengedhetetlen a vállalkozások piaci vagy kutatási alapú együttműködésének, a klaszterek tevékenységének támogatása és a vállalkozások beszállítói hálózatokba történő integrálódásának ösztönzése, valamint a vállalkozók képességeinek fejlesztése.

A településeket napjainkban jellemző kihívások között említendő, hogy több helyen találhatóak a település központi részein leromlott állapotú barnamezős, egykori ipari hasznosítású területek, amely területek rendezése, új közfunkcióval való ellátása, valamint funkcióváltásának elősegítése környezetvédelmi szempontok figyelembe vételével, megoldást nyújthat a támogató üzleti környezet fejlesztésében. Ennek kapcsán támogatandó e barnamezős területek felmérése, különös tekintettel a környezeti állapot felmérésére.

A beavatkozás a fentiekhez kapcsolódóan kiemelten támogatja a megyei és megyei jogú városi szintű befektetés- és beruházás ösztönzési intézményi programok kialakítását, amelynek keretében olyan térségi szintű gazdaság-fejlesztési intézményi háttérkapacitás jön létre, ami hatékonyan képes hozzájárulni a külső tőkebefektetések ösztönzéséhez, a hatékony térségmarketinghez, a térségi gazdasági célú beruházások ösztönzéséhez. Ennek keretében támogatandó befektetési kataszter elkészítése a hasznosítható ipari ingatlanokról és területekről.

A megye kedvező geopolitikai helyzete hozzájárul a határon átnyúló vállalkozásokat támogató üzleti infrastruktúra fejlesztéséhez, mely szintén támogatandó a beavatkozás keretében.

3.2. beavatkozás: Vállalkozásfejlesztés

A beavatkozás a munkahelyteremtés- és megőrzést célzó fejlesztések keretében mind az **induló, mind a már működő vállalkozások fejlesztésére** fókuszál. Az üzleti, vállalkozói készségek fejlesztése is kiemelten fontos terület a kkv-szektor versenyképességének, hatékonyságának és sikerességének javítása érdekében. Elengedhetetlen az alapvető vállalkozói és üzleti ismeretek fejlesztése, a KKV vezetők fejlesztése, valamint a vállalkozói tapasztalatszerzés elősegítése. Ennek keretében képzéseket, tanácsadást, vállalkozás-fejlesztési szolgáltatásokat, mentorálást, akár külföldi tapasztalatszerzési lehetőséget kell biztosítani a vállalkozások számára. Ennek keretében támogatandóak azok a célzott kezdeményezések, amelyek kifejezetten segítik az álláskereső vállalkozóvá válását és a vállalkozások sikeres fenn tartását.

A beavatkozás kiemelten támogatja a **munkakörülmények fejlesztését**, ezen belül különösen az atipikus és család-barát foglalkoztatási formák alkalmazását elősegítő fejlesztéseket, valamint a munkaerő-

mobilitás javítását célzó fejlesztéseket. Ehhez kapcsolódóan fontos terület a munkavállalói képességek fejlesztése, valamint a vállalatok és képző központok közötti együttműködések, pl. gyakornoki helyek kialakítása.

Az aktív munkaerő-piaci eszközök fontos szerepet játszanak a munkaerő munkavégző-képességének megőrzéséhez, segítik a vállalkozások munkaerőigényének kielégítését. Ilyen eszközök például az állás-keresők földrajzi mobilitását támogató programok, speciális képzések. E kategóriába tartoznak a „Tranzit” foglalkoztatási támogatások is a hátrányos helyzetűek számára.

3.3. beavatkozás: Helyi érdekű gazdaságfejlesztés

A beavatkozás kiemelten támogatja a helyi érdekű gazdaságfejlesztés előmozdítását és a helyi és térségi erőforrásokat hasznosító kis- és középvállalkozásoknál foglalkoztatás ösztönzését.

A térségi gazdaságfejlesztés legfontosabb elemét képezik a **helyi adottságokra és kezdeményezésekre épülő gazdaságfejlesztési akciók**. A beavatkozás keretében támogatandók e helyi érdekű gazdaságfejlesztési kezdeményezések, melyek a helyi érdekű gazdaságban működő vállalkozások megerősítését, foglalkoztatási helyzetük javítását, a helyi és megyei jelentőséggel bíró termékek fogyasztási szintjének növelését, valamint fejlesztésük, előállításuk és értékesítésük támogatását valósítják meg.

A beavatkozás keretében valósulnak meg a **közösségi alternatív gazdaságfejlesztési kezdeményezések** és együttműködésekhez kapcsolódó komplex beruházások, valamint a helyi termékek termelését és piacra jutását segítő programok, mely magában foglalja a kapcsolódó szaktanácsadást, piacok felújítását is. A programok fő fókusza ezen túlmenően a helyi termékek fogyasztásának ösztönzése, többek között a vállalkozási szolgáltatások fejlesztése és szolgáltatók együttműködésének támogatásával, valamint megyei/térségi szintű helyi termékminősítő rendszerek kialakításával.

3.4. beavatkozás: Innováció és versenyképesség fejlesztése

A beavatkozás, illeszkedve a prioritásban megfogalmazottakhoz, a **K+F+I tevékenységet** végző induló vállalkozásoktól kezdve, a kkv-kon át a nagyvállalatokig kiemelten fontosnak tartja ezen célcsoport támogatását, egyrészt a számukra kedvező környezet megteremtésével (lásd 3.1. beavatkozás), másrészt a jelen beavatkozás fókuszában lévő piacképes termékek, technológiák, szolgáltatások létrehozásának elősegítésével.

E beavatkozás kiemelten támogatja az innovációs rendszer szereplői közötti, az innováció felé vezető kapcsolatok fejlődését, az innováció-menedzsment készségek és képességek erősödését, valamint az innovációs szolgáltatások fejlesztését. Ehhez elsősorban az innovatív vállalkozások prototípus, termék, technológia- és szolgáltatás-fejlesztésének támogatása, a piacra lépés elősegítése tartozik közvetlen és közvetett módon.

A beavatkozás keretében kiemelten kell támogatni a megye kutatás-fejlesztésben érdekelt kutatóhelyeinek és vállalkozásainak részvételét a nemzetközi programokban és közös kezdeményezésekben. A beavatkozás ezen programokban való megyei részvétel elősegítését, ösztönzését szolgálja. A beavatkozás megvalósítása során törekedni kell a megye speciális kitörési pontjait jelentő, elsősorban magas hozzáadott értékű ágazataiban, szektoraiban működő kis- és középvállalkozások célzott támogatására, valamint arra, hogy e támogatásokat hatékony, térségi szintű projektgenerálás, mentorálás és tanácsadás kísérje.

A vállalkozások innovációs képességének javításához szükséges a hiányzó kompetenciák biztosítása. A beavatkozás célja a K+F+I tevékenység ösztönzése és elősegítése innovációs szolgáltatások vásárlásá-

nak, valamint szellemi alkotások hazai, vagy nemzetközi iparjogvédelmi oltalmát szolgáló tevékenységek támogatásával.

3.5. beavatkozás: A megye értékeire épülő turizmus

Hajdú-Bihar megye vonatkozásában a turisztikai fejlesztések két szinten értelmezhetőek: egyrészt a nemzetközi turisztikai potenciállal rendelkező területek, másrészt a térségi vagy helyi szinten kiemelkedő turisztikai attrakciók szintjén. A nemzetközi turisztikai potenciál fejlesztésének egyik legfontosabb eleme a debreceni repülőtér fejlesztése.

A beavatkozás kiemelten támogatja az egészségturizmus fókuszált fejlesztését is. Ennek keretében megvalósul a gyógyászati központok komplex fejlesztése, valamint Hajdúszoboszló integrált fejlesztése. A beavatkozás keretében kell támogatni az egyedi vonzerőt alkotó fejlesztések megfelelő háttérének biztosítását. Ezen belül a Hajdú-Bihar megyében található és az UNESCO Világörökségi Listáján szereplő **Hortobágyi Nemzeti Park** komplex, elsősorban turisztikai célt szolgáló fejlesztése kell, hogy megvalósuljon. Debrecen turisztikát érintő fejlesztések a 7. prioritáshoz kapcsolódóan kerülnek kifejtésre.

A megyét érinti a Tisza-tó, melyhez kapcsolódóan támogatandó a Tisza-tó Nemzeti Program. A beavatkozásoknak segíteniük kell a fogadóbázisok, attrakciók fejlesztését. Támogatandóak a szezonális meghosszabbítását segítő fejlesztések és a háttértelepülések bekapcsolását erősítő kezdeményezések. Ehhez kapcsolódóan támogatandó a **Tisza-tó és a Hortobágy közös fejlesztése**, bekapcsolásuk Hajdú-Bihar megye turisztikai rendszerébe.

Ez utóbbin belül a **gyógy-, egészség-, öko-, vallási, természeti, kulturális és aktív** (kerékpáros, vízi, sport) turizmus fejlesztése áll elsősorban a beavatkozás fókuszában, az ehhez kapcsolódó infrastruktúra, eszköz és humán erőforrás fejlesztés támogatásával, az épített és természeti örökség megőrzésével. Támogatandóak ennek kapcsán a sport-rehabilitációt célzó fejlesztések is, elsősorban a gyógy turisztikai potenciálra alapozva. E területek közül elsősorban az öko- és kulturális turizmus járul hozzá leginkább a vidék népességmegtartó erejének a növeléséhez.

Az **együttműködés**en alapuló turisztikai fejlesztések támogatása is a beavatkozás fókuszát képezik, melynek a szakember utánpótlására is ki kell terjedniük. A vállalkozói együttműködések ösztönzése keretében a beavatkozás nagy hangsúlyt helyez a megyében található turisztikai desztináció menedzsment szervezetek támogatására.

A **hálózatos fejlesztések** kapcsán a megye turisztikai attrakcióinak hálózatba szervezése támogatandó a beavatkozás keretében. A természeti és kulturális örökség vonzerőinek fejlesztése, terméké alakítása (attrakciók és szolgáltatások fejlesztése) elsősorban akkor lehet turisztikai szempontból sikeres és fenntartható, ha ezen elemek egymással szoros kapcsolatot építő hálózatba szerveződnek. Ilyen fejlesztések lehetnek például a tematikus utak, kulturális világörökségi helyszínek bemutatása, kegyhelyek hálózatai, zárandokutak vagy turista útvonalak (pl. Alföldi Kék Túra). A fejlesztéseknél fontos szempont ezen attrakciók kapcsolása nemzeti és nemzetközi hálózatokhoz. A szálláshelyek fejlesztése vonatkozásában elsősorban a meglévő szálláshelyek minőségi fejlesztése támogatandó.

A prioritás eredményességi kritériumainak és számszerűsített mutatóinak meghatározása

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Eredményességi kritérium	Bázisérték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága
3.1.Támogató üzleti környezet fejlesztése					
3.2.Vállalkozásfejlesztés					
3.3.Helyi érdekű gazdaságfejlesztés					
3.4.Innováció és versenyképesség fejlesztése					
3.5.A megye értékeire épülő turizmus					

A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre
3.1.Támogató üzleti környezet fejlesztése	
3.2.Vállalkozásfejlesztés	
3.3.Helyi érdekű gazdaságfejlesztés	
3.4.Innováció és versenyképesség fejlesztése	
3.5.A megye értékeire épülő turizmus	

A prioritáshoz kapcsolódó kiemelt fejlesztések meghatározására

A beavatkozás megnevezése	Projektek listája	Tervezett ágazati forrás és releváns prioritás (3.0 verziók alapján)
3.1.Támogató üzleti környezet fejlesztése		
3.2.Vállalkozásfejlesztés		
3.3.Helyi érdekű gazdaságfejlesztés		
3.4.Innováció és versenyképesség fejlesztése		
3.5.A megye értékeire épülő turizmus	Hajdúszoboszló mint gyógyhely és mint kiemelt nemzetközi turisztikai desztináció komplex fejlesztése Az UNESCO világörökség részét képező Hortobágy fejlesztése az épített és természeti környezet megőrzésé-	GINOP 4. prioritás: Természeti és kulturális erőforrások megőrzése, az örökségi helyszínek hasznosításán és az energiahatékonyság növelésén keresztül

	vel Hajdú-Bihar megye turisztikai desztináció menedzsment szervezetei- nek fejlesztése	
--	---	--

Indikatív forrásallokáció

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Indikatív forrásallokáció, mrd Ft
3.1.Támogató üzleti környe- zet fejlesztése	
3.2.Vállalkozásfejlesztés	
3.3.Helyi érdekű gazdaság- fejlesztés	
3.4.Innováció és versenyké- pesség fejlesztése	
3.5.A megye értékeire épülő turizmus	

3.4. 4. prioritás: Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében

Indoklás

A megye közlekedés-fejlesztésre vonatkozó céljai reagálnak az emberi tevékenység okozta éghajlatváltozás mérséklésére, vagyis többek között az EU2020 célkitűzéseinek megvalósítását szolgálják.

Hajdú-Bihar megye **közlekedés-földrajzi elhelyezkedése** kedvező. A Tiszántúl országos és nemzetközi közlekedési főútvonalai átszelik a megyét, Debrecen pedig a vasúti hálózattal az egyik legjobban ellátott csomópont az országban. Mindemellett a megyét átszelő közúti tranzitútvonalak nagyobb átbocsátó-képességre történő átépítése hiányos, a vasúthálózat és a repülőtér kapacitásai kihasználhatatlanok, és számos másod- és harmadrendű út, valamint a megye több településének belterületi útjai felújításra szorulnak. Kelet-Magyarország legfontosabb és egyben legnagyobb forgalmú nemzetközi minősítéssel rendelkező repülőtere itt található, amely a budapesti Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér után a második legforgalmasabb. A térség közlekedési szerepének erősítését segítik az EU nemzetközi kapcsolatait észak-déli irányban megerősíteni szándékozó törekvések.

A **logisztikai központ** szerepkörre már a korábbi területi tervezési dokumentumokban is alkalmasnak tartott Debrecen mellett elsősorban az M3-as és M35-ös autópályák csomópontjához közel fekvő Polgár logisztikai funkciói erősödhetnek. A Nagyvárad és Érmihályfalva felé vezető útfejlesztések erősíteni fogják Debrecenen túl a megye déli részének logisztikai szerepét is, és az európai hálózatokhoz való kapcsolódását.

A közlekedés vonatkozásában jelentős hatással bír a megye **határmenti elhelyezkedése**, valamint a jelenleg schengeni határként a nemzetközi forgalom számára nyitott határátkelők Románia irányába. E vonatkozásban a kelet-nyugati irányú, nemzetközi tranzitforgalom szabályozott átvezetéséből adódó problémák, valamint a határmenti szerepből adódó, az európai közúthálózatokhoz való bekapcsolódás hiánya jellemző. A megye logisztikai potenciáljának kiaknázásához e közúti és a repülőtéri fejlesztések szükségesek.

Hajdú-Bihar megye **közlekedési infrastruktúrája** az elmúlt időszakban látványosan fejlődésen ment keresztül, azonban az országos viszonyokhoz képest egyértelmű a hátránya, különösen a **fő- és mellékutak**, valamint a belterületi utak vonatkozásában.

A kis települések közötti összeköttetés rossz, a közösségi közlekedés fejlesztésre szorul mind a kistelepülések és a kisvárosok, mind a Debrecenre érintő elővárosi forgalom vonatkozásában, valamint a határmenti együttműködést is gyengíti a hiányos közúti kapcsolat a határ két oldalán lévő települések között. A megyei úthálózat egyes elemei még hiányoznak vagy fejlesztésre szorulnak: a gyorsforgalmi úthálózat kiépítésével egyidejűleg a még hiányzó települési és alsóbbrendű utak fejlesztésével válhat ez teljessé (4-es, 47-es, 42-es, 48-as és 471-es utak).

A megye elérhetőségét nagyban befolyásolja a Budapest-Szolnok-Debrecen-Záhony **vasúti** fővonal nagysebességű vasútvonallá történő fejlesztése. Emellett kiemelt fontosságot kell kapnia a megyében belüli elérhetőség fejlesztése érdekében a mellékvonalak, elővárosi vonalak fenntartása és fejlesztése. A megyében kapcsolati hiányok és szűk keresztmetszetek elsősorban Debrecen és a járásközpontok elérésével kapcsolatban, valamint a határmenti forgalom vonatkozásában állnak fenn. Ehhez kapcsolódóan még fejlesztendő területek találhatóak a közösségi közlekedés hatékonysága kapcsán, részben a közigazgatási átszervezéshez is igazodva (pl. a Hajdúnánási és a Nyíradonyi járás esetében).

Magyarországot az EuroVelo (Európai Kerékpárút) hálózat három tagja a 6. (Folyók útja), 11. (Kelet-Európai útvonal) és a 13. (Vasfüggöny útvonal) érinti, melyek az Országos Kerékpáros Törzshálózat gerincét alkotják. A megyében valódi **kerékpárút**-hálózat nem alakult ki, tekintettel a már megépült rövid, de egymással nem hálózatszerűen összekapcsolt szakaszokra. Számos helyen jelent komoly bal-

eseti kockázatot a közös pályán való közlekedés. Ezen túl hiányosságok tapasztalhatóak még a belterületi kerékpárút hálózatok vonatkozásában is.

Az európai gazdasági növekedés egyik akadályozó tényezője az információs és kommunikációs technológiák (IKT) elégtelen mértékű alkalmazása. Az Európa 2020 egyik alapvető prioritása az intelligens növekedés, mely a tudáson és innováción alapuló gazdaság kialakítását rejti magában. A megye településeiben az **infokommunikációs rendszerek** kiépítettsége kedvező képet mutat: a megyén belüli különbségek 2005 és 2010 között jelentősen csökkentek és az előfizetők száma jelentősen növekedett a 2007-2013 közötti időszakban megvalósult fejlesztéseknek köszönhetően. Mindemellett megállapítható a megye informatikai elérhetőségére vonatkozó adatok tükrében, hogy a közintézmények modern hálózatba történő bekapcsolása és a vállalkozói szféra internet-ellátottsága és weben való jelenléte gátat szab a további fejlesztéseknek.

Kapcsolódás európai uniós tematikus célkitűzéshez és/vagy beruházási prioritáshoz

A prioritástengely a következő EU tematikus célkitűzéshez járul hozzá:

- (4) Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés támogatása minden ágazatban
- (7) Fenntartható közlekedés és kapacitáshiányok megszüntetése a főbb hálózati infrastruktúrákban
- (8) A foglalkoztatás előmozdítása és a munkaerő mobilitásának támogatása

A prioritástengely a következő beruházási prioritáshoz járul hozzá:

- KA rendelet 3. cikk d) i) pont: „Multimodális egységes európai közlekedési térség támogatása a tranzeurópai közlekedési hálózatba való beruházás révén”
- KA rendelet 3. cikk d) ii) pont: Környezetbarát és karbonszegény közlekedési rendszerek kifejlesztése, és a fenntartható városi mobilitás támogatása...”
- 3. cikk iii) pont: „átfogó, színvonalas és interoperábilis vasúti rendszerek kifejlesztése és helyreállítása”
- ERFA rendelet 5. cikk 7.b.) pont : „A regionális mobilitás fokozása a másodrangú és harmadrangú csomópontok TEN-T infrastruktúrához történő kapcsolásával”

Kapcsolódó stratégiai ágazati és területi célok

Az elérhetőség fejlesztése prioritás szorosan és egyértelműen kötődik az alábbi célokhoz:

- Stratégiai ágazati cél 2 (Á2): Versenyképes gazdaság és egészséges élelmiszer
- Stratégiai ágazati cél 4 (Á4): Közösségi, szociális, egészségügyi és társadalmi fejlesztések a leszakadó társadalmi csoportok esélyegyenlőségének és életminőségének javítására
- Stratégiai területi cél 1 (T1): Debrecen, az Életerős város, mint a Kárpát-medence egészség fővárosa
- Stratégiai területi cél 2 (T2): Járásközpontok és járási szintű kisvárosok, mint a helyi közösségek együttműködéseinek centrumai
- Stratégiai területi cél 3 (T3): Kistelepülések, mint az élhető vidéki közösségek színterei

A prioritás keretében tervezett beavatkozások

4.1. beavatkozás: Nemzetközi és országos közlekedési hálózatok fejlesztése

A 7,7 ezer km hosszú, vasúthálózatunkból 1613 km a TEN-T törzshálózat része. A törzshálózat 71,9%-a nem felel meg a vasúti rendszerek kölcsönös átjárhatóságáról szóló 2008/57/EK irányelv 22,5 tonnás tengelyterhelési előírásának. Ehhez kapcsolódóan szükséges a megye vasúthálózatának fejlesztése. A vasúthálózat TEN-T fejlesztésen kívüli elemeként a Debrecen-Nagyvárad vasútvonal fejlesztése támogatandó.

TEN-T közúti törzshálózat fejlesztése alapvetően a még el nem készült vagy kapacitáshiányos szakaszok fejlesztését célozza kiépítéssel, bővítéssel vagy a meglévő infrastruktúra fenntarthatósági célú fejlesztésével. TEN-T átfogó hálózati fejlesztések a transzeurópai közlekedési hálózatok Magyarországot érintő átfogó hálózatainak elsősorban (állam)határközeli szakaszainak fejlesztését célozza. A beavatkozás másik fő célja a megye TEN-T közúthálózatához tartozó közútjainak fejlesztése.

A nemzetközi közlekedési feltételek javítása kapcsán külön ki kell emelni a Debreceni Repülőtér logisztikai fejlesztéseit a trimodális közlekedési központ kialakításával kapcsolatban (ICAO 3), valamint a járatfejlesztésre vonatkozó elképzeléseket, mely fejlesztés az egész megye gazdaságának szempontjából kiemelkedő jelentőségű. Támogatandóak a megye logisztikai potenciálját segítő beruházások is.

A megyében támogatandó a kerékpárút hálózat kiépítése, illetve fejlesztése az EuroVelo-hoz kapcsolódóan.

4.2. beavatkozás: Megyei és helyi közlekedési hálózatok fejlesztése

A közlekedésbiztonság, a regionális és megyei közúti elérhetőség, valamint a közösségi közlekedési kapcsolatok javítása a beavatkozás célja. Ehhez a TEN-T hálózaton kívüli térszerkezeti szempontból jelentős városok, valamint egyéb települések közúti kapcsolatainak fejlesztése, regionális autóbusszjáratok üzemeltetéséhez szükséges infrastrukturális feltételek biztosítása tervezett. A beavatkozás fontos eleme az önkormányzati és nem önkormányzati utak fejlesztése, kiemelt figyelmet fordítva az országos közúthálózat baleseti góchelyein történő beavatkozásokra. Ennek keretében cél a települési földutak szilárd burkolattal való ellátása és külterületi dűlőutak fejlesztése.

Kiemelt fontosságúak az üzleti infrastruktúrához kötődő kerítésen kívüli útfejlesztések, valamint a vasúthálózatba bekapcsoló iparvágány-fejlesztések. Ezen túl az önkormányzati utakhoz kapcsolódó vasúti átjárók közlekedésbiztonsági (közúti- és vasúti biztonságot is segítő) fejlesztéseinek elvégzése, félsorompók, diagnosztikai és monitoring berendezések telepítése támogatandó. Ehhez kapcsolódóan a településeken található vasúti ingatlanok fejlesztése és gazdasági vagy közösségi funkcióváltásának elősegítése is támogatandó.

4.3. beavatkozás: Községi és környezetbarát közlekedés fejlesztése

A megyében cél a fenntartható települési mobilitás szempontjait figyelembe vevő közösségi és környezetbarát közlekedés feltételeinek megteremtését és erősítését célzó fejlesztések támogatása, kiemelten az intermodalitás feltételeinek javítását célzó közlekedési fejlesztések vonatkozásában. A helyi és helyközi (elővárosi) közösségi közlekedés térvesztésének lelassítása érdekében a munkarendhez jobban alkalmazkodó, rugalmasabb menetrenddel rendelkező, a lakosság igényeit szem előtt tartó fejlesztések támogatása kiemelt fontosságú a megyében. Alapvető fontosságú a közösségi közlekedés eszközparkjának folyamatos fejlesztése, a szervizkapacitás növelése, valamint az igényvezérelt közösségi közlekedés rendszerének kialakítása és a kapcsolódó szükséges fejlesztések (pl. e-ticket rendszer) megvalósítása a megyében.

A megyében a helyi, helyközi, hivatás-forgalmi és egyéb célú kerékpárút hálózat kiépítése, illetve fejlesztése megvalósulhat az EuroVelo-hoz kapcsolódóan (4.1. beavatkozás), illetve helyi szinten. A ke-

rékpárutak kapcsán probléma a települések belterületén, másrészt – az előző időszakban a fejlesztésekből kimaradva – a településeket összekötő kerékpárutak hiánya, valamint a műszaki és forgalomtechnikai, valamint balesetvédelmi szempontból nem megfelelő kerékpárutak jelenléte.

Hiányként jelentkezik, ezért fontos támogatandó terület a kerékpáros közlekedés bekapcsolása a megye közösségi közlekedési rendszerébe. Ehhez kapcsolódnak a kerékpártárolók, P+R parkolók és a kerékpár-kölcsönző hálózatok kiépítését, valamint a kerékpárok vagyonbiztonsági feltételrendszerének fejlesztését célzó fejlesztések a közlekedési csomópontokban, mely elsősorban a megyeszékhelyhez kapcsolódik.

4.4. beavatkozás: Infokommunikációs fejlesztések

Magyarországhoz hasonlóan a Hajdú-Bihar megyének is különösen a KKV-k infó-kommunikációs fejlettségében, a szélessávú elérés fejlesztésében és az állami szféra infó-kommunikációs ellátottságában kell előrelépnie. A beavatkozás célja, hogy a megye hálózatai legyenek alkalmasak a növekvő használati intenzitás és sáv szélesség-igény kielégítésére, ezáltal tegyék lehetővé a digitális szolgáltatások nyújtását és igénybe vételét mind az állampolgárok, mind a vállalkozások, mind az állami intézmények számára.

A beavatkozás keretében fontos támogatni a hazai IKT cégeket, hiszen rajtuk keresztül a különböző nemzet-gazdasági jelentőségű iparágak (pl. egészségipar, turizmus, mezőgazdaság, járműipar) fejlesztési programjai is támogatásra kerülnek.

A közlekedés-kommunikációs fejlesztések vonatkozásában a helyi közösségi közlekedés szolgáltatási színvonalának emelése érdekében szükséges a korszerű utas tájékoztató rendszerek (közlekedési-kommunikációs infrastruktúra), az intelligens közlekedési rendszerek és az e-jegyrendszer megteremtése és fejlesztése.

A prioritás eredményességi kritériumainak és számszerűsített mutatóinak meghatározása

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Eredményességi kritérium	Bázisérték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága
4.1.Nemzetközi és országos közlekedési hálózatok fejlesztése					
4.2.Megyei és helyi közlekedési hálózatok fejlesztése					
4.3.Közösségi és környezetbarát közlekedés fejlesztése					
4.4.Infokommunikációs fejlesztések					

A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre
4.1.Nemzetközi és országos közlekedési hálózatok fejlesztése	
4.2.Megyei és helyi közlekedési hálózatok fejlesztése	
4.3.Közösségi és környezetbarát közlekedés fejlesztése	
4.4.Infokommunikációs fejlesztések	

A prioritáshoz kapcsolódó kiemelt fejlesztések meghatározására

A beavatkozás megnevezése	Projektek listája	Tervezett ágazati forrás és releváns prioritás (3.0 verziók alapján)
4.1.Nemzetközi és országos közlekedési hálózatok fejlesztése	<p>Nemzetközi közúti elérhetőséget javító fejlesztések:</p> <ul style="list-style-type: none"> • M35-ös autópálya továbbépítése Debrecen-Berettyóújfalú között • M4-es autópálya Nagykeri-Karcag között • M47-es autópálya építése Berettyóújfalú és Csökmő felé • M35-ös és M3-as autópályák görbeházai csomópontjának átépítése a minden irányból való ráhajtás biztosítása érdekében <p>Nemzetközi vasúti elérhetőséget javító fejlesztések:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Debrecen-Nagykeri-Biharkeresztes-Nagyvárad vasúti összeköttetés megteremtése • A 101-es Biharkeresztes-Püspökladány vasútvonal villamosítása • Budapest-Szolnok-Debrecen-Nyíregyháza-Záhony vasútvonal felújítása (TEN hálózat része) 	<p>IKOP 1. prioritás: Nemzetközi (TEN-T) közúti elérhetőség javítása prioritástengely</p> <p>IKOP 2. prioritás: Nemzetközi (TEN-T) vasúti és vízi úti elérhetőség javítása prioritástengely</p>

4.2.Megyei és helyi közlekedési hálózatok fejlesztése		
4.3.Közösségi és környezetbarát közlekedés fejlesztése	Debreceni Nagyállomás Intermodális Központtá történő átalakítása	
4.4.Infokommunikációs fejlesztések		

Indikatív forrásallokáció

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Indikatív forrásallokáció, mrd Ft
4.1.Nemzetközi és országos közlekedési hálózatok fejlesztése	
4.2.Megyei és helyi közlekedési hálózatok fejlesztése	
4.3.Közösségi és környezetbarát közlekedés fejlesztése	
4.4.Infokommunikációs fejlesztések	

3.5. 5. prioritás: Intelligens társadalom

Indoklás

Hajdú-Bihar megye a **humán erőforrásainak helyzete** szempontjából kettős képet mutat: egyrészt viszonylag nagy népességet koncentrálnak és országos átlagtól elmaradó mértékű természetes fogyást mutat, másrészt számottevő migrációs veszteség jellemzi (jelentős probléma a képzett munkaerő elvándorlása), mindemellett, hogy népességének korszerkezete fiatalos. Az elvándorlás lassítása, a meglévő humán potenciálok megőrzése elemi érdeke egy-egy helyi közösségnek.

Hajdú-Bihar megye kiemelkedő adottsága a humán erőforrás-utánpótlás biztosítása terén az ország egyik legnagyobb és legszélesebb képzési spektrumot (agrár, bölcsész, informatikai, jogi, közgazdasági, műszaki, orvosi-egészségügyi, pedagógiai, természettudományi, zeneművészeti) felvonultató felsőoktatási intézménye, a Debreceni Egyetem, ennek ellenére a megye népességének **iskolázottsági** mutatói az országos átlagnál kedvezőtlenebb képet mutatnak.

Az infrastruktúra és a gazdasági környezet fejlesztése is megköveteli a humán kapacitások bővítését és kiaknázását. Ez egyrészt jelentheti a szakképzés és felsőoktatás piaci igényeknek megfelelő fejlesztését, a közoktatás szociális dimenziójú fejlesztését, informatikai és nyelvi oktatási programok elősegítését. Másrészt a megye népességmegtartó erejének növelését, elsősorban a vidéki területek foglalkoztatási központjaira fókuszáló munkahelyteremtés segítségével.

Hajdú-Bihar megyében az **oktatás** viszonylagos felülreprezentáltsága magas, országosan is kiemelkedő Debrecen felsőoktatási, egészségügyi és kutatási régióközpont szerepe. A középiskolai és felsőfokú szakképzéseket biztosító intézmények hálózata megfelelőnek mondható, bár bizonyos területeken (mint pl. mezőgazdaság, turisztika) a szakképesített munkaerő fejlesztése elengedhetetlen. Az oktatás, szakoktatás és felsőoktatás minőségi fejlesztése során elsősorban a gazdasági szempontokat kell figyelembe venni, támogatni kell a vállalkozások bevonását a képzésekbe, hatékonyan működő pályaaorientációs rendszert kell kiépíteni. Az alapfokú oktatás esetében a természettudományos képzés erősítése, a szakképzés esetében a vállalati kapcsolatokra épített gyakorlat-orientált képzés erősítése szükséges. Az oktatás (alap- közép- és felsőoktatás, felnőttképzés) minőségi fejlesztéséhez szükséges az intézményekben működő vagy azokat kiszolgáló intézmények minőségi fejlesztése.

A súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek, fiatalok számára a törvényi keretek már hazánkban is biztosítják a köznevelésben való teljes jogú részvételt, az iskolába járást. A tankötelezettség alól 2006 óta nem mentesülnek fogyatékoságuk súlyossága miatt az érintettek és a Nemzeti Köznevelési Törvény szabályozása szerint gyógypedagógiai nevelési oktatási intézményben, fejlesztő nevelés, fejlesztő nevelés-oktatás keretein belül kell teljesíteniük tankötelezettségüket legkésőbb 2014. szeptemberétől. Az ehhez szükséges intézményrendszer humán, eszköz és infrastrukturális ellátottsága nem megoldott Hajdú-Bihar megyében.

A megye szakképzésének vonatkozásában gyengeségként jelenik meg a szakképző intézményrendszer területi eltérése, valamint a szakképző rendszer munkaerő-piaci kapcsolatainak gyengesége, az intézmények alacsony szintű felszereltsége.

A megyében a legalább **érettségizettek 18 év feletti népességhez viszonyított aránya** mindössze a Debreceni kistérségben (50,3%) haladta meg az országos és a vidéki átlagot, a többi kistérségé elmaradt azoktól. A Hajdúhadházi, Balmazújvárosi és Derecske-Létavérségi kistérségekben 20% alatt volt az érettségivel rendelkezők aránya. A határ menti térség rosszabb helyzete az iskolázottsági adatok alapján is egyértelműen kirajzolódik. Debrecenben a fiatal, magasan képzett szakemberek letelepedése a kutatási, oktatási és gazdasági központ miatt jelentős, ami tovább növeli a megyeszékhely jobb mutatóit a népessége iskolázottsági mutatói vonatkozásában.

A megye **halmozottan hátrányos helyzetű lakosainak** aránya az országos átlagnál magasabb, ahogy az alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők aránya is. Éppen ezért a szociális ellátó rendszerek fejlesztése, az alternatív, helyi jövedelmet jelentő foglalkoztatási formák elterjesztése, a környezeti fenntarthatóságot figyelembe vevő környezetkímélő termelési módok elterjesztése egyszerre lehet a vidékfejlesztés és a szociális felzárkóztatás záloga. Ehhez elsősorban a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok integrációjának erősítése az oktatásba és munkaerőpiacra való hatékonyabb bevonásán keresztül elengedhetetlen.

Az alapvető kulturális szolgáltatások közül Hajdú-Bihar megyében számos nyilvános könyvtár, közművelődési intézmény és múzeum vagy kiállítóhely, valamint mozi terem létezik. Állandó színház ugyanakkor csak Debrecenben érhető el. A 2007-2013-as időszakban a településeknek lehetőségük volt a kötelező szolgáltatásokon túlmenően a helyi igényekre szabják az Integrált Községi és Szolgáltató Terek funkcióját. Hajdú-Bihar megyében is jelentős számban jelentek meg ez az ún. IKSZT-k.

Kapcsolódás európai uniós tematikus célkitűzéshez és/vagy beruházási prioritáshoz

A humán erőforrás fejlesztés integrált jellegéből adódóan jelen prioritási tengely két tematikus célkitűzés megvalósításához járul hozzá:

- (8) a foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása,
- (9) a társadalmi befogadás segítése és a szegénység elleni küzdelem,
- (10) beruházás az oktatásba, készségekbe és az egész életen át tartó tanulásba.

BERUHÁZÁSI PRIORITÁS – ESZA rendelet 3. cikk (1) a) i. munkaerő-piaci hozzáférés a munkakeresők és az inaktív személyek számára többek között **helyi foglalkoztatási kezdeményezések és a munkavállalói mobilitás ösztönzése révén.**

Kapcsolódó stratégiai ágazati és területi célok

A tervezett beavatkozások kapcsán az Intelligens Társadalom prioritás direkt és egyértelműen szorosan kapcsolódik az alábbi célokhoz:

- Stratégiai ágazati cél 3 (Á3): A megye gazdasági szerkezetének megfelelő oktatás, szakképzés
- Stratégiai ágazati cél 4 (Á4): Községi, szociális, egészségügyi és társadalmi fejlesztések a lezszakadó társadalmi csoportok esélyegyenlőségének és életminőségének javítására

Az intelligens társadalom prioritás lazábban, de szintén egyértelműen kapcsolódik az Á2, T1 és T2 célokhoz:

- Stratégiai ágazati cél 2 (Á2): Versenyképes gazdaság és egészséges élelmiszer
- Stratégiai területi cél 1 (T1): Debrecen, az Életerős város, mint a Kárpát-medence egészség és innováció fővárosa
- Stratégiai területi cél 2 (T2): Járasközpontok és járási szintű kisvárosok, mint a helyi közösségek együttműködéseinek centrumai

A prioritás keretében tervezett beavatkozások

5.1. beavatkozás: Közoktatási és köznevelési intézmények fejlesztése, piaci igényekhez illeszkedő oktatás

A beavatkozás keretében kiemelt fontosságú a **közoktatási és köznevelési intézmények** (pl. óvodák, iskolák, kollégiumok) infrastrukturális megújítása, energetikai szempontú megújítása, akadálymentesítése, valamint eszközeinek fejlesztése a köznevelés eredményességének és hatékonyságának növelése érdekében. Ez a fejlesztés nem kizárólag a nem formális és informális tanulási módokra is vonatkozik, különösen a korai iskolaelhagyást segítő kompetencia- és személyiségfejlesztő programok és szolgáltatásfejlesztés támogatásával. A közoktatási rendszer fejlesztésén belül támogatandó a gazdaság igényei-re támaszkodó idegen nyelvű képzések bevezetése a közoktatási és köznevelési intézményekben.

A közoktatás fejlesztése kapcsán különösen támogatandó a **pedagógusi életpálya** megerősítése, továbbá a pedagógusok szakmai fejlesztése.

A pedagógiai szakszolgálati keretek közt szükséges a konduktív pedagógiai, logopédiai ellátás bővítése megyei szinten, továbbá a korai fejlesztő ellátást és az említett egyéb köznevelési funkciókat egységes módszertani és infrastrukturális keretbe integráló intézmény létrehozása. Ehhez kapcsolódóan szükséges még a gyógypedagógiai munkát segítő eszközök és módszerek fejlesztése, a humánerőforrás állomány fejlesztése.

A **Debreceni Egyetem oktatás-fejlesztési** céljai kiemelt fontosságúak nemcsak a megye, hanem a tágabb régió oktatásának, kutatás- és gazdaságfejlesztésének szempontjából, így a Debreceni Egyetem vonatkozó fejlesztéseit kiemelten kell támogatni. Ezen legfontosabb oktatási fejlesztések különösen támogatandóak: (1) az idegen nyelvű képzésben résztvevő, fizetőképes hallgatói létszám növelése, (2) A hatékonyan működtetett, párhuzamosságoktól mentes tudományegyetemi képzési portfólió kialakítása, (3) A gyakorlat- és piacorientált képzési kínálat fejlesztése, a képzési tartalmak munkaerő piaci relevanciájának erősítése, valamint (4) A komplex hallgatói tehetséggondozás megvalósítása⁴.

A beavatkozás keretében fontos azon **vállalati képzések** támogatása, amelyek (részben munkahelyteremtő beruházásokhoz kapcsolódóan) megvalósulnak, a megfelelő mennyiségű és képzettségű munkaerő álljon rendelkezésre. A piaci igényekhez illeszkedő (középfokú, felsőfokú, szakképzés, felnőttképzés és gyakornoki program) oktatás mellett a képzéseken végzettek elhelyezkedését munkahelyteremtő támogatással és munkahelymegtartó támogatással kell ösztönözni.

A megye **szakképző** rendszerének fejlesztése kapcsán a beavatkozás keretében szükséges támogatni a munkaerő-piaci igények nyomkövetését, a hatékony pályaaorientációs és pályakövetési rendszer kialakítását, a reálgazdasághoz kötődő gyakorlati képzés kiterjesztését, a tanárok, szakoktatók fejlesztését, a szakképzés rendszerének és a tananyag tartalmának fejlesztését, valamint a területi vonatkozásban kiegészített intézményhálózat fejlesztését.

5.2. beavatkozás: A kulturális intézményrendszer fejlesztése

Szint fontos a közösségformálást, informális tanulást erősítő terek, létesítmények fejlesztése az érintett lakosság szociális kohéziójának és az egész életen át tartó tanulás erősítése érdekében. Így a közművelődést szolgáló létesítmények (közművelődési intézmények, könyvtárak, közösségi házak, kulturális központok, muzeális intézmények), szabadidős létesítmények, közösségépítést szolgáló egyházi tulajdonú épületek infrastruktúrájának átalakítása, megújítása, továbbfejlesztése és újabbak kialakítása valósítható meg a beavatkozás keretében. A vidéki közművelődés alapinfrastruktúráját jelentő IKSZT-hálózat fejlesztése, szükség esetén újak kialakítása szintén támogatandó.

⁴ Forrás: Debreceni Egyetem Intézményfejlesztési Terve, 2012-2016

A beavatkozás kiemelten kezeli a periférikus és hátrányos helyzetű térségekben a versenyhátrányok feloldása és integrált felzárkóztatása érdekében a kulturális, ellátás infrastrukturális és humán feltételeinek megteremtését, fejlesztését. Alapvető a társadalmi hátrányok átörökítését csökkentő, a társadalmi felzárkózást támogató kulturális szolgáltatások fejlesztése. Területi egyenlőtlenség felszámolása érdekében a kulturális szolgáltatások fejlesztése, a kulturális javakhoz és értékekhez való hozzáférés javítása, ennek részeként a digitalizáció támogatása a közösségi művelődés intézményrendszerében.”

5.3. beavatkozás: Szemléletformálás

A társadalmi és gazdasági folyamatok kedvezőtlen alakulása a helyi közösségek működését is negatívan befolyásolja. A közösségi aktivitás és a társadalmi felelősségvállalás szintje is csökken. A kedvezőtlen helyzetben lévő térségek lakosai között is veszélyeztetettnek mondhatóak a **gyermekek és fiatalok**, akik a helyi közösség jövőjét jelentik. Nem csak arról szükséges gondoskodni, hogy megfelelő iskolai képzésben és nevelésben részesüljenek, hanem arról is, hogy a helyi társadalom értékes tagjai váljanak, a bennük rejlő tehetséget és tudást megfelelő szinten kamatoztatva. Ezért esetükben különösen fontos az innovatív gondolkodás és kreativitás, valamint az azt megalapozó készségek és kompetenciák fejlesztése, a **tehetséggondozás** támogatása.

A beavatkozás keretében támogatni kell a közösségi, térségi és települési helyi identitást erősítő komplex **szemléletformáló** kezdeményezéseket, melyek a környezeti fenntarthatóság, az energiatudatosság növelését célozzák, felhívják a figyelmet az egészséges életmód, illetve a egészséges fogyasztási szokások fontosságára és a társadalmi befogadást erősítik. Támogatandó ezen túlmenően új lehetőségek biztosítása a nemzeti digitális kultúra szervezetének és tartalmának, innovatív szolgáltatásának létrehozásával és a közművelődés fejlesztésével.

A prioritás eredményességi kritériumainak és számszerűsített mutatóinak meghatározása

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Eredményességi kritérium	Bázisérték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága
5.1.Piaci igénykehez illeszkedő oktatás					
5.2.A kulturális intézményrendszer fejlesztése					
5.3.Szemléletformálás					

A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre
5.1.Piaci igénykehez illeszkedő oktatás	
5.2.A kulturális intézményrendszer fejlesztése	
5.3.Szemléletformálás	

A prioritáshoz kapcsolódó kiemelt fejlesztések meghatározására

A beavatkozás megnevezése	Projekttek listája	Tervezett ágazati forrás és releváns prioritás (3.0 verziók alapján)
5.1.Piaci igénykehez illeszkedő oktatás	<p>A pályorientáció rendszerének erősítése az általános és középfokú iskolákban, vállalati együttműködések és közintézményekkel (pl. rendőrség) való együttműködés keretében, valamint az ehhez szükséges koordináció kialakítása</p> <p>Mindennapos testneveléshez kapcsolódó fejlesztések Hajdú-Bihar megyében</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tornaterem / tornaszoba felújítása, bővítése, építése, eredetileg más funkciójú helyiség átalakítása - Sportpálya felújítása, bővítése, kialakítása - Uszoda felújítása, bővítése, kialakítása 	<p>EFOP 4. prioritás: Gyarapodó tudástőke</p> <p>EFOP 3. prioritás: Infrastrukturális beruházások a gyarapodó tudástőke érdekében</p>
5.2.A kulturális intézményrendszer fejlesztése		
5.3.Szemléletformálás		

Indikatív forrásallokáció

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Indikatív forrásallokáció, mrd Ft
5.1.Piaci igénykehez illeszkedő oktatás	
5.2.A kulturális intézményrendszer fejlesztése	
5.3.Szemléletformálás	

3.6. 6. prioritás: Egészséges és gondoskodó társadalom

Indoklás

Az „Egészséges és gondoskodó” prioritástengely kialakítását a közszolgáltatások színvonalának és elérhetőségének alacsony szintje, az ebben fennálló területi különbségek, valamint a Hajdú-Bihar megyére is jellemző számos leromlott, szegregálódó és elnéptelenedő településrész indokolja. Ennek megfelelően a járási központokban biztosítani kell a járás települései számára a minőségi, elérhető és egyenlő esélyű hozzáférést a közszolgáltatásokhoz és közigazgatáshoz, különös tekintettel az egészségügyi, népegészségügyi és szociális szolgáltatások vonatkozásában.

A megyében szükséges a foglalkoztatottsági és jövedelmi mutatók szerinti alacsony státuszú családok, illetve a szegregációs folyamatoknak kitett városrészekben élők további elszigetelődésének megakadályozása.

Ennek megfelelően a kiépített **egészségügyi és szociális ellátórendszer** további erősítése, a helyi szinten elérhető szolgáltatások fejlesztése és bővítése célja a prioritásnak. Ezen fejlesztések az intézmények szolgáltatásainak és infrastrukturális feltételeinek korszerűsítését, a hozzáférés egyenlőtlenségeinek mérséklését célozzák. Az egészségügyi alapellátás fejlesztésének fontosságát az adja, hogy ez a szint képes leginkább elvégezni az alapvető szűrővizsgálatokat és egészségügyi állapotfelméréseket és hatékonyan hozzájárulni a lakosság egészségtudatosságának erősítéséhez. Az egészségügyi infrastrukturális fejlesztések a lakosság egészségben eltöltött életévei számának növekedését, a munkaképesség mielőbbi visszaállítását, valamint az erőforrások koncentrálásával a szolgáltatások költség-hatékonyságának és minőségének javítását segítik elő.

A lakosság egészségügyi ellátását alapszinten a **házi orvosi szolgálatok** végzik a megye valamennyi településén. A kisebb falvakban ellátási szerződés, vagy például az éjszakai és hétvégi ügyeket feladat-ellátási szerződés alapján végzik magánvállalkozások, illetve intézményirányító társulásokon vagy körjegyzőségeken keresztül több településen biztosítják együtt ezeket az alapellátásokat. Egyre nagyobb problémát jelent ugyanakkor, hogy egyes - főként vidéki - házi orvosi körzetek hosszabb ideig csak helyettesítéssel kerülnek ellátásra, illetve, hogy a házi orvosok között egyre több az időskorú.

2010-ben a megye 32 településén működött valamilyen szintű **járóbeteg szakellátás**, melyek térségi feladat-ellátási kötelezettséggel működtek. A megye összlakosságának mintegy 81%-a a saját településén tudta igénybe venni ezeket a szolgáltatásokat, ugyanakkor az elmúlt évtizedben a centralizálódás jellemezte ezt a területet is.

A 2020-ig tartó időszakban fel kell készülni az **öregedő társadalom kihívásaira**, az ezzel kapcsolatos szociális, egészségügyi és társadalmi infrastruktúra-fejlesztés, valamint az egészségüghöz kapcsolódó szolgáltatások, az alapellátás fejlesztésével. A megye településein fontos a szociálisan leszakadó csoportok felzárkóztatásának segítése, valamint az esélyegyenlőség javítására szolgáló személyi, tárgyi, infrastrukturális háttérfeltételek biztosítása a köz és civilszférában.

Kapcsolódás európai uniós tematikus célkitűzéshez és/vagy beruházási prioritáshoz

A prioritástengely alapvetően a (9) „a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem” tematikus célkitűzés érvényesülését segíti elő.

BERUHÁZÁSI PRIORITÁS ERFA rendelet 5. cikk

9 (a) beruházás a nemzeti, regionális és helyi fejlődést szolgáló egészségügyi és szociális infrastruktúrába, az egészségügyi státuszbeli egyenlőtlenségek csökkentése, valamint átállás az intézményi szolgáltatásokról a közösségi alapú szolgáltatásokra

Kapcsolódó stratégiai ágazati és területi célok

Az egészséges és gondoskodó társadalom prioritás megvalósulása a megye teljes területére vonatkozik, így az alábbi célok mindegyikére vonatkozóan szoros kapcsolat állapítható meg:

- Stratégiai ágazati cél 4 (Á4): Közösségi, szociális és társadalmi fejlesztések a leszakadó társadalmi csoportok esélyegyenlőségének és életminőségének javítására
- Stratégiai területi cél 1 (T1): Debrecen, az Életerős város, mint a Kárpát-medence egészség és innováció fővárosa
- Stratégiai területi cél 2 (T2): Járasközpontok és járási szintű kisvárosok, mint a helyi közösségek együttműködéseinek centrumai
- Stratégiai területi cél 3 (T3): T3: Kistelepülések mint az élhető vidéki közösségek színterei

A prioritás keretében tervezett beavatkozások

6.1. beavatkozás: Egészséges megye

A beavatkozás a "társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem" tematikus célkitűzések érvényesülése érdekében az **egészségügyi alapellátó-rendszer** (például házi orvosi, házi gyermekorvosi ellátás, a fogászati alapellátást és a védőnői hálózat, stb.) és **önkormányzati járóbeteg ellátás** intézményei szolgáltatásainak és infrastrukturális feltételeinek korszerűsítését, a hozzáférés egyenlőtlenségeinek mérséklését célozza a Semmelweis Terv iránymutatásaival összhangban. Ennek keretében a meglévő orvosi rendelők, járóbeteg-szakrendelők infrastrukturális fejlesztése, a szakmai felszereltség korszerűsítése indokolt. A beavatkozás keretében az iskolai tömegsport népszerűsítését segítő fejlesztéseket is.

A **védőnői szolgálat** humán és eszközállományának fejlesztését, infrastrukturális megújítását szintén támogatja a beavatkozás, melynek a primer prevencióban: a család egészségi állapotának megőrzésében és javításában van jelentős szerepe.

Az egészségügyi alapellátó-rendszer infrastrukturális fejlesztése az intézmények szolgáltatásainak és infrastrukturális feltételeinek korszerűsítését, a hozzáférés egyenlőtlenségeinek mérséklését célozza.

A beavatkozás célja a **népegészségügyi intézményrendszer** fejlesztése is, mely ki kell, hogy egészüljön egyéb a lakosság egészségi állapotának javítását célul tűző fejlesztésekkel, úgymint egészséges táplálkozás, életmódprogramok, egészségkultúra fejlesztése, ennek keretében az iskolai és tömegsport népszerűsítése, infrastruktúráját biztosító beruházások és fejlesztések.

Ezen túlmenően alapvető fontosságú a **lakosság egészségtudatosságának** növelése érdekében az egészségtudatosságot erősítő programok és szolgáltatások fejlesztése, mely magában foglalja a célzott lakossági szűréseket, valamint hatékonyságuk javítását segítő kezdeményezéseket.

6.2. beavatkozás: Gondoskodó megye

A beavatkozás a kirekesztődés mérséklése érdekében támogatja a települési és kistérségi szintű szolgáltatások kialakítását, az időskorúakról, szenvedélybetegekről, és hajléktalan emberekről gondoskodó szociális nappali ellátásokat és egyéb szociális alapellátásokhoz kapcsolódó szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek fejlesztését.

A településnagysághoz kötötten előírt jogszabályi kötelezettség szerinti, valamint a települési lakosság igényeihez igazodó szolgáltatások fejlesztése támogatható a beavatkozás keretében, úgymint gyermekjóléti szolgáltatás és a gyermekek napközbeni ellátása; szociális étkeztetés és házi segítségnyújtás; valamint az egyéb szociális szolgáltatásokhoz, különösen a családsegítéshez való hozzáférés biztosítása.

Ezekon túlmenően a beavatkozás keretében cél az idősök nappali és bentlakásos ellátásának, a családok átmeneti otthonának, illetve az átmeneti ellátást nyújtó egyéb bentlakásos szociális intézmények, a jelző-rendszeres házi segítségnyújtási rendszerek, a közösségi ellátások és a támogató szolgáltatásra fókuszáló fejlesztések támogatása.

Mivel a megye településein testi vagy szellemi fogyatékkal élők magasabb arányban élnek községekben, mint a városokban, ezért a szociális intézményrendszer fogyatékosokat ellátó intézményeit a kis-településeken is szükséges fejleszteni. Továbbá fontos ezen csoportok társadalmi integrációjának segítése, valamint az esélyegyenlőség javítására szolgáló személyi, tárgyi, infrastrukturális háttérfeltételek biztosítása és a szociális foglalkoztatás beindítása.

A prioritás eredményességi kritériumainak és számszerűsített mutatóinak meghatározása

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Eredményességi kritérium	Bázisérték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága
6.1.Egészséges megye					
6.2.Gondoskodó megye					

A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre
6.1.Egészséges megye	
6.2.Gondoskodó megye	

A prioritáshoz kapcsolódó kiemelt fejlesztések meghatározására

A beavatkozás megnevezése	Projektek listája	Tervezett ágazati forrás és releváns prioritás (3.0 verziók alapján)
6.1.Egészséges megye		
6.2.Gondoskodó megye		

Indikatív forrásallokáció

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Indikatív forrásallokáció, mrd Ft
6.1.Egészséges megye	
6.2.Gondoskodó megye	

3.7. 7. prioritás: Az innovatív gazdaságot támogató környezet fejlesztése Debrecenben

Indoklás

Debrecen Megyei Jogú Város földrajzi elhelyezkedésére, jól mobilizálható és megújulni képes természeti, gazdasági és humán erőforrásaira támaszkodó, szolgáltatásai révén a határon túlnyúló befolyással rendelkező regionális **központ** és **tudáscentrum**, amely hazai és nemzetközi szinten is versenyképes **innovatív gazdasággal** rendelkezik. Ebben a törekvésében támaszkodik a következő húzóágazatokra: mezőgazdaság, élelmiszeripar, egészségipar és gyógyszeripar, gépgyártás, elektronika, informatika, logisztika, a természeti erőforrásokra és megújuló energiaforrásokra épülő iparágak, illetve a szolgáltató szektor.

A **repülőtérre épülő logisztikai fejlesztések** kiemelkedően fontosak a külföldi működő tőke befektetések és beszállítói hálózatok kialakítása szempontjából. A **kutatás-fejlesztési tevékenységek** meghatározó intézményei a **Debreceni Egyetem**, több mint 32 ezer hallgatóval (köztük 3300 külföldivel), és 6 ezer foglalkoztatottal, valamint a **Magyar Tudományos Akadémia Atommagkutató Intézete**.

A város **gazdaságát** illetően a pozitívumok között kell megemlíteni a **több lábbon állást**, azaz nincs olyan ágazat, amely domináns szerepet töltene be a város életében, és így hanyatlása megrendítené a város gazdaságát. A gazdaság ágazatait tekintve megtalálhatóak a régi hagyományokkal rendelkező ágazatok (pl. gépgyártás, nyomdaipar, gyógyszeripar), ugyanakkor megjelentek olyan szektorok, amelyek a korábbiakban ismeretlenek voltak Debrecen életében (pl. elektronikai eszközök előállítás, SSC-szektor).

A **külföldi befektetők** elsősorban a zöldmezős beruházásokat kedvelik, amelyek eredményeként általában megfigyelhető a **K+F** kiadások és a foglalkoztatotti létszám növekedése. Termőföldvédelmi szempontból fontos ezen beruházások környezeti hatásvizsgálata és amennyiben az lehetséges a barnamezős beruházásokat preferálni ezekkel szemben.

A városban több ágazatban erős a vállalatokra alapozott **innovációs környezet**, amelynek fejlesztése komplex exportösztönzéssel, vállalkozások támogatásával és új cégek letelepítésével képzelhető el. Debrecen a húzóágazatok tekintetében rendelkezik és potenciálisan képes megteremteni a kutatásfejlesztéshez szükséges anyagi és humán erőforrás feltételeket, amelyre csak egy sokszereplős, összehangolt stratégia révén kerülhet sor. Ennek keretében, fontos, hogy Debrecen kapcsolódni tudjon az európai kompetencia központokhoz, valamint kutatóegyetemi szövetségekhez, amely hozzájárul a kutatási célú alpinfrastruktúra fejlesztéséhez, az alkalmazott kutatás és a kutatási eredmények piacra jutásához.

Debrecen a Tiszántúl egyik legfontosabb **közlekedési csomópontja**, jelentős számú közút és vasútvonal kiindulópontja. A városon belül kiépített belterületi és külterületi utak arányának növekedése kedvezően alakult az elmúlt időszakban. A kerékpárút-hálózat fejlesztése következtében megvalósult a korábban elszigetelt utak összekapcsolása is. Mindemellett számos közlekedési fejlesztés szükséges még Debrecenben, elsősorban a nemzetközi megközelíthetőség, másrészt a városon belüli úthálózat meglévő elemeinek összekapcsolása vonatkozásában. Gyengességként említhető a vonalas infrastruktúra elmaradása összehasonlítva más regionális központokkal. A város és agglomerációjának kapcsolatában elő kell segíteni a **munkaerő mobilitását** az elővárosi közlekedés megerősítése révén, kapcsolódva a megyei igényekhez.

Debrecen **országosan és helyi szinten jelentős turisztikai potenciállal** rendelkezik az épített-kulturális, a természeti környezet, **gyógy- és wellness** turizmus (egészségturizmus), **üzleti és konferencia (MICE) és vallási** turizmus tekintetében, amely mellett megtalálható a gasztronómiai és egyéb turisztikai ágazathoz tartozó kínálat is. A korábbi időszakokban lezajlott fejlesztések biztos alapot nyújtanak a beavatkozás keretében megvalósítandó fejlesztéseknek.

Debrecenben tovább folytatható az **önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanok, intézmények modernizálása**, valamint az **aktív és egészséges élethez kapcsolódó infrastruktúra és a közösségi terek kapacitás és minőségi fejlesztése**, melyre vonatkozóan számos fejlesztés valósult meg a korábbi időszakban, ami jó alapot jelent a tervezett új fejlesztésekhez.

A környezetvédelem szempontjából Debrecenben alapvetően két jelentős problémát lehet kiemelni, amelyek megoldása az elkövetkező időszak igen fontos feladatának tekinthető. Debrecenben a rétegvíz szintjének csökkenését a lakossági és ipari célú vízkitermelés okozta, amely ugyan nem veszélyezteti a város ivóvíz-ellátását, de a növényzet és állatvilág szempontjából hosszú távon kedvezőtlen élőhelyi feltételeket teremt. Másrészt a **városi közúti közlekedés levegő- és zajszennyező hatása** emelhető ki, amely különösen nagy a várost átszelő közlekedési főutak mentén.

Az elmúlt időszakban megtett lépések közül pozitívan kell értékelni a várost északnyugatról elkerülő út megépítését, amely a 4. számú főközlekedési út forgalmát a városból elterelte és így javította az érintett terület környezeti helyzetét. A hulladékgazdálkodás fejlődése is igen jelentős eredménynek számít, ezen a területen ugyanakkor még további lépések szükségesek, mely a beavatkozások egyik fontos iránya.

Debrecen jelentős egészségügyi és szociális ellátó funkcióval rendelkezik a térségben. A város előregedő társadalmi szerkezettel jellemezhető, és a jelenlegi demográfiai tendenciák alapján a jövőben egyre nagyobb szerep hárul majd az egészségügyi ellátórendszerre. Ezen területeken végzet fejlesztései hozzájárulnak egy hatékonyabb és **nemzetközi szinten is versenyképes egészségügyi rendszer** kialakításához.

Kapcsolódás európai uniós tematikus célkitűzéshez és/vagy beruházási prioritáshoz

A prioritástengely a következő EU tematikus célkitűzéshez járul hozzá:

- (1) A kutatás, technológiai fejlesztés és innováció erősítése
- (2) Az információs és kommunikációs technológiák hozzáférhetőségének, használatának és minőségének javítása
- (3) A kis- és középvállalkozások, a mezőgazdasági (az EMVA esetében), a halászati és akvakultúra-ágazat (az ETHA esetében) versenyképességének javítása
- (4) Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés támogatása minden ágazatban
- (6) Környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása
- (8) A foglalkoztatás előmozdítása és a munkaerő mobilitásának támogatása
- (9) A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem
- (10) Beruházások az oktatás, készségfejlesztés és élethosszig tartó tanulás területén

A prioritástengely a következő beruházási prioritásokhoz járul hozzá:

ERFA rendelet 5. cikk

6(e): környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása a városi környezetfejlesztést célzó intézkedések révén, ideértve a rozsdáövezetek helyreállítását és a légszennyezettség csökkentését is

(8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása révén: b) a foglalkoztatás-barát növekedés elősegítése a saját belső potenciál kifejlesztése révén, az adott területeket érintő területi stratégia részeként, beleértve a hanyatló ipari régiók átalakítását, valamint a konkrét természeti és kulturális erőforrások fejlesztését, illetve az ezekhez való hozzáférhetőség javítását.

9 (a) beruházás a nemzeti, regionális és helyi fejlődést szolgáló egészségügyi és szociális infrastruktúrába, az egészségügyi státuszbeli egyenlőtlenségek csökkentése, valamint átállás az intézményi szolgáltatásokról a közösségi alapú szolgáltatásokra

ESZA rendelet 3. cikk

(1) a) i. munkaerő-piaci hozzáférés a munkakeresők és az inaktív személyek számára többek között helyi foglalkoztatási kezdeményezések és a munkavállalói mobilitás ösztönzése révén.

Kapcsolódó stratégiai ágazati és területi célok

A prioritás kapcsán tervezett beavatkozásnak köszönhetően a prioritás egyértelműen szorosan kapcsolódik az Á2, Á3, Á4 és T1 célokhoz:

- Stratégiai ágazati cél 2 (Á2): Versenyképes gazdaság és egészséges élelmiszer
- Stratégiai ágazati cél 3 (Á3): A megye gazdasági szerkezetének megfelelő oktatás, szakképzés
- Stratégiai ágazati cél 4 (Á4): Közösségi, szociális és társadalmi fejlesztések a leszakadó társadalmi csoportok esélyegyenlőségének és életminőségének javítására
- Stratégiai területi cél 1 (T1): Debrecen, az Életerős város, mint a Kárpát-medence egészség fővárosa

A prioritás keretében tervezett beavatkozások

7.1. beavatkozás: Gazdaság- és innováció fejlesztés

A beavatkozás keretében a tartós eredmények érdekében a képzés, foglalkoztatás, munkahelyteremtés, oktatás, közösségfejlesztés eszközei együttesen kerülnek alkalmazásra, építve a meglévő vállalkozások által biztosított lehetőségekre. A térségi gazdaságfejlesztés fontos elemét képezik a **helyi adottságokra** és **helyi kezdeményezésekre**, a helyi **természeti** és **humán erőforrások** fenntartható kiaknázására épülő gazdaságfejlesztési beavatkozások. Ennek érdekében kerül sor a helyi gazdaságban működő vállalkozások megerősítésére, foglalkoztatási helyzetük javítására, valamint a **specifikus**, megyei jelentőséggel bíró **helyi termékek** fejlesztésére, előállításának és értékesítésének támogatására.

A **vállalkozói kultúra** fejlesztését célozza a **külső tőkebefektetések ösztönzéséhez**, a hatékony **térségmarketinghez**, a térségi gazdasági célú beruházások ösztönzéséhez, ezáltal a térségi foglalkoztatási helyzet javulásához hozzájáruló térségi szintű intézményi háttérkapacitás létrehozása, amely a vállalkozások együttműködését, klaszterek és beszállítói hálózatokba történő integrálódásukat hivatott segíteni. A megye speciális kiterjesztési pontjait jelentő ágazatokban, szektorokban működő kis- és középvállalkozások célzott mentorálása, a térségi szintű projektgenerálás ösztönzése, az egyes EU-s nemzetközi programokban és közös kezdeményezésekben való részvétel elősegítése kiemelt feladat. A **vállalkozási üzleti környezet** javítása érdekében a debreceni önkormányzati és magántulajdonú **ipari parkok** fejlesztése valósul meg.

A beavatkozás kiemelt fontosságúnak tartja a nemzetgazdasági szinten jelentős méretű, a hazai és ezen belül a megyei innovációs környezetbe integrálódó **egyedi K+F beruházások** ösztönzését, ezen belül különösen új vállalati K+F munkahelyek teremtésének elősegítését, valamint a **kapcsolódó K+F infrastruktúra létrehozását**, összhangban a „**Befektetés a jövőbe**” stratégiában megfogalmazottakkal és kapcsolódva az Európai Technológiai Intézet kezdeményezéseivel.

Az beavatkozás magába foglalja az **információs technológiai (IKT)** cégek támogatásán keresztül a különböző, Debrecen szempontjából jelentős iparágak (pl. egészségipar, turizmus, mezőgazdaság, elektronika) fejlesztési programjainak megvalósulását segítő IKT innovációk, termék- és szolgáltatásfejlesztések támogatását.

Kiemelt törekvés Debrecen az "Okos város - smart city" elvárásainak megfelelő megoldások teljes körű megvalósítása, a szélessávú internet felhasználók számának növekedése, az aktív online-kereskedelem, a jelentős növekedés előtt álló felhő alapú szolgáltatások és a további kormányzati online-megoldások teszik szükségesszerűvé a szerver-alapú felhasználói kiszolgálást.

Fontos szerepet kapnak a munkába állást és a családokat segítő **gyermekjóléti alapellátásokhoz** (bölcsőde, családi napközis, stb.), valamint óvodai ellátáshoz való hozzáférés javítását és a szolgáltatások minőségének fejlesztését célzó támogatások is. Az **egészségügyi alapellátó rendszer** infrastrukturális fejlesztése a lakosság egészségben eltöltött éveinek növekedését, a munkaképesség mielőbbi visszaállítását segítik elő.

7.2. beavatkozás: Élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztés

A beavatkozás elsődleges fókuszában a **kis- és középvállalatok** állnak, elsősorban kapacitásbővítési és innovációs fejlesztésekkel. Az élelmiszeripari üzemek esetében különösen fontos az erőforrás-használat hatékonyságát (víz, energia, nyersanyag) javító fejlesztések és az elérhető legjobb technológiák alkalmazásának fejlesztése.

A beavatkozás keretében törekedni kell a különleges minőségű, illetve különleges fogyasztói igényeknek megfelelő termékek előállítására, a **rés piacok igényeinek** kielégítésére (pl. funkcionális élelmiszerek).

Az agrárgazdaság szereplői, a kutatás és az innováció, valamint az élelmiszerlánc egyes szereplői közötti **hazai és nemzetközi kapcsolatok, együttműködések erősítésével** ösztönözzük a **magas hozzáadott értékű élelmiszerek** létrehozását, előállítását, mely szintén támogatandó a beavatkozás keretében.

Az **egészséges élelmiszer program** keretében teljes nyomonkövethetőség biztosítása szükséges a szántóföldtől a fogyasztó asztaláig.

7.3. beavatkozás: Turizmus-fejlesztés

A **kulturális örökségek** komplex turisztikai attrakció fejlesztését, a már meglévő attraktivitás növelését a környezetéhez, más turisztikai attrakciókhoz és kapcsolódó szolgáltatásokhoz illeszkedve támogatja a beavatkozás. Debrecen **cívis hagyományainak** (népi kultúra, hagyományok, gasztronómia) megőrzése, helyi specifikumként való pozicionálása szintén támogatandó a beavatkozás keretében.

Debrecen Város turisztikai attrakcióinak **közös programcsomagban** történő támogatása térségi, hazai és nemzetközi **hálózatokhoz való csatlakozása** a turizmus, mint munkaerő-igényes ágazat gazdasági fenntarthatóságát és rentabilitását segíti, növelve a térség látogatottságát (vendégek száma), a megyében töltött vendégéjszakák számát.

A turisztikai potenciál kiaknázása elképzelhetetlen a **turisztikai szuprastruktúra minőségi fejlesztése** nélkül, így az attrakciófejlesztés mellett a fejlesztéseknek reagálniuk kell a turisztikai szálláshelyek iránti megváltozott igényekre és vendégkörre. A beavatkozás keretében kiemelten támogatandó terület a vállalkozói együttműködések ösztönzése keretében Debrecen **turisztikai desztináció menedzsment (TDM)** szervezetének támogatására.

A közlekedési fejlesztések közül a **turisztikai célzatú kerékpár hálózat** fejlesztésével az attrakciók alternatív megközelítését tesszük lehetővé.

7.4. beavatkozás: Közlekedés-fejlesztés

A város **nemzetközi elérhetőségének** javítása érdekében a **TEN-T** hálózathoz kapcsolódó **úthálózat** és **vasúthálózat** fejlesztések megvalósítása tervezett a beavatkozás keretében, kapcsolódva a **légiközlekedés** adottságainak **kapacitásbővítő** fejlesztéséhez. Ezen túlmenően a határmenti gazdasági kapcsolatok erősítése érdekében a Debrecen-Nagyvárad vasúti fejlesztés megvalósítása támogatandó a beavatkozás keretében. Ehhez kapcsolódóan kiemelt fontosságú Debrecen Vasútállomás **intermodális csomóponttá** való fejlesztése, előnyben részesítve a **környezetbarát közlekedési módokat**, melynek előkészületei előrehaladott állapotban vannak.

A beavatkozás fontos eleme a **nem önkormányzati utak** és az **önkormányzati utak** fejlesztése is. A beavatkozás keretében megvalósíthatók az üzleti infrastruktúrához kötődő kerítésen kívüli útfejlesztések.

A **fenntartható közösségi mobilitás** fejlesztésének elősegítése érdekében a levegőminőségi szempontokat figyelembe vevő **hivatásforgalmú kerékpárút-hálózat** és kerékpárforgalmi létesítmények, kerékpáros közösségi közlekedési rendszer fejlesztése, a műszakilag és forgalomtechnikailag nem megfelelő kerékpárutak, balesetveszélyes góc-pontok korrekciója, nem kötöttpályás **városi és elővárosi közlekedés-fejlesztések** valósulnak meg.

Fontos fejlesztési célterület a nemzetközi és az országos **kerékpárút-hálózatokhoz** való csatlakozás biztosítása, a már meglévő elemek hálózatba szervezése környezetileg fenntartható módon. A közlekedési csomópontokban meg kell valósítani a kerékpártárolók, P+R parkolók és a tömegközlekedés kombinálását, illetve a kerékpár-kölcsönző hálózat kiépítését.

7.5. beavatkozás: Humán-erőforrás fejlesztés

A **tudástőke gyarapítása** érdekében szükséges a **nevelési-oktatási rendszer** fejlesztése, amelynek ki kell terjednie a köznevelésre, művészeti képzésre, szakképzésre, felnőttképzésre és a felsőoktatásra. A fejlesztés során fontos, hogy a megfelelő pályaorientációs intézkedéseken keresztül az élet hosszon át tartó tanulás alapelveit segítsük, és hogy a képzési portfóliók kialakításában elsősorban a munkaerőpiaci igényekre támaszkodjunk.

A minőségi humán-erőforrás fejlesztés érdekében elengedhetetlenül szükséges a megfelelő infrastrukturális feltételek megteremtése és azok folyamatos karbantartása, állagmegőrzése, a XXI. század igényeinek megfelelő digitalizációja és modernizációja.

7.6. beavatkozás: Településfejlesztés

Integrált településfejlesztési projektek megvalósításával javítjuk a **közösségi terek** arányát Debrecenben. Továbbá a kulturált települési környezethez, a szabadidő eltöltéséhez és a mozgáshoz kapcsolódó területek kialakítását, fejlesztését, ezen belül a közösségformálást erősítő terek, létesítmények, játszóterek fejlesztését, létrehozását tervezzük. A közművelődést szolgáló létesítmények átalakítása, megújítása, továbbfejlesztése és újabbak kialakítása szintén a beavatkozás részét képezik.

Fenntartható **köztér-rehabilitáció** és **közterület-felújítási** fejlesztések tervezettek Debrecen **belvárosában** és a **funkcióhiányos településrészek**en megteremtve a helyi közösségi élet előfeltételeit. A társadalmi integráció érdekében a **szegregációval fenyegetett lakókörnyezetekre**, funkcióhiányos és leromlott városi területekre jellemző társadalmi – fizikai – gazdasági folyamatok megállítása és megfordításával, az épített környezet minőségi átalakításával, új gazdasági, kulturális, szociális és közösségi

funkciók kialakításával és a meglévő funkciók figyelembevételével a hátrányos helyzetű lakosság életminőségének és esélyeinek javítását segítjük.

Lényeges fejlesztési szükséglet a települési önkormányzati infrastrukturális létesítményekben, az önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben az **energiahatékonyság** és a **megújuló energia** támogatása.

A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése feltétele annak, hogy a társadalmi kirekesztéssel leginkább veszélyeztetett csoportok helyzetének javítására irányuló programok végrehajtásához biztosított legyen a megfelelő szolgáltatási háttér. A beavatkozás keretében a szolgáltatások kialakítása és a fenti ellátásokhoz és egyéb szociális alapellátásokhoz kapcsolódó szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek fejlesztése történik meg.

A helyi **közüntézmények**, **közüszolgáltatások** integrált fejlesztése, megújítása, valamint a közügazgatási és közüszolgáltatási rendszerek egyéb infrastrukturális fejlesztése elengedhetetlen az ügyfélbarát szolgáltatások nyújtásához, az **intelligens város** kialakításához. Fontos továbbá az önkormányzati feladatellátást szolgáló intézmények akadálymentesítése.

7.7. beavatkozás: Környezetfejlesztés, CO₂ csökkentés

Az energiahatékonysági beruházások, fejlesztések, korszerűsítések során ösztönözni kell a klímabarát és energiatakarékos építészeti megoldások, illetve lehetőség szerint a megújuló energia-források használatának alkalmazását.

A CO₂ kibocsátáshoz egyre nagyobb mértékben hozzájáruló közlekedés tekintetében a jelenlegi **közlekedési rendszerek fejlesztését**, hatékonyabbá tételét valósítja meg az **intelligens várostervezés**.

A beavatkozás keretében **környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések** valósulnak meg Debrecenben, amelyek kiegészítő jelleggel kapcsolód(hat)nak az ágazati fejlesztésekhez, például a vízgazdálkodás, hulladékgazdálkodás területén.

A Debrecen központi részein található **barnamezős**, pl. egykori ipari hasznosítású területek rendezése környezetvédelmi szempontok figyelembe vételével történik meg.

A prioritás eredményességi kritériumainak és számszerűsített mutatóinak meghatározása

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Eredményességi kritérium	Bázisérték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága
7.1.Gazdaság és innováció-fejlesztés					
7.2.Élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztés					
7.3.Turizmusfejlesztés					
7.4.Közlekedés-fejlesztés					
7.5.Humán-erőforrás fejlesztés					
7.6.Településfejlesztés					
7.7.Környezetfejlesztés, CO ₂ csökkentés					

A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre
7.1.Gazdaság és innováció-fejlesztés	
7.2.Élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztés	
7.3.Turizmusfejlesztés	
7.4.Közlekedés-fejlesztés	
7.5.Humán-erőforrás fejlesztés	
7.6.Településfejlesztés	
7.7.Környezetfejlesztés, CO ₂ csökkentés	

A prioritáshoz kapcsolódó kiemelt fejlesztések meghatározására

A beavatkozás megnevezése	Projektek listája	Tervezett ágazati forrás és releváns prioritások (3.0 verziók alapján)
7.1. Gazdaság és innováció-fejlesztés	<p>Interdiszciplináris sugártechnológiai kutató és terápiás központ Debrecenben</p> <p>Biotechnológiai innovációs központ (Debrecen)</p> <p>Termál terápiás intézet</p> <p>Elektronikai tudás- és technológiai központ kialakítása</p> <p>Globális szolgáltatóipari együttműködés kelet-Magyarországon (SSC)</p> <p>Szerverpark és regionális internet-exchange központ</p> <p>Életminőség-központú komplex sportgazdaság-fejlesztési program</p>	<p>GINOP 2. prioritás: Tudásgazdaság fejlesztése</p> <p>EFOP 3. prioritás: infrastrukturális beruházások a gyarapodó tudástőke érdekében</p> <p>EFOP 4. prioritás: gyarapodó tudástőke</p> <p>GINOP 3. prioritás: Infokommunikációs fejlesztések</p>
7.2. Élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztés	<p>Komplex viziszárnyas és baromfiipari kapacitásbővítő és innovációs program</p> <p>Komplex sertésipari kapacitásbővítő és innovációs program</p> <p>Funkcionális élelmiszeripari kutató, valamint kísérleti élelmiszer-technológiai és csomagolóüzem</p>	<p>IKOP 2. prioritás: Nemzetközi (TEN-T) vasúti és vízi úti elérhetőség javítása prioritástengely</p> <p>GINOP 2. prioritás: Tudásgazdaság fejlesztése</p> <p>EFOP 3. prioritás: infrastrukturális beruházások a gyarapodó tudástőke érdekében</p>
7.3. Turizmusfejlesztés		
7.4. Közlekedés-fejlesztés	<p>Debrecen - Nagyvárad vasútvonal felújítása és fejlesztése az ipari infrastruktúra és a repülőtér fejlesztéséhez kapcsolódóan</p>	<p>GINOP 2. prioritás: Tudásgazdaság fejlesztése</p>
7.5. Humán-erőforrás fejlesztés	<p>Komplex gazdaságélénkítő egészségügyi program</p> <p>Gazdaságfejlesztést szolgáló innovatív oktatás-fejlesztési program</p> <p>Energetikai innovációs képző központ (ENIKK)</p>	<p>EFOP 3. prioritás: infrastrukturális beruházások a gyarapodó tudástőke érdekében</p> <p>4. prioritás: gyarapodó tudástőke</p> <p>KEHOP 5. prioritás tengely: Energiahatékonyság növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása</p>

		VP 2. prioritás: A gazdaságok életképességének és versenyképességének fokozása a mezőgazdasági termelés valamennyi típusa és valamennyi régió esetében, az innovatív mezőgazdasági technológiák és a fenntartható erdőgazdálkodás elősegítése
7.6. Településfejlesztés		
7.7. Környezetfejlesztés, CO ₂ csökkentés	Civaqua térségfejlesztési program - A kelet-magyarországi agrárium értékteremtő fejlesztése	VP 1. prioritás: A tudásátadás és az innováció előmozdítása a mezőgazdaságban, az erdészetben és a vidéki térségekben GINOP 2. prioritás: Tudásgazdaság fejlesztése

Indikatív forrásallokáció

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Indikatív forrásallokáció, mrd Ft
7.1. Gazdaság és innovációfejlesztés	
7.2. Élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztés	
7.3. Turizmusfejlesztés	
7.4. Közlekedés-fejlesztés	
7.5. Humán-erőforrás fejlesztés	
7.6. Településfejlesztés	
7.7. Környezetfejlesztés, CO ₂ csökkentés	

3.8. 8. prioritás: Élhető vidék – élhető települések

Indoklás

Az „Élhető vidék, élhető települések” prioritás a megye kisvárosainak és vidéki jellegű településeinek a **vidéki élet értékeit középpontba állító Hajdú-Bihar megyei jövőkép** alapján való fejlesztését célozza meg.

A megye településhierarchiájának csúcsán a megyeszékhely, hazánk második legnépesebb városa áll, sokoldalú városi funkcióival nemcsak a megyének, de tágabb térségének is központja. A településhierarchiában a megye **városi jogállású települései** nem tekinthetők egységesen kezelendőnek. Ezeken a településen a középfokú funkciók jól kiépültek, jelentős vonzáskörzettel bírnak, legtöbbjük járási központ. A városiasodás rendszerváltás utáni felgyorsulásának köszönhetően több olyan település is elnyerte a városi címet, ahol a középfokú városi funkciók – a korábbi időszak számos fejlesztése ellenére – hiányosak. Ezek miatt nemcsak az épített környezet minőségi fejlesztésére, hanem a közigazgatási – szolgáltatási szegmens fejlesztésére is szükség van. A városi funkciók erősödésével együtt jár az elsősorban a közlekedés növekedéséből származó levegő és zajártalmak növekedése is, mely szintén megoldandó problémát jelent.

Magyarországon a területi szinten is releváns társadalmi problémák közül az egyik legmeghatározóbb a **népesség három évtizede tartó csökkenése**. Hajdú-Bihar megye demográfiai mutatói részben kedvezőbbek az országos átlagnál, különösen a reprodukció és a korszerkezet tekintetében. Emiatt a jövőben a megye lakosság száma mérsékeltebb ütemben fog csökkenni, mint az országos átlag. A népességcsökkenés okai között jelenik meg a természetes fogyás és belföldi és külföldre irányuló elvándorlás. Az elvándorlás ennek megfelelően kiemelten veszélyezteti a gazdaságilag erőtlenebb térségeket: a munkahelyek minőségének és számának csökkenésével egyértelműen visszaesik egy térség népességvonzó és megtartó ereje is. Hajdú-Bihar megyében a hajdúvárosok népességszáma stabilabbnak tűnik, várhatóan azonban a Tisza mente és a megye déli része azonban jellemzően népességszám-csökkenéssel fog szembesülni 2020-ig. Néhány kisebb bihari község esetében a lakosság elöregedése a település elnéptelenedését vetíti előre, mindamelllett, hogy több település fiatalos korstruktúrája további dinamikus népességnövekedést jelez előre.

A megye legnagyobb részére a további elvándorlás valószínűsíthető, mindössze Debrecen és térsége (beleértve Hajdúszoboszlót is) jelenthet ez alól kivételt. Biharkeresztesen és környékén az elvándorlás folyamatát valamelyest mérsékelni fogja a román állampolgárok átköltözése.

Az elvándorlás a magasan kvalifikált lakosságot érinti elsősorban, ezáltal veszélyeztetve a helyben maradó lakosság pozícióit is. Az elvándorlás lassítása, a meglévő humán potenciálok megőrzése elemi érdeke egy-egy helyi közösségnek.

A prioritás reagál a **kiegyensúlyozott város–vidék kapcsolatrendszer** kiépítésének igényére, amelynek fontos elemét képezik a közigazgatás átalakításából adódó fejlesztési elképzelések. A megye vidéki területein számos fejlesztés történt az előző időszakban, melyek jó alapot biztosítanak a vonzóbb és biztonságosabb települési környezetet célzó fejlesztésekhez.

A megye településein található leromlott vagy leszakadással veszélyeztetett városi területek fizikai és társadalmi megújításra szorulnak, hiszen itt hiányoznak vagy hiányosak a gazdasági, kulturális, szociális és közösségi funkciók.

Az örökségi értéket képező vidéki épületek funkcióváltására vagy megújítására számos jó példa akad a megyében, mely jó alapot ad a következő időszak hasonló beruházásaihoz.

A járásközpontok és járási szintű kisvárosok a járások szintjén a közigazgatás és egyben a gazdaság centrumai, ahol is biztosítani kell a járás településein élők számára a minőségi, elérhető és egyenlő esélyű hozzáférést a közszolgáltatásokhoz és közigazgatáshoz.

A **helyi közösségek** működését alapvetően befolyásolják a társadalmi és gazdasági folyamatok. A leszakadással és elvándorlással leginkább érintett térségek lakosai között különösen veszélyeztetettnek

mondhatóak a gyermekek és fiatalok, valamint a roma nemzetiség tagjai. A megyére ez túlmenően jellemző az országos átlagnál alacsonyabb civil aktivitás és az időben csökkenő szervezetszám.

A vidéki területek fejlesztésében kulcsszerepet játszanak a helyi kezdeményezésekre építő LEADER akciócsoportok, amelyek a helyi demokrácia és az értékek megőrzésének terepét, gazdasági és társadalmi folyamatok katalizátor funkcióját láthatják el. A LEADER helyi akciócsoportjai már 2006 óta működnek Hajdú-Bihar megyében is. E szerveződések igazodnak a megye történelmi tájegységeihez, igyekeznek a természeti-társadalmi szempontokból összetartozó térségeket és településeket integrálni. Hajdú-Bihar megye történelmileg jelentős kulturális hagyományokkal, értékekkel és erős térségi identitással bír, a helyi szintű értékek megismerése és megismertetése minden térség saját érdeke.

A történelmi sajátosságok miatt Hajdú-Bihar megyében az elmúlt években a **határon átnyúló kapcsolatok** megerősödtek, amely részben a fizikai infrastruktúra (pld. határátkelőhelyek) kiépítésén, részben újszerű szervezeti formák megjelenésén keresztül realizálódik, mint például a Hajdú-Bihar – Bihar és a Bihar-Bihar Eurorégiók kialakulása.

A határon átnyúló kapcsolatok megerősítésében nagy szerepe van a két megyeszékhelynek, Debrecennek és Nagyváradnak, azok felsőoktatási intézményeinek, nonprofit szervezeteinek, melyek együttműködése a 2007-2013 közötti időszakban elsősorban a határon átnyúló közlekedés fejlesztésére, a határon átnyúló üzleti együttműködés támogatására, az együttműködések ösztönzése a kutatásfejlesztés és innováció területén, valamint az egészségügyre és közös veszélyelhárításra vonatkoztak.

Kapcsolódás európai uniós tematikus célkitűzéshez és/vagy beruházási prioritáshoz

A prioritástengely a következő EU tematikus célkitűzéshez járul hozzá:

- (3) A kis- és középvállalkozások, a mezőgazdasági (az EMVA esetében), a halászati és akvakultúra-ágazat (az ETHA esetében) versenyképességének javítása
- (8) A foglalkoztatás előmozdítása és a munkaerő mobilitásának támogatása
- (9) A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem
- (10) Beruházások az oktatás, készségfejlesztés és élethosszig tartó tanulás területén
- (11) Intézményi kapacitások növelése és hatékony közigazgatás

BERUHÁZÁSI PRIORITÁS – ESZA rendelet 3. cikk (1) a) i. munkaerő-piaci hozzáférés a munkakeresők és az inaktív személyek számára többek között helyi foglalkoztatási kezdeményezések és a munkavállalói mobilitás ösztönzése révén.

BERUHÁZÁSI PRIORITÁS 1: 9 (b) a városi és falusi területek és az ott élő rászoruló közösségek fizikai rehabilitációjának és gazdasági és társadalmi fellendülésének támogatása (ERFA)

Kapcsolódó stratégiai ágazati és területi célok

Az élhető vidék prioritás direkt és erős módon kapcsolódik a tervezett beavatkozásokon keresztül az alábbi célokhoz:

- Stratégiai ágazati cél 4 (Á4): Közösségi, szociális és társadalmi fejlesztések a leszakadó társadalmi csoportok esélyegyenlőségének és életminőségének javítására
- Stratégiai területi cél 2 (T2): Járásközpontok és járási szintű kisvárosok, mint a helyi közösségek együttműködéseinek centrumai
- Stratégiai területi cél 3 (T3): Kistelepülések, mint az élhető vidéki közösségek színterei

8.1. beavatkozás: Települési környezet fejlesztése

A beavatkozás egyik elemeként a településközpontok, **funkcióhiányos településrészek megújítása és funkcióbővítése** kerül támogatásra, ahol előtérbe kerülnek a családok számára vonzó és biztonságos feltételek megteremtése, környezeti fenntarthatósági és klímaadaptációs szempontok. A beavatkozás keretében fenntartható köztér-rehabilitáció és közterület-felújítási fejlesztések eredményeként vonzó települési környezet és infrastruktúra alakul ki. A beavatkozás keretében a lakófunkciók bővítése, azok komfortfokozatának emelése, a közösségformálást erősítő terek, létesítmények fejlesztése valamint közterek, közparkok, közterületi játszóterek, szabadtéri közösségi terek, városi zöldfelületek, gyalogos zónák infrastrukturális fejlesztése és megújítása valósítható meg. Fentieken túl közösségi bérházprogramok és a Fecskeház Program is támogatható a beavatkozás keretében. A programok tartalmi fejlesztést jelentő szemléletformáló, közösségépítő és tudásátadó elemekkel valósulnak meg.

A beavatkozás a levegőszennyezés és zajterhelés folyamatos nyomon követésének, monitoringjának támogatása mellett azok csökkentésére irányuló fejlesztéseket támogat.

A **társadalmi integráció** érdekében a beavatkozás támogatja a szegregált lakókörnyezet felszámolását, illetve az onnan kikerülő emberek életminőségének javítását. Ezen túlmenően támogatni kell a munkaerő-piaci és a szociális helyzet, valamint az egészségügyi, az oktatási, szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítását, mely egyaránt vonatkozhat a fizikai és humán fejlesztésekre.

Az **örökségértéket** képező vidéki épületek fejlesztése szükség esetén funkcióváltással vagy új funkcióval történő megújítással, a helyi közösségi életbe és a turizmusba történő bekapcsolással valósul meg. Ösztönözzük a helyi építészeti értékek felmérését, örökség- és értéktárak készítését, a tulajdonosok örökségvédelemmel kapcsolatos szemléletformálását, a hagyományos falukép meg-őrzésére irányuló kezdeményezéseket.

8.2. beavatkozás: Hatékony közigazgatás és közszolgáltatás

A járási hivatalok felállásával a területi közigazgatási rendszer racionalizálódott, azonban ezek infrastrukturális hátterének fejlesztését, a közigazgatásban dolgozók képzését támogatja e beavatkozás.

A beavatkozás keretében a társadalmi integrációt elősegítő szolgáltatások infrastrukturális feltételei kerülhetnek támogatásra, mindamelllett, hogy a szolgáltatásokat helyi szinten fejlesztik és bővítik. A helyi, önkormányzati közszolgáltatások és a közigazgatás infrastruktúrájának (épületeinek, eszközállományának) fejlesztése során alapelv, hogy a beavatkozások a szolgáltatások hozzáférhetőségének és azok minőségének javítását kell, hogy szolgálják. Támogatandó továbbá a meglévő, önkormányzati feladatellátást szolgáló intézmények akadálymentesítése, családbarát funkciók kialakítása.

8.3. beavatkozás: Helyi közösségek és együttműködések

A beavatkozás a helyi települések **önmeztartó erejének erősítését** támogatja, a területi és társadalmi kohézió megőrzésével, fejlesztésével, az együttműködés ösztönzésével, a helyi identitás mentén szerveződött közös célok eléréséhez való segítségnyújtással. A vidéki, helyi közösségek számára kiemelt fontosságú a közösségek identitását támogató intézmények fejlesztése. Ehhez kapcsolódóan a beavatkozás kiemelten támogatja a helyi, civil kezdeményezéseket.

A beavatkozás elsősorban a helyi társadalmi-gazdasági érdekeket hitelesen képviselő tagokból álló **helyi közösségek együttműködését** támogatja, melynek fókusza számos területre vonatkozhat. Ezen területek lehetnek például gazdaságfejlesztés, foglalkoztatás és az életminőség javítása, városi környe-

zetfejlesztés, kulturális és természeti örökségre alapozott vonzerőfejlesztés, egészségügyi és szociális alapszolgáltatások vagy a városi szegregációval sújtott területeken és/vagy leszakadással fenyegetett városrészekon koncentráltan megnyilvánuló társadalmi – fizikai-gazdasági problémák komplex módon való kezelése. A társadalmi vállalkozások, köztük szociális szövetkezetek infrastrukturális fejlesztései, eszközbeszerzései és humán fejlesztései is támogatandóak a beavatkozás keretében.

A megye kedvező **határmenti szerepéből adódó együttműködések** kiaknázása – építve a korábbi időszakban elindult együttműködésekre – számos területet tud felölelni, melyek mindegyikét támogatja a beavatkozás. Ezen területek az alábbiak: vízgazdálkodás, turisztika, útfejlesztés, mobilitás, gazdaságfejlesztés, egészségügy és intézményi együttműködések.

A prioritás eredményességi kritériumainak és számszerűsített mutatóinak meghatározása

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Eredményességi kritérium	Bázisérték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága
8.1. Települési környezet fejlesztése					
8.2. Hatékony közigazgatás és közszolgáltatás					
8.3. Helyi közösségek, együttműködések					

A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	A megvalósítás lehetséges szereplői és a közreműködők köre
8.1. Települési környezet fejlesztése	
8.2. Hatékony közigazgatás és közszolgáltatás	
8.3. Helyi közösségek, együttműködések	

A prioritáshoz kapcsolódó kiemelt fejlesztések meghatározásra

A beavatkozás megnevezése	Projektek listája	Tervezett ágazati forrás és releváns prioritás (3.0 verziók alapján)
8.1. Települési környezet fejlesztése		
8.2. Hatékony közigazgatás és közszolgáltatás		
8.3. Helyi közösségek, együttműködések		

Indikatív forrásallokáció

Később kerül meghatározásra.

A beavatkozás megnevezése	Indikatív forrásallokáció, mrd Ft
8.1. Települési környezet fejlesztése	
8.2. Hatékony közigazgatás és közszolgáltatás	
8.3. Helyi közösségek, együttműködések	

4. A tervezéskísérő eljárások

Jelen fejezet a Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési PROGRAM 2014-2020 Területi Hatásvizsgálata c. dokumentum rövid kivonata. A teljes dokumentum a Hajdú-Bihar megyei Önkormányzat honlapján érhető el.

4.1. Előzmények, a területi hatásvizsgálat kidolgozásának folyamata

A 2014-2020-as európai uniós tervezési időszakra való felkészülésben kiemelt szerepe van a megfelelően előkészített, megalapozott területi terveknek. A releváns dokumentumok elkészítése során a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X.6.) Kormányrendeletben (a továbbiakban a 218/2009. (X.6.) Kormányrendelet) foglaltak szerint kell eljárni.

A 218/2009. (X.6.) Kormányrendelet értelmében a megyei területfejlesztési koncepcióra és a területfejlesztési programra területi (környezeti, társadalmi, gazdasági) hatásvizsgálat készül. A területi hatásvizsgálat környezeti részét az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló **2/2005. (I.11.) Kormányrendelet** (a továbbiakban 2/2005. (I.11.) Kormányrendelet) előírásainak megfelelően kell kidolgozni. Abban az esetben, ha a területfejlesztési koncepció és a területfejlesztési program tervezése és elfogadása azonos időpontban történik, egy területi hatásvizsgálat elkészítése is elegendő. Releváns jogszabály továbbá az országhatárokon áterjedő környezeti hatások vizsgálatáról szóló, Espoóban, 1991. február 26-án elfogadott egyezményhez kapcsolódó, a stratégiai környezeti vizsgálatról szóló, Kijevben, 2003. május 21-én elfogadott jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló **132/2010. (IV.21.) Korm. rendelet**; a környezet védelmének általános szabályairól szóló **1995. évi LIII. törvény**, illetve az Európai Parlament és a Tanács bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról szóló **2001/42/EK (2001. július 27.) irányelve**.

A megyei önkormányzatok a 2014-2020-as pénzügyi keret felhasználásának időszakára az eredményes felkészülés érdekében szorosan együttműködnek az operatív programok előkészítésében részt vevő megyei szintű szereplőkkel, valamint a regionális fejlesztési ügynökségekkel. A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzattal való együttműködés jegyében az **Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft.** (a továbbiakban ÉARFÜ Nonprofit Kft.) készítette el a Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Koncepció Területi hatásvizsgálatát, illetve az ÉARFÜ Nonprofit Kft. **készíti a Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Program 2014-2020** (a továbbiakban Program) **Területi hatásvizsgálatát.**

4.2. A területi hatásvizsgálat eredményei röviden

A területi hatásvizsgálat a tervezésnek egy olyan eleme, mely lehetőséget teremt arra, hogy a **társadalmi, gazdasági, környezeti, fenntarthatósági szempontokat esetleg gyengítő célokat, a környezetre kockázatot jelentő beavatkozásokat már a Program kidolgozása során feltárja és javaslatokkal segítse** kidolgozóit e szempontok figyelembevételére.

A munka során feltárára kerültek az **egyes prioritások által várhatóan generált társadalmi, gazdasági és környezeti hatások**, majd sor került egy **fenntarthatósági mátrix** kidolgozására is, mely a Program prioritásainak és a fenntarthatósági értékrendnek az ütköztetését szolgálta, s mellyel megállapíthatóak azok az ütközőterületek, melyek kockázatot jelenthetnek a fenntarthatóság szempontjaira nézve. Ezek után **javaslatokat** kerültek megfogalmazásra, melyek segítséget nyújtanak a feltárt negatív társadalmi, gazdasági és környezeti hatások minimalizálására.

Az elvégzett területi hatásvizsgálat során a megyei Területfejlesztési program vonatkozásában az alábbiak kerültek megállapításra:

- a megyei Területfejlesztési program **mind a nyolc prioritása megfelel a fenntarthatósági értékrend alapelveinek**
- az értékrend és a kialakításra kerülő prioritások közt **feloldhatatlan ellentét nem azonosítható** be
- **erősíthető területként szükséges tekinteni a megye határain kívülre mutató kapcsolódásokra**, együttműködésekre, a megyehatárt átlépő negatív társadalmi, gazdasági, környezeti hatások enyhítését szolgáló közös programok, megoldások ösztönzésére, az összefogásban rejlő erősségek kiaknázására
- **környezeti kockázatot is jelentő területként szükséges tekinteni a 4. Elérhetőség javítása prioritásra**. Bár a tervezett infrastrukturális beruházások egy része, mint pl. a kerékpárutak építése, vagy a kötöttpályás közlekedés feltételeinek megerősítése a fenntartható fogyasztói szokások és egészségtudatosság felé mutató irányt jelent, azonban a motorizált és egyéni közlekedést segítő autópályafejlesztések, kül- és belterületi útfejlesztések, közúti közösségi közlekedési módok terjedése a mobilitás erősödéséhez, a közlekedési eredetű por- levegő- és zajszennyezések erősödéséhez vezethetnek, a természeti erőforrások védelme-, illetve a környezeti fenntarthatóság ellen hathatnak.
- Javasolt **minden infrastrukturális jellegű beruházás során a környezet szempontjainak az erősítése**, a környezeti és táji adottságok, értékek megóvására, a természeti környezet megőrzésére való törekvés, illetve a társadalom körében a **környezeti tudatosságra** nevelés minél szélesebb körű megjelenítése a 2014-2020-as tervezési időszak beruházásaiban.

4.3. A területi hatásvizsgálatban megfogalmazott javaslatok a társadalmi, gazdasági és környezeti szempontú intézkedésekre

4.3.1. A Program érvényesülése során fellépő, társadalomra, gazdaságra, környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vonatkozó javaslatok

A megyei Területfejlesztési program megvalósulása várhatóan nagyarányú infrastrukturális jellegű beavatkozást fog a megyében eredményezni, és az anyagi infrastruktúrát nem - vagy csak minimálisan - érintő elemek (pl. átszervezések, befektetés-ösztönző lépések) elenyésző részét fogják képezni a beavatkozásoknak. A Program előző fejezeteiben felvázolt hatásai várhatóan jelentős társadalmi, gazdasági és környezeti hatásokat fognak a megyében kiváltani, azonban ezek a hatások nagy valószínűség szerint inkább pozitív irányúak lesznek, különösen a társadalom és gazdaság számára, kellő odafigyelés mellett nem eredményeznek visszafordíthatatlan károkat sem a társadalom, sem a gazdaság, sem a környezet elemeiben.

A társadalmi, gazdasági szempontok tekintetében minden infrastrukturális beruházás esetében szükséges a **munkahelyteremtés** minél nagyobb arányú megvalósítására, illetve, a meglévő **munkahelyek megtartására**, a nyújtott **szolgáltatások esélyegyenlőségi szempontoknak eleget tevő kiépítésére** törekedni.

A **megye népességének elvándorlását mérsékelhetik** a megyében megvalósítandó fejlesztések, képzések, munkahelyteremtő és esélyegyenlőséget javító beruházások, ösztöndíj-lehetőségek.

Szükséges a **munkaerő-piaci kereslethez mindinkább igazodó képzések megteremtése, beruházások megvalósítása**, melynek révén a megye munkaképes korú lakossága mind nagyobb arányban képes belépni a munkaerő-piacra és megerősíteni ottani pozícióit.

A **magas hozzáadott értéket képviselő, kutatást- fejlesztést-innovációt ösztönző beruházások, beavatkozások** mind nagyobb mértékű megvalósítása, támogatása szükséges, ezáltal növelve a megye gazdasági erejét, hazai és nemzetközi elismertségét.

Az infrastrukturális beavatkozások leginkább a környezeti elemek tekintetében jelenthetnek veszélyforrást, ezért az ütközőfelületként aposztrofált **közlekedési infrastruktúra** vonatkozásában teszünk javaslatot a várhatóan fellépő negatív hatások minimalizálására.

A megyei Program 4. Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében prioritása irányul a megye közlekedési infrastruktúrájának javítására, mellyel nem csupán a megyén belüli közlekedési igényekre kíván reagálni, hanem a tervezett fejlesztések a megye szomszédos megyék felé irányulásának, nagytérségi összeköttetésének javulását is szolgálják. A közlekedési-, logisztikai célzatú beruházások azonban nem csupán egyetlen prioritásra (a 4.-re) koncentrálnak, hanem megjelennek a 7. Innovatív gazdaságot támogató környezet fejlesztése Debrecenben és a 3. Versenyképes gazdaság prioritásban is, ezért is fontos hangsúlyozni, hogy a tervezett beruházások során rendkívül fontos a **környezetre gyakorolt negatív hatások minimalizálása, a károkozás kockázatának csökkentése, fenntarthatóság szem előtt tartása, valamint a hagyományos gazdaságossági szempontok figyelembe vétele.**

A beavatkozások kiválasztásánál szükséges elhárítani az akadályokat a **nem motorizált közlekedési módokat preferáló beavatkozások** előtt.

A közlekedés fejlesztésekor, legyen az akár infrastrukturális, akár nem, pl. menetrend összehangolás a **szolgáltatást a valódi igényekhez** szükséges igazítani, aktuális igényfelmérések alapján.

A tervezett közlekedési fejlesztések **nem hathatnak a lakosság rendszeres közlekedési idejének- és távjának növekedése irányába**, nem növelhetik a napi munka-és lakóhely közti ingázás idejét, távolságát. Kivételt képez ez alól az új munkahelyek teremtése révén azok megközelítése.

A közlekedési fejlesztéseknek elő kell segíteni, hogy a helyben nem elérhető lakossági igények (pl. közszolgáltatásokhoz való hozzáférés) kielégítése **minél kisebb utazási kényszerrel** járjon.

Az útfelújítási fejlesztések során a környezetvédelmi szempontokat figyelembe véve javasolt a **kapacitásokat nem növelő beruházások preferálása**, illetve a **közlekedési infrastruktúrát kísérő zöldfelületek, fasorok megőrzése és megújítása** szükséges.

Javasolt a **közlekedésbiztonsági és forgalomtechnikai fejlesztések előnyben részesítése a burkolatfelújításokkal szemben.**

A közlekedési infrastruktúrák mentén megvalósítandó **közvilágítási rendszerek kiépítése, fejlesztése** esetében az **energiatakarékos és fényszennyezés-mentes technikai megoldások alkalmazása szükséges.**

A fejlesztések **nem bátoríthatják a közutakon kívüli gépjárműmozgást**, az ilyen jelleg csupán korlátozott kiterjedésben és kijelölt keretek közt valósulhat meg, kerülve a természeti-, környezeti szempontból érzékeny területeket.

A (közúti, légi) közlekedés infrastruktúráját érintő beruházásokkor a **por-és zajterhelést csökkentő elemek** integrálásának, továbbá tájba illesztésének minél optimálisabb szintjét szükséges elérni.

A közösségi közlekedésre vonatkozó fejlesztési elképzelésekbe javasolt minden esetben integrálni a lakosságot tájékoztató, **szemléletformáló elemeket a közösségi és fenntartható, környezetbarát közlekedés népszerűsítése érdekében.**

A közlekedéssel kapcsolatos javaslatokon túlmenően az alábbi területek erősítése igényel a Programban szerepeltetetteknél nagyobb figyelmet:

- az erdővel, erdőgazdálkodással kapcsolatos fejlesztési megközelítések
- az ipar környezeti hatásának csökkentésére vonatkozó megközelítések

- a veszélyes anyagok használatával kapcsolatos kockázatkezelés, illetve a veszélyes anyagok, veszélyes készítmények káros hatásainak kezelése
- katasztrófavédelem
- a felmerülő környezeti és éghajlat-változási kockázatok megértése, értékelése, kezelése
- a beltéri levegőminőség javítására, a biológiai allergének elleni védekezésre, az élelmiszerbiztonságra, illetve a környezet egészségügyi információs rendszer kialakítására, fejlesztésére irányuló törekvések
- a települési csapadékvíz-gazdálkodás és a zöldterületi rendszer fejlesztése.
- a jó halászati és horgászati gyakorlat elterjesztése, a halas vizek és a természetes fürdővizek óvása, a vízi környezeti problémák monitoring hálózata és informatikai fejlesztésének súlya erősítendő
- a hidromorfológiai szempontokat figyelembe vevő vízhasználatok

Javasolt minden infrastrukturális jellegű beruházás során a **környezet szempontjainak az erősítése**, a környezeti és táji adottságok, értékek megóvására, a természeti környezet megőrzésére való törekvés, illetve a társadalom körében a **környezeti tudatosságra** nevelés minél szélesebb körű megjelenítése a 2014-2020-as tervezési időszak beruházásaiban.

A megőrződött természetes élővilág, a **védett természeti területek**, a NATURA 2000 természet megőrzési és madárvédelmi területek, valamint az érzékeny természeti területek megóvása, az élővilág élettere szétszabdalódásának gátlására továbbra is hatékony lépések megtétele szükséges.

A **kedvező táji adottságok, táji örökségek megőrzése, a zöldfelületek** ökológiai és használati értékének növelése, zöldfelületek növelése és minőségi javítása, az ökológiai viszonyoknak megfelelő, honos fajok alkalmazásának előtérbe helyezése szükséges.

A **zöldmezős beruházások nagyságát és mértékét korlátozni szükséges** a termőföld megőrzése, sokoldalú funkcióképességének fenntartása céljából. Amennyiben feltétlenül indokolt, és a beruházás megvalósítására kizárólag termőföldek igénybevételel kerülhet sor, törekedni kell arra, hogy az elsősorban a gyengébb minőségű termőföldeken valósuljon meg.

4.3.2. **Javaslat olyan társadalmi, gazdasági, környezeti szempontokra, intézkedésekre, melyeket más tervek, illetve programok esetében figyelembe kellene venni**

A megyei Területfejlesztési program ad teret a megye 2014-2020-as költségvetési periódusában megvalósítani tervezett fejlesztéseknek. Jelen fejlesztésekhez pénzügyi alapot legjelentősebb mértékben az európai uniós fejlesztési célú források adnak majd, kisebb mértékben valósulnak meg előreláthatóan a beruházások tisztán hazai forrásokból. Az európai uniós fejlesztési források megszerzéséhez szükséges elkészítenie a tagországoknak a Partnerségi Megállapodásukat, illetve ágazati és területi operatív programjaikat, melyek keretet adnak a jövőbeni fejlesztéseikhez. A megye számára a jövőbeni fejlesztések, beruházások szempontjából igen fontos, hogy minden elérhető (európai uniós) forrást képes legyen a legnagyobb hatékonysággal felhasználni, ezért is szükséges a tervdokumentumok határidőre történő elkészítése és minőségi kidolgozása. Hajdú-Bihar megye számára releváns területi operatív program a Terület-és településfejlesztési Operatív Program (TOP).

A jövőbeni fejlesztések megvalósításához, kiválasztásához fontos, hogy **az operatív programok szintje alatti dokumentumok, támogatási rendszerek, pályázati kiírások** nagy hangsúlyt szenteljenek a társadalom által értelmezett, azaz a társadalmi, gazdasági, környezeti fenntarthatóság szempontjainak.

A jövőben megvalósítandó **pályázatok, projektek kiválasztási rendszerének** kidolgozásakor olyan elemeket szükséges beépíteni a kritériumrendszerekbe, melyek valóban számon kérhető fenntarthatósági elemek tervezését és megvalósítását teszik lehetővé, és esetleges elmaradásuk szankcionálható is.

A megyei Területfejlesztési program által tervezett beruházások megvalósításakor szükséges figyelembe venni a **szomszédos megyék hasonló szintű tervdokumentumában** megfogalmazott fejlesztési igényeket, illetve a **megyék közös fellépést igénylő akciótervei, cselekvési programjai** tartalmát az együttműködések, a szinergikus hatások mind nagyobb mértékű figyelembe vétele, kiaknázása céljából.

A következő időszak beruházásai során fontos rendezőelv lehet a korábban megvalósított — elsősorban európai uniós — fejlesztésekhez való kapcsolódás, ezáltal lehetőség nyílik a korábbi tervezési időszakban már létrejött eredmények, kialakított infrastruktúrák felhasználására, kibővítésére, a **szinergikus hatások mind nagyobb fokú kiaknázására**.

5. A végrehajtásában közreműködő szervezetek közti munkamegosztás, együttműködés és információcsere meghatározása, az érdekérvényesítés rendszere

5.1. A végrehajtásban közreműködő üzleti és civil szervezetek bevonásának módja, a Hajdú-Bihar megyei Önkormányzat Partnerségi Programja

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 27. § (1) bekezdése szerint a megyei önkormányzat területi önkormányzat, amely törvényben meghatározottak szerint területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési, valamint koordinációs feladatokat lát el. A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény 13. § (2) bekezdés értelmében – az 1. fejezetben megfogalmazott feladatokon túlmenően – a megyei önkormányzat gondoskodik a tervezés és a végrehajtás során a partnerség elvének érvényesítéséről.

A partnerség fogalma, célja, rendeltetése

A megyei területfejlesztési koncepció elkészítése tárgykörében a területfejlesztésben érintett megyei szereplők bevonására, érdemi konzultációra épülő kommunikációs folyamat, társadalmi egyeztetés, melynek célja, hogy a szereplők önkéntes részvétellel megismerjék a megye közössége számára fontos területfejlesztési kérdésekben egymás véleményét, álláspontját, és a megyei területfejlesztési koncepció, mint produktum létrehozását szem előtt tartva aktív részesei legyenek az álláspontok, fejlesztési elképzelések megvitatásának, lehetőség szerint közös vélemény kialakításának annak érdekében, hogy Hajdú-Bihar Megye Területfejlesztési Koncepciója illeszkedjen az Országos Területfejlesztési Koncepció, valamint az Országos Fejlesztési Koncepció tartalmához.

A társadalmi egyeztetés szereplői, bevonandó célcsoportok

Jogszabályi determináció

A területfejlesztési koncepció, illetve program véleményezésére jogosult szervek, szervezetek listáját a 218/2009. (X.6.) Kormányrendelet 10. sz. melléklete tartalmazza.

Kulcsszereplők, érintettek

- a) Közszféra:
 - közintézmények /egyetem; főiskola; egészségügyi intézmény/
 - állami hivatalok
- b) Önkormányzatok:
 - települési önkormányzatok: községek, városok;
 - megyei jogú város kiemelten
 - nemzetiségi önkormányzatok
- c) Érdekképviselői csoportok:
 - civil szervezetek
 - non-profit szervezetek
 - kamarák
 - vallási csoportok, gyülekezetek

d) Gazdasági élet szereplői:

- kamarák, szakmai szervezetek; klaszterek;
- kis- és középvállalkozások
- nagyvállalkozások
- munkaadói, munkavállalói szervezetek

A megyei önkormányzat feladatai a társadalmi egyeztetés folyamatában

1. A területfejlesztési feladatok megjelenítése a megyei önkormányzat szervezeti felépítésében:

A területfejlesztési feladattartalom címzettje a megyei önkormányzat, amely ezen feladatai ellátására egyrészt szakbizottságot – Fejlesztési, Tervezési és Stratégiai Bizottság – hozott létre a stratégiai feladatok meghatározása céljából, másrészt intézménye, az önkormányzati hivatal szervezetén belül Fejlesztési Osztályt működtet az operatív feladatok realizálására.

A megyei közgyűlés Megyei Tervezéskoordinációs Bizottságot (MTB) hoz létre a tervezési és partnerségi folyamatok koordinálása, valamint az elkészült dokumentumok véleményezése, véleményeztetése céljából, továbbá ezen bizottság feladata a megyei szintű tervdokumentumok időközi és végső változatának szakmai elfogadása, a megyei közgyűlés elé terjesztés előtt. A Megyei Tervezéskoordinációs Bizottság a tervezési folyamatok során munkacsoportokat hozhat létre, illetve a kistérségi fejlesztési részprogram elkészítésének koordinálására és a részprogram véleményezésére kistérségenként egy-egy területi munkacsoportot hoz létre.

Az MTB tagjai:

- a megyei közgyűlés elnöke
- a megyei közgyűlés alelnökei
- megyei jegyző
- Fejlesztési, Tervezési és Stratégiai Bizottság elnöke

2. A megyei önkormányzat feladatai a partnerségi kommunikáció folyamatában:

a) A társadalmi egyeztetés megtervezése, előkészítése

- Határozza meg a társadalmi egyeztetés céljait;
- Készítse el egy hosszabb /szakértői körnek szánt) és egy rövidebb, közérthető formában és tartalommal a társadalmi konzultációra szánt anyagot;
- Határozza meg a társadalmi konzultáció egyes fázisainak módszereit;
- Szervezze és teremtsen meg a társadalmi konzultáció egyes fázisaiban alkalmazott módszereinek szervezeti, technikai hátterét;
- Tervezze meg a beérkezett vélemények, kérdések, észrevételek megválaszolásának formáját és módját;
- Azonosítsa a társadalmi egyeztetés szakértőit, felelőseit;
- Azonosítsa a társadalmi egyeztetés szereplőit; érintettjeit, résztvevőit;
- Jelölje ki a társadalmi egyeztetés időpontját, helyszínét;
- Biztosítsa a társadalmi konzultáció nyilvánosságát;
- Határozza meg a társadalmi egyeztetés költségeit;

b) A társadalmi egyeztetés lebonyolítása

- Válassza ki az adott egyeztetéshez adekvát módszert;
- Azonosítsa az adott egyeztetés tényleges szereplőit, érintettjeit, résztvevőit;
- Írjon motivációs levelet az egyeztetésre történő felhívással;
- Értesítse ki az adott egyeztetés szakértőit, felelőseit, szereplőit, érintettjeit;
- Rendelkezzen az egyeztetés nyilvánosságának biztosításáról;
- Készítse elő a konzultáció dokumentációját;

- Készítse el és kezelje kiemelten azon lényeges kérdések listáját, amelyet indokolt és szükséges megvitatni a társadalmi egyeztetésen;
- Foglalja össze és válaszolja meg az egyeztetési dokumentumokkal kapcsolatos kérdéseket, felvetéseket, hozzászólásokat;
- Összegezze a társadalmi konzultáció eredményeit;
- Töltessen ki a résztvevőkkel válaszadói információs kérdőívet, amely közvetlen visszacsatolás az egyeztetésekről;

5.2. A megvalósítást és a program monitoringozását meghatározó folyamatok jogszabályi keretei

A Kormány 1545/2013. (VIII. 15.) Korm. határozatával döntött az európai uniós programok lebonyolítását támogató intézményrendszer felállításának módjáról, továbbá arról, hogy a **2014–2020-as európai uniós programok végrehajtásában kijelölésre kerülő közreműködő szervezetek** 2014. január 1-től az érintett – az 1600/2012. (XII. 17.) Korm. határozat 1. mellékletében rögzített – miniszterek irányítása alá kerülnek.

Operatív program (indikatív megnevezés)	Forrás	Szakmai tartalom meghatározásáért első helyen felelős tárca	Irányító hatóság elhelyezése
Gazdaságfejlesztési és Innovációs OP (GINOP)	ERFA	NGM	NGM
Versenyképes Közép-Magyarország OP (VEKOP)	ERFA	NGM	NGM
Terület- és Településfejlesztési OP (TOP)	ERFA	NGM	NGM
Intelligens Közlekedésfejlesztési OP (IKOP)	ERFA, KA	NFM	NFM
Környezeti és Energetikai Hatékonysági OP (KEHOP)	ERFA, KA	NFM, VM	NFM
Emberi Erőforrás Fejlesztési OP (EFOP)	ERFA, ESZA	EMMI	EMMI
Koordinációs OP (KOP)	KA	ME	ME
„Vidékfejlesztés, halászat” OP	EMVA, ETHA	VM	VM

A Kormány a területi operatív programok vonatkozásában (a 1545/2013. (VIII. 15.) Korm. Határozatával) kijelölte, hogy a **regionális fejlesztési ügynökségek** (a jelenlegi területi operatív programok végrehajtásának közreműködő szervezetei) 2014. január 1-től a területileg érintett megyei önkormányzatok irányítása alá kerülnek.

A 2014-2020-as európai uniós programok végrehajtásában kijelölésre kerülő **közreműködő szervezetek** 2014. január 1-től az irányító hatóságokat irányító minisztériumok alá kerülnek (Partnerségi Megállapodás 2013. július 2-i verzió).

A fentiekben bemutatásra került, hogy a 2014-2020-as tervezési időszak európai uniós források vonatkozásában legfontosabb tervdokumentuma a Partnerségi Megállapodás. Ennek 2013. július 1-jei változata szerint a megyei önkormányzatok funkciói az alábbiak lesznek a megvalósítás és monitoring vonatkozásában.

Funkció	Megyei önkormányzat
Programozási szerepkör	Az 1. fejezetben meghatározott fejlesztési dokumentumok elkészítése
Elfogadás (támogatási döntés)	Irányító Hatóság a megyével való tárgyalásos folyamat eredményeként.
Kedvezményezetti státusz	Igen, amennyiben a fejlesztések esetében releváns.
Együttdöntés a projektek kiválasztásában	Igen
Monitoring	Igen, minden a TOP-ban szereplő megyei fejlesztés kapcsán, (de az ágazati OP-k térségben megvalósuló fejlesztéseit is nyomon követi)
Közreműködő szervezetek	Munkáját területileg decentralizált közreműködő szervezet segíti (jelenlegi RFÜ-k bázisán)

A Kormány 1731/2013. (X. 11.) Korm. határozatával döntött a **2014–2020-as európai uniós programok lebonyolításának alapelveit**. Ennek értelmében a Kormány elkötelezett abban, hogy a 2014–2020-as programozási időszakban az uniós források felhasználásához kapcsolódó feladatok ellátása során felszámolja a korábban kiszervezett tevékenységeket. Ezen feladatokat a jövőben az állam, a meglévő belső erőforrásaira építve, azokat kibővítve kívánja megvalósítani annak érdekében, hogy elősegítse a befolyásmentes, szakmai szempontú, gyors döntéshozatalt és végrehajtást. E határozat legfontosabb elemei az alábbiak:

- Az újonnan kialakításra kerülő fejlesztéspolitikai intézményrendszer **gyors, átlátható, diszkrimináció-mentes, költségtakarékos és hatékony működésű** legyen. Megvizsgálásra kerül a pályázók számára kisebb költséget jelentő kiválasztási, projektfejlesztési és implementálási eljárások alkalmazhatósága, mint például normatív támogatások, global grant, egyszerűbb feltételrendszerű visszatérítendő támogatások.
- A **közsféra szervezet pályázók** esetén a pályáztatás jelenlegi gyakorlata megszűnik. Esetükben az európai uniós jogszabályokkal összhangban, az operatív programok szakmai és pénzügyi céljait figyelembe véve – az ágazati prioritást élvező projekteket előnyben részesítve – a projekt szelekciót egyszerűsített kiválasztási eljárással kell megvalósítani.
- Az európai uniós forrásból megvalósuló projekteket a projektötlet megszületésétől a projekt megvalósulásáig, különösen a **pályázati dokumentáció összeállítását, valamint a projektek végrehajtásának támogatását felkészült szakértői bázison alapuló állami kapacitások megteremtésével** kell biztosítani a következők szerint:
 - megyei jogú város és megyei önkormányzatok esetében önálló, saját erőforrások biztosításával;
 - az ágazati szervezetek, minisztériumok esetében állami (központi) kapacitások biztosításával;
 - helyi- és nemzetiségi önkormányzatok, állami cégek esetében állami (központi) kapacitás biztosításával;
 - az így kiépített humán kapacitások kisvállalkozók és bevett egyházak számára történő igénybevitelét is biztosítani kell.
- A pályázatok **értékelését** az intézményrendszeren belüli kapacitásokkal kell megoldani, külső erőforrások igénybevétele nélkül.
- A **közsféra kedvezményezettek** esetében állami, belső kapacitás kiépítése szükséges a projektmenedzsment feladatok ellátására.
- A végrehajtási intézményrendszer szereplői számára ki kell alakítani egy gyakorlatorientált, probléma centrikus továbbképzési rendszert a Karrier Programon keresztül.

- Az európai uniós források felhasználása során a közbeszerzési rendszer olyan irányú átalakítása szükséges, amely hatékonyabbá, átláthatóbbá, szabályosabbá és költségtakarékosabbá teszi a közsféra kedvezményezettek számára a közbeszerzési eljárásokat.
- Az európai uniós elvárások mentén, meghatározó állami szerepvállalás mellett, állami tulajdonban lévő szervezeten keresztül kell megvalósítani a pályázati rendszer egységes, nemzeti szintű informatikai nyilvántartását, nyomonkövetését, monitoringozását.

A TOP 3.0 munkaközi verziója a **Közösségi szinten irányított várostérségi helyi fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)** tekintetében is szerepet szán a megyéknek a monitoring és megvalósítás tekintetében. A Partnerségi Megállapodás munkaváltozata szerint a CLLD-k kapcsán a megyéknek az alábbi releváns koordinációs feladatai vannak:

- véleményezés keretében erősítsék az ágazati programok megyéjüket érintő tervezett fejlesztéseinek összehangoltságát;
- segítsék a CLLD csoportok közötti földrajzi lehatárolások összehangolását;
- HACS igény esetén támogassák és segítsék a helyi stratégia megalkotását és végrehajtását;
- hangolják össze a területükön megvalósuló stratégiákat, annak érdekében, hogy a megye területén megvalósuló fejlesztések minél több szinergikus hatást eredményezzenek,
- a területükön összehangolják a kisvárosi vidékies térségek közösségvezérelt fejlesztési programjait és támogatják az ehhez kapcsolódó adminisztratív feladatok megvalósítását.

A Kormány úgy döntött, hogy a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium és a Vidékfejlesztési Minisztérium európai uniós programokat **állami támogatási szempontból vizsgáló szervezeti egységei** 2014. január 1-jétől a központi koordináció részeként a Miniszterelnökség irányítása alá kerülnek.

A Kormány **1085/2014. (II. 28.) Korm. határozatával** rendelkezett a közreműködő szervezetek útján ellátott feladatokkal kapcsolatos egyes koncepcionális kérdésekről.

A Kormány 1187/2014. (III. 28.) Korm. határozata rendelkezik az **intelligens szakosodási stratégia tervezési folyamatának irányítási rendszeréről**. A jogszabály részletes tartalmát a 6.2. fejezet tartalmazza.

5.2.1. A monitoringra és értékelésre vonatkozó hazai és európai uniós jogszabályi determinációk és iránymutatások

Ahogy az a 6.2. fejezetben bemutatásra kerül - 1996. évi, a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló XXI. törvény alapján, a **megyei önkormányzat területfejlesztési és területrendezési feladatai között szerepel** a területfejlesztési tervek végrehajtásával kapcsolatos feladatok ellátása keretében:

- a) a megyei területfejlesztési koncepció és a megyei területfejlesztési programok végrehajtásának nyomonkövetése és **értékelése**,
- b) **monitoring bizottság vagy más döntéshozó szerv** útján való közreműködés a **területi operatív programok** irányításában, megvalósításuk végrehajtásában és
- c) más megyei önkormányzatokkal és az államigazgatási szervekkel **közösen, monitoring bizottság** vagy más döntéshozó szerv útján való közreműködés a **határon átnyúló nemzetközi fejlesztési programok** irányításában, részt vesz azok lebonyolításában, végrehajtásában.

A megyei önkormányzat vidékfejlesztési és koordinációs feladatai kapcsán a területfejlesztési törvény előírja a **vidékfejlesztési akciók lebonyolításának** nyomon követését és **értékelését**, valamint **monitoring bizottsági feladatok ellátását** a programok végrehajtásához kapcsolódóan.

Az **Európai Bizottság** 2014 januárjában hozta nyilvánosságra a **2014-2020-as programozási időszakra vonatkozó iránymutatásának tervezetét** az ERFA és KA vonatkozásában.⁵ Az iránymutatással a Bizottság a tagállamokat és a releváns szereplőket kívánja segíteni. A dokumentum célja, hogy gyakorlati tanácsokat adjon az új szabályok megvalósításához. Jelentős változások történtek a monitoring és értékelés jelentőségét illetően. A legfontosabb a szakpolitikai célok egyértelműbb kifejezésre juttatása. Ez alapvető fontosságú a célorientált szakpolitika megvalósítása, valamint a forrás lehívására fókuszáló korábbi szemlélettől való eltávolodás érdekében. Jelentős változást jelent még a monitoringhoz és értékeléshez kapcsolódó feladatok elválasztásának igénye. Világosan elválasztásra kerülnek az értékelés különböző típusai és erősebb módszertan követel meg a beavatkozások hatásainak bemutatására vonatkozóan.

Az Európai Parlament és a Tanács 1303/2013/EU rendelete értelmében minden prioritás az alapspecifikus szabályoknak megfelelően minőségi vagy mennyiségi szempontból kifejezett mutatókat és kapcsolódó célértékeket határoz meg a program végrehajtásában a célkitűzések megvalósításához képest elért előrehaladás értékelésére, ami a monitoring, az értékelés és az eredményesség felülvizsgálatának alapját képezi. Ezek a mutatók tartalmazzák a kihelyezett összegekre vonatkozó pénzügyi mutatókat, a támogatott műveletekre vonatkozó kimeneti mutatókat és az érintett prioritáshoz kapcsolódó eredménymutatókat.

Értékeléseket kell végezni a programok kidolgozása minőségének és végrehajtásának a javítása érdekében, valamint eredményességük, hatékonyságuk és hatásuk felmérésére. Az adott ESB-alap küldetésével összhangban értékelni kell a programok hatását az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedésre vonatkozó uniós stratégia célértékeihez képest, valamint – adott esetben – figyelemmel az adott program méretére a GDP-hez és az érintett programterületen jellemző munkanélküliséghez képest. A tagállamoknak kell biztosítani az értékelésekhez szükséges adatok – beleértve a közös és adott esetben a programspecifikus mutatókra vonatkozó adatokat – előállításához és gyűjtéséhez szükséges eljárások rendelkezésre állását.

A területfejlesztési törvény értelmében a Kormány rendeletben fogja szabályozni a területi monitoring rendszer feladat- és hatáskörét, szervezeti és működési rendjét. E Kormányrendelet jelen dokumentum készítésekor még nem jelent meg.

5.3. A végrehajtásban közreműködő szervezetek együttműködésének formális keretei, felelősségei, kompetenciái

A fentiekben bemutatásra kerültek a nemzeti szintű végrehajtás jelenleg ismert, jogszabályokban rögzített keretei. Jelen alfejezet a megyét érintő, jelen stratégia készítésekor még nem tervezhető, később kerül kidolgozásra.

⁵ The Programming Period 2014-2020 – Guidance Documentation Monitoring and Evaluation – European Regional Development Fund and Cohesion Fund – Concepts and Recommendations

6. A végrehajtás és a finanszírozás intézményi és eljárásrendi rendszerének átfogó bemutatása

A stratégia finanszírozási célja az ágazati adottságok erősítésével egy nemzetközileg is versenyképes, specializált és hosszú távon is működőképes rendszer kialakítása, amely forrás-felhasználási hatékonyságában meghaladja a korábbi időszakok rendszereit, és ennek segítségével hozzájárul egy európai viszonylatban is versenyképes, fenntartható helyi gazdaság létrejöttéhez.

Mivel az utóbbi években a Magyarországon megtörtént fejlesztési beruházások több mint 90%-ban az Európai Unióhoz kötődő forrásokra támaszkodtak, ezért a közeljövőben reálisan a szakpolitikai eszközök esetében az EU forrásokban lehet gondolkodni (SA). Az intézményrendszernek tehát az EU forrásokat elosztó intézményrendszerhez kell kapcsolódnia, figyelembe véve azonban a Strukturális Alapokon kívüli forrásokat is, melyek forrása egyaránt lehet európai és magyar, állami vagy privát.

6.1. A jelenlegi irányítási struktúra bemutatása, tapasztalatok összegzése

A területi (és gazdasági) tervezés területén 2010 óta a megyei önkormányzatok kaptak feladatot Magyarországon. A megyei önkormányzatok ún. teljes tervezést végeznek, amely lefedi az élet minden területét (gazdasági, szociális, oktatási, stb).

Emellett különböző területeken ágazati, szakosodott tervezés is folyik, amelyet helyi szinten különböző szervezetek látnak el:

- INNOVA Észak-Alföld Innovációs Ügynökség: S3 tervezés, Regionális Innovációs Stratégia tervezés
- ENEREA Észak-Alföldi Energia Ügynökség: Megújuló energia stratégia tervezés
- Megyei kereskedelmi és iparkamarák: szakképzési stratégia
- Debreceni Egyetem, Nyíregyházi Főiskola, Szolnoki Főiskola: intézményfejlesztési terv (tudománypolitika)
- Városfejlesztési társaságok (pl. Euro-Régió ház): ITS városfejlesztési stratégia

Fontos, hogy az ágazati stratégiák beépítésre kerüljenek a megyei stratégiai koncepciókba, ezáltal mind országos, mind EU szinten egységesen jelenjenek meg a városok/megyék/régió stratégiai irányai.

A **Strukturális Alapok forráselosztása** során az EB szigorú követelményrendszert támaszt, amelyet egy intézményi akkreditáció során ellenőriznek le. A források elosztását intézményi akkreditáció útján kiválasztott szervezet bonyolítja le.

A korábbiakban is jellemző volt, hogy az operatív programok hosszú távra, előre megtervezett struktúrájába a regionális és ezen keresztül a megyei beleszólás – a tervezési időszak társadalmi egyeztetéseinek a lezárulása után – meglehetősen kicsi volt, ennél fogva a regionális (NUTS2) intézményi közreműködés a forráselosztásba ténylegesen adminisztratív jellegű volt, érdemi, önálló döntéshozatal regionálisan nem történt. A közreműködéssel megbízott Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség ugyanakkor igyekezett a lehető legszélesebb érdekelti köröket elérni a társadalmi egyeztetésekkor.

A tárgyalt időszakra jellemző volt, hogy

- a) az érdekelték helyben, de legalábbis a megyén belül, viszonylag könnyen jutottak szakmai kapcsolathoz és közreműködőhöz a projekteket illetően;
- b) a tervezés és társadalmi vita nagy hatékonysággal érte el a leendő projektgazdákat, akik így megfelelően fel tudtak készülni adott támogatási körre;
- c) a központi irányítás és ellenőrzés azonban itt is meglehetősen lassú eljárásokat eredményezett.

Említést érdemelnek még a VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai NKft. által menedzselte interregionális (határon átnyúló) projektek. A források kifizetésének gyorsítása vagy megfelelő mértékű előleg biztosítása megakadályozza a szereplőknél a likviditási problémák kialakulását és növelné a pályázati kedvet.

A 2010 utáni időszakban érezhetően visszaszorult a NUTS2 régió mint irányítási egység szerepe mind a tervezésben, mind a közreműködésben. Az Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség a futó operatív programok menedzselésével foglalkozott, új regionális konstrukciók csak elvétve jelentek meg, és ezek társadalmasítása a korábbiaktól jelentősen elmaradt.

A **Partnerségi Megállapodás** 2013. júliusi verziója is értékelte a jelenlegi kapacitásokat és a következő területeket jelölte meg mint fejlesztendő területeket:

- egységes jogértelmezés, jogorvoslatok és eljárásrend, koordináltabb közbeszerzési gyakorlat,
- bürokratikus terhek csökkentése,
- szakpolitikai összhang, minisztériumi kompetenciák,
- a szakmai előrehaladás nyomonkövetése (indikátorok),
- integrált térségi kezdeményezések támogatása,
- kedvezményezettek felkészítése, szakmai és adminisztratív támogatása, szolgáltató szemlélet.

6.2. A 2014-2020 közötti programozási időszak végrehajtásra és finanszírozásra vonatkozó intézményi és eljárásrendje

Jelen dokumentum 5.2. fejezete részletesen bemutatja a jelenleg hatályos, a megvalósításra és az intézményrendszerre vonatkozó **jogszabályokat**. Az alábbiakban az ezekből következő, jelenleg ismert intézményi keretek kerülnek bemutatásra.

A megye 2014-2020 közötti stratégiai és operatív programjainak megvalósításának legfontosabb eleme a nemzeti hálózathoz szorosan kötődő **megyei intézményrendszer**. Ennek szerepe egyrészt a programok sikeres és egymással szinergiában történő megvalósítási feltételeinek megteremtése, másrészt a döntések végrehajtása, mely a monitoringot és az értékelést is magában foglalja. A megyei önkormányzat szervezeti struktúráját egyrészt a kormányzati, másrészt az EU elvárásainak megfelelően át kell alakítani, ehhez kell igazítani a személyi és tárgyi feltételeket.

A megyei intézményrendszer vonatkozásában a területfejlesztési törvény meghatározza a fő kereteket. Ennek értelmében a **megyei önkormányzat területfejlesztési és területrendezési feladatai a területfejlesztési tervek végrehajtásával** kapcsolatos feladatok ellátása keretében többek között az alábbiak:

- a) a megyei területfejlesztési koncepció és a megyei területfejlesztési programok végrehajtásának nyomon követése és értékelése,
- b) monitoring bizottság vagy más döntéshozó szerv útján a területi operatív programok irányításában, megvalósításuk végrehajtásában közreműködés,
- c) az operatív programok megyében jelentkező feladatainak megvalósításának figyelemmel kísérése, beleértve a megyehatáron átnyúló és más nemzetközi programok végrehajtását a megyei jogú városok önkormányzata kötelező bevonásával, észrevételeik figyelembevételével,
- d) más megyei önkormányzatokkal és az államigazgatási szervekkel közösen, monitoring bizottság vagy más döntéshozó szerv útján közreműködik a határon átnyúló nemzetközi fejlesztési programok irányításában, részt vesz azok lebonyolításában, végrehajtásában,
- e) döntés a Kutatási és Innovációs Alapnak a miniszter által a megyei önkormányzat hatáskörébe utalt pénzeszközeinek pályázati kiírásairól, illetve felhasználásáról, illetve

- f) a megye gazdaságának és foglalkoztatásának fellendítése érdekében gazdaságfejlesztési, befektetés ösztönző tevékenység ellátása, aminek elősegítése érdekében külön szervezetet hozhat létre vagy megállapodás alapján más szervezettel működhet együtt.

Ehhez kapcsolódóan a Hajdú-Bihar megyei Önkormányzat és Debrecen megyei jogú Város Önkormányzata egy **új megyei hatáskörű befektetés ösztönző tevékenységgel létrehozott szervezetet** kíván létrehozni. Ennek keretei a későbbiekben kerülnek meghatározásra.

A fentebb bemutatott jogszabályokkal összhangban a **megyei programok végrehajtását segítő**, részben menedzsment **feladatokat** a megye meglévő és új szervezeteivel lehet és kell ellátni. Ezek több területre vonatkozhatnak, úgymint turizmus, képzés, energetika, közlekedés, gazdaságfejlesztés, innováció, stb. Ennek keretei a későbbiekben kerülnek meghatározásra.

A megyei önkormányzat legfontosabb vidékfejlesztési feladatai az alábbiak:

- a) összehangolja a vidékfejlesztési stratégiákat és akciókat, valamint a helyi akciócsoportok tevékenységét a megyei, térségi, határ menti és határon átnyúló fejlesztési és területfejlesztési koncepciókkal és programokkal, valamint a megyét érintő területrendezési tervekkel,
- b) egyetértési jogkört gyakorol a vidékfejlesztési stratégiák, akciók jóváhagyását megelőzően,
- c) a vidékfejlesztési források felhasználásával kapcsolatban közreműködői szervezeti feladatokat lát el a regionális fejlesztési ügynökség útján,
- d) nyomon követi és értékeli a vidékfejlesztési akciók lebonyolítását és monitoring bizottsági feladatokat lát el a programok végrehajtásához kapcsolódóan, valamint
- e) ösztönzi a települési önkormányzatok összefogását vidékfejlesztési programok kidolgozására és megvalósítására.

Az 5.2 fejezetben bemutatásra kerültek a **2014–2020-as európai uniós programok lebonyolítását támogató intézményrendszer** felállításának szervezeti kereteit meghatározó jogszabályok. Ennek értelmében a jelenleg a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség szervezeti keretein belül főosztályokként működő irányító hatóságok 2014. január 1-jétől az **irányító hatóságokat** átvevő valamennyi minisztériumban egységes szervezeti keretek között kerülnek kialakításra oly módon, hogy az irányító hatóságot képező főosztály(ok) a minisztérium szervezetébe kerülnek.

Ahogy a fentiekben bemutatásra került a megyék munkáját területileg **decentralizált közreműködő szervezet** segíti a jelenlegi **regionális fejlesztési ügynökségek** bázisán, valamint, hogy az RFÜ-k a területileg érintett megyei önkormányzatok irányítása alá kerülnek. A területfejlesztési törvény értelmében a regionális fejlesztési ügynökség feladatai az alábbiak a területi operatív program vonatkozásában:

- a) közreműködő szervezeti feladatokat lát el a területi operatív programok végrehajtásában és ellenőrzésében és
- b) közreműködik a megyei önkormányzat területfejlesztési feladatainak ellátásában.

A 2014–2020 közötti programozási időszakban a pályázati úton felhasználásra kerülő vidékfejlesztési uniós források tekintetében az irányító hatósági feladatokat ellátó szervezeti egység a Miniszterelnökség szervezeti keretein belül kerüljön kialakításra, a közreműködő szervezeti feladatokat a **Nemzeti Agrárgazdasági Kamara**, a nem pályázati úton történő forrásfelhasználás tekintetében az irányító hatósági feladatokat továbbra is a Vidékfejlesztési Minisztérium látja el.

A programok eljárásrendje és finanszírozási hátterük bemutatása a későbbiek során kerül meghatározásra a nemzeti szabályozási kerettel összhangban.

7. Monitoring és értékelési terv

7.1. Hajdú-Bihar megye monitoring és értékelési tervének szakmai és jogszabályi megalapozottsága

A **monitoring** egy olyan figyelemmel kíséző, értékelő tevékenység, amely a közpolitikai programok eredményes, szabályszerű és hatékony megvalósítása érdekében történik. A monitoring feladata, hogy ellenőrizze a programok megvalósításának folyamatát és hatékonyságát, valamint az elért hatást a kitűzött célokhoz viszonyítsa. Az értékelés célja, hogy információt szolgáltatson arról, hogy az egyes intézkedések miként járultak hozzá a célok megvalósításához. A monitoring és értékelő tevékenységek egymást kiegészítve szolgáltatnak információt az intézkedések hatásáról és hatékonyságáról.

Az **indikátor** olyan mutató, amely a komplex valóságról szóló információt (leggyakrabban a számszerűsítés eszközével) egyszerűsíti le. Az indikátor az elért kívánt cél, mobilizált erőforrás, elért hatás, minőség vagy egy kontextus változó mérésére alkalmas.

Az indikátorok megválasztásánál figyelembe kell venni megbízhatóságot és az adatok elérhetőségét. Az elérendő célok szempontjából olyan mutatók használata a célravezető, amelyek **idősorosan rendelkezésre állnak, statisztikailag validálhatók és megfelelnek a módszertani útmutatásoknak**. A jó indikátornak egységes és elfogadott az értelmezése, indokolt a felhasználása az adott intézkedés szempontjából, amelynek monitorozására törekszünk. A monitoring akkor tud igazán jól felhasználható információt adni a programok sikerességéről, ha az indikátorok minél közvetlenebbül kapcsolódnak egyes intézkedésekhez.

A monitoring és értékelés gyakorlati megvalósítása az indikátorok változásának éves jelentések formájában kiadott értelmezésén alapul.

A monitoring és értékelési tevékenységhez szükséges **indikátorokat a következő kettő főcsoportba** lehet sorolni.⁶

I. Output vagy teljesítmény indikátorok, amelyek a stratégia érdekében megvalósuló tevékenységek szempontjából fontosak. Az output indikátorok tehát az elvégzett tevékenységek "termékeit" veszik figyelembe. Ezek azonban nem a program tényleges céljai, hanem a stratégiában kitűzött célok megvalósulásának eszközei.

Jelen fejezet Hajdú-Bihar megye ezen output indikátorait határozza meg.

II. Eredmény (outcome) indikátorok, a stratégiai intézkedéseinek azonnali közvetlen hatásaira vonatkoznak. Az egyes akcióknak a kívánt eredményhez képesti előrehaladását mérik.

A megyei stratégiai program kapcsán az eredményindikátorok az egyes prioritásokhoz rendelt beavatkozáshoz lettek megállapítva, így ezek a 3. fejezetben találhatóak.

A stratégia alkotás kapcsán az a célunk, hogy egy hatékonyan végrehajtható stratégiát hozzunk létre. Ennek érdekében célunk, hogy a hatékonyságot, eredményességet nemcsak output indikátorokkal mérjük, mint az 2007-13 időszak SA fejlesztései esetében tették, hanem eredmény-indikátorokkal is. Mivel a fejlesztések nagy része várhatóan SA forrásokból valósul meg, **célszerű az új operatív programok indikátorrendszerét a nemzeti, illetve megyei indikátorokkal összehangolni.**

⁶ Az NGM ROP IH az NGM Területfejlesztési Tervezési Főosztállyal és a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatallal (NTH) közösen kidolgozott, és 2014. augusztusban rendelkezésünkre bocsátott, a jelen dokumentum készítésekor munkaanyagként rendelkezésünkre álló „Útmutató a megyei integrált területi programok kidolgozásához és megvalósításához” című sablon kontextus indikátor használatát nem jelöli, így jelen fejezetből a kontextus indikátorok törlésre kerültek. Módosítás dátuma: 2014. augusztus hó.

A KSH-val együttműködve évente mérni és publikálni kell az indikátorokat területi szinten is (régiós, megyei és kistérségi bontásban, esetleg megyei jogú városok vonatkozásában is), hogy az előrehaladás mérhető legyen, illetve megfelelő időben lehetőség legyen a stratégia változtatásával kapcsolatos döntések meghozatalának megalapozására (pl. félidős értékelés megalapozása). Ehhez részben a KSH adatgyűjtési, illetve feldolgozási rendszerének megváltoztatása szükséges.

Hajdú-Bihar megye **stratégiája hozzá kíván járulni az EU2020 és a nemzeti stratégiák céljaihoz és ezzel kapcsolatban indikátoraihoz is.** Helyi, megyei szinten szeretnénk tisztában lenni a nemzetközi szintű előrehaladásunkkal az évek folyamán. Szeretnénk, ha ezek az adatok (indikátorok) folyamatosan mind a lakosság, mind a gazdasági szereplők számára elérhető lennének, ezáltal segítve az intézményrendszer társadalmi kontrollját is. Ehhez a nemzeti és a helyi szereplők szoros együttműködése szükséges (hasonlóan a stratégia-alkotás időszakához). Ideális esetben a megyei kormányhivatalok/önkormányzatok és a minisztériumok megfelelő szakemberei évente egyszer egyeztetnek a stratégiák végrehajtásának előrehaladásáról.

7.2. Hajdú-Bihar megye monitoring és értékelési rendszere, indikátorai

Annak érdekében, hogy a Hajdú-Bihar megyét érintő monitoring és értékelési feladatok elvégzése maradéktalanul megtörténhessen és a megye el tudja készíteni a fenti dokumentumokat a nemzeti monitoring rendszer részeként, az alábbi fejlesztéseket kell végrehajtani a Hajdú-Bihar megyei Önkormányzat Hivatalában, szorosan együttműködve az Észak-alföld Regionális Fejlesztési Ügynökséggel:

- **Megyei monitoring munkabizottság** felállítása az értékelési folyamat szakmai támogatására
- **Monitoring és értékelési céllal technikai (pl. IT) és humán kapacitás bővítés a Hajdú-Bihar megyei Önkormányzat Hivatalában** együttműködve a regionális fejlesztési ügynökséggel.

Jelen stratégiai programban javasolt indikátorok esetében **abszolút számértéket használunk.** Jelen monitoring és indikátor rendszer nem foglal magában fajlagos mutatókat és kontextus indikátorok, csak **output és eredmény indikátorokat.** Mindamellet megjegyezzük, hogy azok a programok eredményességének elemzésekor további értékelési szempontokat jelentenek.

Ennek megfelelően Hajdú-Bihar megyében az indikátorok két szinten kerülnek meghatározásra:

- Egyrészt az egyes prioritásokhoz rendelt **beavatkozások** tartalmaznak indikátorokat (ezek a vonatkozó prioritásoknál vannak meghatározva).
- Másrészt a megyei stratégiai programban meghatározott egyes **célokhoz** vannak **rendelve.** Ez utóbbiak kerülnek bemutatásra jelen fejezetben.

Jelen stratégia tervezésekor a módszertani keretek és nemzeti iránymutatások előzetes munkaanyagként kerültek meghatározásra, az országos célértékek megyei szintű alábontása nem ismert, a Hajdú-Bihar megyei Stratégiai Program törzsszövege nem tartalmazza indikátorok meghatározását, hanem 8.1. sorszámú mellékletként a nemzeti iránymutatások most ismert indikátor-készlete került csatolásra. Az indikátor-készlet TOP intézkedésekhez rendeltén került kidolgozásra.

7.2.1. Hajdú-Bihar megye célrendszeréhez illeszkedő programindikátorai

Hajdú-Bihar megye célokhoz rendelt indikátor mérési módszertanát az alábbi táblázat foglalja össze (a mutatók a stratégia véglegesítésénél kerülnek pontosításra). Ezen indikátorok között csak olyan adatok szerepelnek, amelyeket a KSH jelenleg is mér megyei szinten.

A1. Az Alföld értékeire épülő fenntartható környezet				
Indikátor	Induló érték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága

A2. Versenyképes gazdaság és egészséges ételmisszer				
Indikátor	Induló érték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága

A3. A megye gazdasági szerkezetének megfelelő oktatás, szakképzés				
Indikátor	Induló érték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága

A4. Közösségi, szociális, egészségügyi és társadalmi fejlesztések a leszakadó társadalmi csoportok esélyegyenlőségének és életminőségének javítására				
Indikátor	Induló érték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága

T1: Debrecen, az Életerős város, mint a Kárpát-medence egészség és innováció fővárosa				
Indikátor	Induló érték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága

T2: Járásközpontok és járási szintű kisvárosok, mint a helyi közösségek együttműködéseinek centrumai				
Indikátor	Induló érték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága

T3: Kistélepülések mint az élhető vidéki közösségek színterei				
Indikátor	Induló érték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága

7.2.2. A megye indikátorai az EU2020 stratégiához illeszkedve

A megyei és a nemzeti stratégiáknak egyaránt hozzá kell járulnia az EU2020 célok eléréséhez. Ezért a stratégia-alkotás során figyelembe vettük a gazdaság- és kutatás-fejlesztéssel kapcsolatos indikátorokat is. Az alábbi táblázat tartalmazza az Európai Tanács által elfogadott indikátorokat és Magyarország vállalásait is.

A megye szintű indikátorok kijelölését ugyanakkor megnehezíti, hogy a KSH sok indikátort nem tesz közzé ilyen bontásban. **A következő években javasoljuk, hogy ezen adatokat a KSH megyei bontásban is jelenítse meg, így mérhetővé és követhetővé válik a célok elérése.** Jelen verziójában az országos vállalásokat tudjuk szerepeltetni.

Az EU 2020 célkitűzések az alábbiak:

- a 20-64 évesek legalább 75%-ának munkahellyel kell rendelkeznie;
- az EU GDP-jének 3%-át a K+F-re kell fordítani;
- energia/klíma:
 - ÜHG gázok kibocsátásának 20%-os csökkentése;
 - energiahatékonyság 20%-os növelése;
 - megújuló energia részarányának 20%-os növelése.
- Az iskolából kimaradók arányát 10% alá kell csökkenteni és el kell érni, hogy az ifjabb generáció 40%-a rendelkezzen felsőoktatási oklevéllel;
- 20 millióval csökkenteni kell a szegénység kockázatának kitett lakosok számát.

Hazai célkitűzések a Nemzeti Reform Programban (NRP)

Hajdú-Bihar megye EU2020 célokhoz és Nemzeti Reform Programhoz kapcsolódó vállalásai				
Magyarország vállalásai az Nemzeti Reform Programban	Induló érték (2013)	Célérték (2020)	Az adat forrása	A mérés gyakorisága
A szegénységben élő népesség száma 450.000 fővel csökken				
A korai iskolaelhagyók aránya 10%-ra csökken a 18-24 évesek között				
Felsőfokú, ill. annak megfelelő végzettségűek aránya a 30-34 éves éppességen belül 30,3%-ra nő				
ÜHG kibocsátás legfeljebb 10%-os növelése 2005-höz képest				
Energia-hatékonyság 10%-os növelése				
Megújuló energiaforrások részaránya 14,6%-ra nő				
K+F szintje a GDP 1,8%-ára nő				
Foglalkoztatási ráta 75%-ra emelkedik				

8. Mellékletek

1. sz. melléklet: A szakmai munkacsoportok összetétele

Oktatási, Egészségügyi és Szociális szakmai fórum

Debrecen - Nyíregyházi Egyházmegye (Római Katolikus)
Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Szakigazgatási Szerve
HBMFÜ Nonprofit Kft.
Debrecen - Nagytemplomi Református Egyházközség Immanuel Otthon és Iskola
Agóra Nonprofit Közhasznú Kft.
Debrecen TISZK térségi Integrált Szakképző Központ és Oktatási Szolgáltató Kht.
Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Oktatási Főosztály
HBM Kereskedelmi és Iparkamara
Debreceni Egyetem
Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség
Debrecen megyei Jogú Város Önkormányzata
Észak-alföldi Regionális Energia Ügynökség
INNOVA Észak-alföld Regionális Innovációs Ügynökség

Gazdasági, kutatás-fejlesztési és innovációs szakmai fórum

M35 Business Park
HBM Vállalkozásfejlesztési Alapítvány (HBMVA)
Debreceni Egyetem Tudás és Transzfer Iroda
Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központ
National Instruments Hungary Kft.
Országos Foglalkoztatási Közhasznú Nonprofit KFT
Hajdú-Bihar megyei Kereskedelmi és Iparkamara
MTA Atommagkutató Intézet
Debreceni Egyetem
Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség
Debrecen megyei Jogú Város Önkormányzata
Észak-alföldi Regionális Energia Ügynökség
INNOVA Észak-alföld Regionális Innovációs Ügynökség

Környezeti Szakmai Fórum

Kormányhivatal Erdészeti Igazgatóság
HBM Mérnökkamara
Észak-alföldi Regionális Energia Ügynökség
Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság
Nemzeti Környezetügyi Intézet Tiszántúli Kirendeltség
Tiszántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
Debreceni Egyetem
Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség
Debrecen megyei Jogú Város Önkormányzata
Észak-alföldi Regionális Energia Ügynökség
INNOVA Észak-alföld Regionális Innovációs Ügynökség

Környezeti Szakmai Fórum

Kormányhivatal Erdészeti Igazgatóság
HBM Mérnökkamara
Észak-alföldi Regionális Energia Ügynökség
Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság
Nemzeti Környezetügyi Intézet Tiszántúli Kirendeltség
Tiszántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
Debreceni Egyetem
Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség
Debrecen megyei Jogú Város Önkormányzata
Észak-alföldi Regionális Energia Ügynökség
INNOVA Észak-alföld Regionális Innovációs Ügynökség

Turizmus szakmai fórum

Hajdú-Bihar Megyei és Debrecen Városi Természetjáró Szövetség
Hajdú-Bihar Megyei Sportszövetségek Szövetsége
Falusi Turizmus Hajdú-Bihar Megyei Szövetsége
Észak-alföldi Termál Klaszter Egyesület
Termál-Egészségipari Klaszter
Debrecen és Hortobágy Turizmusáért Egyesület
Magyar Turizmus Zrt. Észak-alföldi Regionális Marketing Igazgatóság
Magyar Szállodák és Éttermek Szövetsége
Debreceni Egyetem
Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség
Debrecen megyei Jogú Város Önkormányzata
Észak-alföldi Regionális Energia Ügynökség
INNOVA Észak-alföld Regionális Innovációs Ügynökség

Agrár és vidékfejlesztési szakmai fórum

Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat
Hajdúk Vidékfejlesztési Egyesület
Hortobágyi LEADER Közhasznú Egyesület
Bihar - Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület
Nemzeti Agrárgazdasági Kamara HBM Igazgatóság
Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság
Debreceni Egyetem
Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség
Debrecen megyei Jogú Város Önkormányzata
Észak-alföldi Regionális Energia Ügynökség
INNOVA Észak-alföld Regionális Innovációs Ügynökség

2. sz. melléklet: Terület- és Településfejlesztési Operatív Program indikátor-készlete

PRIORITÁS TENGYEL	EREDMÉNY INDIKÁTOR		INTÉZKEDÉS	KIMENETI INDIKÁTOROK	
	Megnevezés	Mérték-egység		Megnevezés	Mérték-egység
1. Térségi gazdaság- fejlesztés a foglalkoz- tatási helyzet javítása érdekében	Foglalkoztatottak (15-64 éves) száma a közzsféra adatai nélkül	fő	1.1 Foglalkoztatás-bővítést szolgáló önkormányzati gazdaságfejlesztési akciók	Támogatásban részeseülő vállalko- zások száma	db
				Vissza nem térítendő támogatásban részeseülő vállalko- zások száma	db
				A foglalkoztatás növekedése a támogatott vállalko- zásoknál	teljesmunkaidő- egyenérték
			1.2 Foglalkoztatás-barát fejlesztések elsősorban a kis- és középvállalkozások- nál	A vállalkozásoknak közpénzből nyújtott támogatáshoz illeszkedő magánbe- ruházás (vissza nem térítendő támoga- tás)	EUR
	1.3 A munkaerő mobilitás ösztönzését szolgáló közle- kedésfejlesztés		Az újraépített vagy felújított közutak teljes hossza	km	
Napközbeni ellátásban része- sülő gyermekek száma (bölcsőde, családi napközi)	1.4 A foglalkoztatás segítése és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, köz- szolgáltatások fejlesztésével	Támogatott gyer- mekgondozási és oktatási intézmé- nyek kapacitása	fő		
2. Vállalkozásbarát, népesség-megtartó település-fejlesztés	Elégedettség a települési környe- zet minőségével	pontérték (0-10)	2.1. Gazdaságélénkítő és népességmegtartó telepü- lésfejlesztés	Városi környezet- ben létrehozott vagy helyreállított nyitott terek	m ²
				Integrált városfej- lesztési stratégiákat alkalmazó területen élő lakosság	fő
				Bel- és csapadék- vízvédelmi létesít- mények hossza	m
	Kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendég- éjszakák száma (külföldi + belföl- di)	db	2.2 Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés	A természeti és a kulturális örökség- nek, illetve látvá- nyosságának minősü- lő támogatott helyszíneken tett látogatások várható számának növeke- dése	látogatás/év

PRIORITÁS TENGE LY	EREDMÉNY INDIKÁTOR		INTÉZKEDÉS	KIMENETI INDIKÁTOROK	
	Megnevezés	Mérték-egység		Megnevezés	Mérték-egység
3. Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken	Napi utazások esetén fő közlekedési eszközként gyalogos, kerékpáros vagy közösségi közlekedési módot választók részaránya	%	3.1 Fenntartható települési közlekedésfejlesztés	Kialakított kerékpárosbarát települések vagy településrészek száma (OP kondíciós lista alapján)	db
				Közlekedésbiztonsági fejlesztést megvalósított települések száma	db
				Kialakított új, forgalomcsillapított övezetek száma	db
				Primer energia felhasználás	PJ
	A megújuló energia-forrásból előállított energiamennyiség teljes bruttó energiafogyasztáson belül	PJ/év		További kapacitás megújuló energia előállítására	MW
				Az üvegházhatást okozó gázok éves csökkenése	tonna CO2 egyenérték
4. A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése	A fejlesztett közszolgáltatásokat igénybe vevők száma	fő	4.1 Egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztése	Jobb egészségügyi szolgáltatásokban részesülő lakosság	személy
			4.2 A szociális alapszolgáltatások infrastrukturájának bővítése, fejlesztése	A fejlesztés révén létrejövő, megújuló szociális alapszolgáltatások száma	db
			4.3 Térségi és helyi közszolgáltatást nyújtó egyéb intézmények infrastruktúra-fejlesztése	Akadálymentesített épületek száma	db
	Szociális városrehabilitációval érintett akcióterületen élő lakosság száma	fő	4.4 Leromlott városi területek rehabilitációja	Helyreállított lakóegységek városi területeken	lakóegység
				Városi környezetben létrehozott vagy helyreállított köz- vagy kereskedelmi épületek	m2
				Városi környezetben létrehozott vagy helyreállított nyitott terek	m2
				Integrált városfejlesztési stratégiákat alkalmazó területeken élő lakosság	személy

PRIORITÁS TENGYEL	EREDMÉNY INDIKÁTOR		INTÉZKEDÉS	KIMENETI INDIKÁTOROK	
	Megnevezés	Mérték-egység		Megnevezés	Mérték-egység
5. Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD)	A HFS végrehajtás keretében megújított közösségi tereket rendszeresen igénybe vevő lakosság aránya	%	5.1. Kulturális és közösségi terek infrastrukturális fejlesztése (ERFA)	Városi környezetben épített vagy helyreállított köz- vagy kereskedelmi épületek	m2
	A közösségi, szabadidős, közszolgáltatást nyújtó terekkel és létesítményekkel való lakossági elégedettség			Városi környezetben létrehozott vagy helyreállított nyitott terek	m2
	Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztési stratégiával érintett települések lakosság száma	fő	5.2 Helyi közösség-szervezés a városi helyi fejlesztési stratégiához kapcsolódva (ESZA)	A programokban részt vevők száma	fő
	Kulturális intézmények látogatottsága	%		A társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által teljesen vagy részben végrehajtott programok száma	db
6. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi együttműködés és foglalkoztatás-ösztönzés	A program elhagyásának időpontjában foglalkoztatásban – beleértve az önfoglalkoztatást – levő résztvevők száma (közös indikátor)	fő	6.1 A helyi foglalkoztatási szint javítása megyei és helyi foglalkoztatási paktumok támogatásával	Munkanélküli résztvevők száma, beleértve a tartós munkanélkülieket is	fő
	A program elhagyása utáni hat hónapon belül foglalkoztatásban – beleértve az önfoglalkoztatást – levő résztvevők száma (közös indikátor)	fő		A munkahelyi képzésekben résztvevők száma	fő
	A támogatott munkahelyi képzéseket sikeresen befejezők száma (programspecifikus indikátor)	fő	6.2 A térségi gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó kiegészítő ESZA tevékenységek	A munkahelyi képzésekben résztvevők száma	fő
	A program keretében jobb életkilátással kikerültek száma	fő	6.3 A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok	Programokba bevont személyek száma	fő
	Szociális partnerek vagy nem kormányzati szervezetek (NGO-k) által részben vagy teljesen végrehajtott projektek száma	db	6.4 A helyi identitás és kohézió erősítése	Támogatott civil szervezetek száma	db